

Delavska enotnost

Glasilno Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Franček Kavčič
Odgovorni urednik Marjan Horvat

Ljubljana, 29. januarja 1988
številka 4, letnik 47, cena 300 dinarjev

Kako iz paralize v prepород

Dolgoročni cilj, ki naj bi ga dosegli in ki je zapisan prav v vseh družbenih listinah (kongresnih, resolucijskih itd.) je večja kakovost življenja in dela, ali, kot pravi Milan Kučan, socializem v bogastvu. Da bi ga dosegli, moramo preporoditi gospodarstvo in prenoviti družbo – odnose v njej in do zunanjih (svetovnih) dejavnikov.

Kdor se vsaj približno zaveda razsežnosti, globine in teže tega početja, mora, hočeš, – nočeš, občudovati pogum in voljo slovenskih komunistov, konkretno CK in njegovega predsedstva, ki je odločen ugrizniti v to debelo in kislo jabolko. V centralnem komiteju pa tudi v vodstvih drugih družbenopolitičnih organizacij (v CK pravijo, da ne bodo zapirali vrat nikomur, ki bi hotel in mogel strokovno sodelovati in pomagati v akciji za prenovu gospodarstva in družbe), pospešeno pripravljajo problematsko razpravo o razvojni prenovi gospodarstva. To nalogo je kot eno najpomembnejših začrtal že 10. kongres ZKS, prav tako pa jo kot ključ do večje kakovosti življenja in dela obravnavajo tudi dokumenti ZKJ in drugih družbenopolitičnih organizacij in razvojne listine. Dve leti po kongresu, potem ko je obravnavala vrsto vprašanj, ki bi jih tudi lahko vključili v sklop tem o prenovitvi (drobno gospodarstvo, kmetijstvo, energetika, ekologija itd.) se je ZKS temeljiteje lotila obravnave vprašanj, ki zadevajo razvojno prenovu gospodarstva. Pri tem se je zgodilo, kar je bilo pravzaprav moč pričakovati: že na začetku je ugotovila, da so ta vprašanja manjši del skale, ki trdno tiči v kolesnicah in ovira našo pot v prihodnost. Odnosi in družbi in odnos družbe do zunanjih dejavnikov, zlasti do političnih in ekonomskih gibanj v Evropi, so bistveni del problemov in razvojnih dilem gospodarstva kot nosilca materialnega napredka. Žal so hkrati tudi najbolj trd in najbolj zelen del omenjenega jabolka.

Poudarek, ki ga je razvojna prenova ne samo gospodarstva, ampak tudi družbe, dala razprava na predsedstvu CK ZKS pred dnevi, je tudi poudarek slovenskih sindikatov. Miha Ravnik je na tej seji še dodal, da se velja prenoviti lotiti s strokovnega, znanstvenega, hkrati pa tudi z družbenopolitičnega vidika, z razvojnimi vprašanji pa je treba povezati tudi bitko s kriznimi razmerami. Temeljno merilo vseh dejavnosti je: ali bodo delavci živeli bolje?

Kje in kako globoko ugrizniti v jabolko, ki se mu pravi kakovosten razvoj, je vprašanje, ki ga bo ZK skušala rešiti v nadaljevanju razprave o prenovi. Da ne bo šlo brez globokih sprememb gospodarskega in tudi političnega sistema (v smislu večje demokratičnosti) je dve leti po kongresih jasno. Gospodarska zbornica dokazuje, da je že dobro začeta prenova slovenskega gospodarstva začela usihati. Gospodarstvo vse-

kakor potrebuje svobodo odločanja in tveganja hkrati, samostojne banke, potrebuje tržne ekonomske zakone s stvarno vrednotenimi proizvodnimi tvorcami, stabilne pogoje za gospodarjenje, ki naj bi bili v Jugoslaviji in med panogami čim bolj enotni. Potrebuje gmotno (in družbeno) podporo za odpiranje v svet.

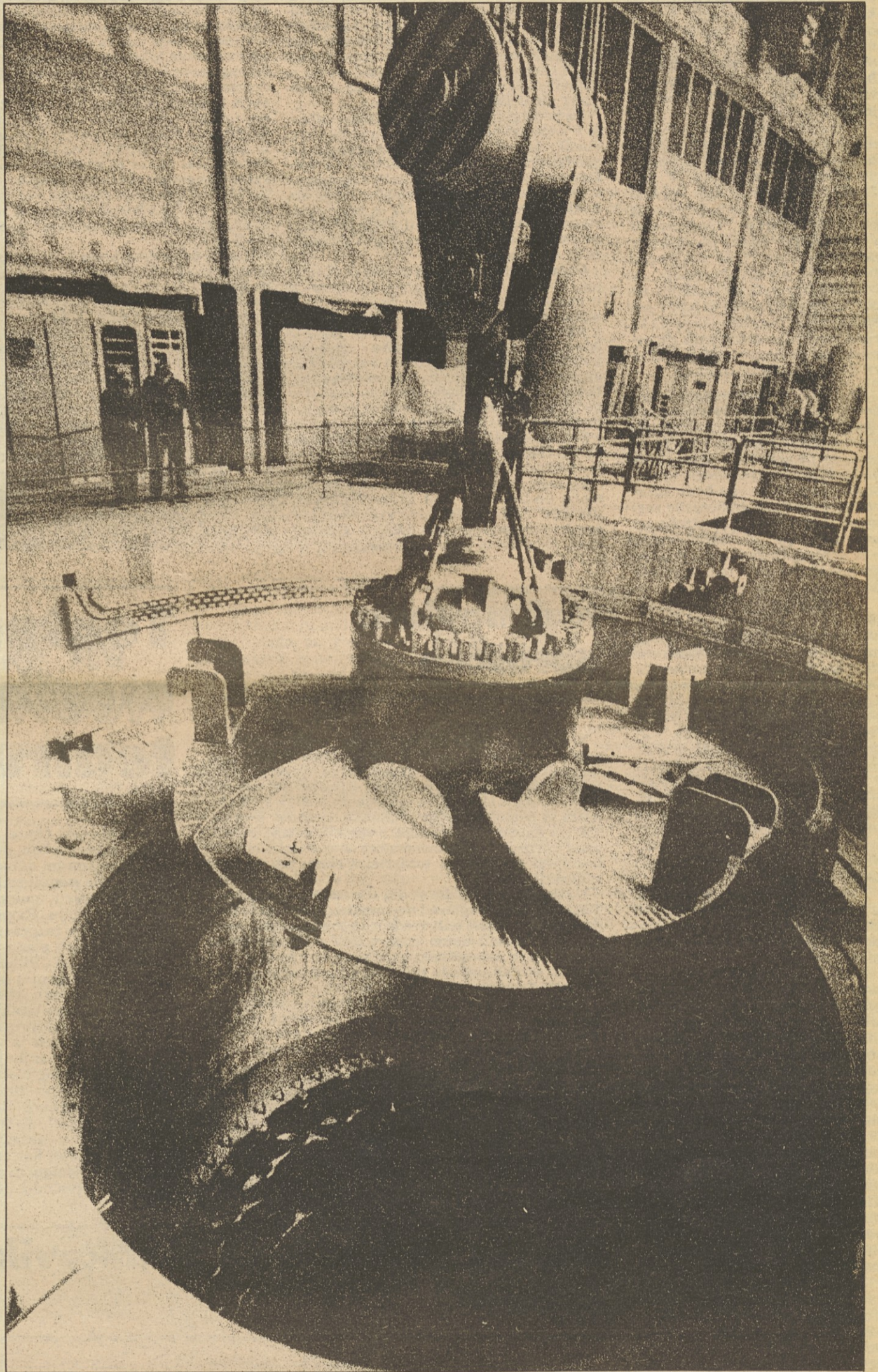
Kako brez omenjenih (in še drugih) temeljnih pogojev in spodbud pripraviti vodstva in delavce v tozidih in ozidih, da bodo razmišljali o razvojni prenovi svoje delovne organizacije, ob tveganju, ki ga prenova nosi s seboj?

Akcija za prenovu se tako širi z gospodarskega na družbeno in politično področje, z ozemlja Slovenije na področje medrepubliških odnosov: odnosa republika – federacija, na področje odnosa do manj razvitih območij države. In na področje nekaterih ideoloških ovir, zlasti tistih v vlogi zasebnega kapitala, drobnega gospodarstva, vnosa in uporabe tuje kapitala v naložbah ter ideoloških zavor, ki nam branijo, da bi se tvorno vključili v nova gospodarska gibanja v Evropi.

Sistemske spremembe so torej nujne, čeprav bodo hkrati najtežje uresničljive. Ne samo zato, ker bo pri tem tudi slovenska ZK morala ne samo v posameznih primerih nastopati proti svojim dozdajšnjim prepričanjem, ampak bolj zato, ker so ta vprašanja rešljiva samo v jugoslovanskem prostoru, tu pa so stare (zastarele) ideje še mnogo trdneje zasidrane (tako ugotavljamo) kot v Sloveniji. Prav tako v naši republiki lahko terjamo, da morajo ustavne spremembe zagotavljati prehod, denimo, v inovacijsko družbo; ali da smo za reprogramiranje zunanjih dolgov šele potem, ko bomo imeli trdno zagotovilo, da bomo ta sredstva porabili res za razvoj. Toda kako to uveljaviti v zvezi, če, denimo, tam ne bi bilo volje za kaj takega? So pa to vprašanja, ki bodo še kako vplivala na ritem razvojne prenove gospodarstva.

Nemara bi bilo dobro, če bi v Sloveniji razjasnili podobo stanja v gospodarstvu in njegovih (kot pravi slovenska zbornica: vse manj uspešnih) poskusov preustroja. Zato, da ne bi nemara trditve, da je primerov razvojne prenove pri nas vendarle več, kot priznavamo (Dušan Šinigoj je pripravljen naštetih sto ali celo 200 primerov v združenem delu) in da so nekateri ozdi pri vključevanju v svet izjemno uspešni, da ne bi torej takšne trditve dobile nezelenega prizvoka. Gre za potrditev, da je razvojna prenova mogoča v obstoječem gospodarskem in političnem sistemu, brez omenjenih sprememb (in še katere druge, seveda). Vsi poskusi, pa čeprav je dvesto ali več uspešnih, so vendarle premalo, da bi se popeljali v inovacijsko družbo 21. stoletja in delavcem zagotovili večjo kakovost življenja in dela.

Boris Rugelj

IZ VSEBINE:

Ustavne spremembe

**CILJI JASNEJŠI OD SREDSTEV
ZA NJIHOVO DOSEGANJE**

RS Zveze sindikatov Slovenije

**POZIV NA OBRAVNAVO
REZULTATOV GOSPODARJENJA**

Mnenja

**ZAHTEVJE IN OPOZORILA PRED
STAVKO SO OBIČAJNO BOB
OB STENO**

Spremembe obračunskega sistema

**DRŽAVA VZAME, KAR JE
»NJENO«**

Iz soboške bolnišnice

**BO POTREBNO ZDRAVLJENJE
S PRISILNO UPRAVO**

Mladina zahteva zdravo in varno okolje

**JEDRSKE ELEKTRARNE NA
LEDU DO LETA 2000**

Z macolo nad migreno

Med zadnjimi razpravami o načrtovanju gospodarskega razvoja v naši republiki za letošnje leto je znova prišlo do izraza naše ozko gledanje na zapletena, a tako soodvisna razmerja v naši družbi. Še zmeraj zaradi dreves ne vidimo gozda, pri čemer imamo pri gozdu v mislih splošno blaginjo naše družbe oziroma vse tisto, kar nas bo približalo pragu 21. stoletja.

To se je pokazalo tudi na zadnji seji predsedstva RK SZDL, na kateri so razpravljali o predlogu slovenske resolucije. V zelo živahni razpravi je bilo večkrat slišati opozorila, da se je beseda prestrukturiranje spremenila v vsakdanjo frazo, ki izgublja pravo vsebino. To še zlasti velja tedaj, ko prestrukturiranje ni mogoče izpeljati, če mislimo samo na njegovo gmotno plat v gospodarstvu, pozabljamo pa na široko področje družbenih dejavnosti, od izobraževanja in kulture do zdravstva in znanosti.

Še nadaljnje omejevanje znanosti, kulture, izobraževanja in drugih družbenih dejavnosti namreč pomeni coklo za razvoj materialne proizvodnje. Kajti brez ljudi, ki bodo vsesplošno spodbujeni za razvoj – da bodo zdravi, imeli urejene življenjske razmere, da bodo čutili potrebo po izobraževanju in raziskovanju – si ni mogoče zamisliti prenove gospodarstva in s tem boljšega življenja.

To velja seveda tudi za zdravstvo. Te dni je namreč po Sloveniji potekala razprava o programu ukrepov in aktivnosti, s katerimi naj bi omilili finančno stisko pri financiranju zdravstva. Ti omejevalni ukrepi naj bi, kot so poudarili na terenu, v marsičem ogrozili zdravstveno varnost delavcev in njihovih družin. Še več, lahko bi, kot so opozorili v Titovem Velenju, vrnilo zdravstvo v obdobje spred 20 let. Skratka, znova se je pokazalo, da tisti, ki načrtujejo podobne ukrepe, često ne vidijo njihove posledice, ampak jim gre predvsem začasne rešitve.

Priložili niso nobenega računa, iz katerega bi bilo videti, kakšni bodo učinki posameznih ukrepov in kdo naj nosi odgovornost zanje.

Vzrok za takšne rešitve gre prejkone iskati v pretogem administrativnem urejanju zdravstva, saj je najlažje zmanjševati pravice zavarovancev in administrativno predpisovati delo zdravstvenim delavcem. Nedotaknjen pa ostaja organizacijski in birokratski model našega zdravstva. Ravno regionalna zaprtost zdravstva ovira ureditev razmer na tem področju. Največje »notranje rezerve« pri korenitih spremembah zdravstvene politike ostajajo predvsem v organizaciji zdravstvene dejavnosti, sodobnem upravljanju in vodenju, spodbudah za dvig strokovnosti in kakovosti dela.

Za rešitev tega vprašanja bi morali že zdavnaj vključiti interdisciplinarno znanje različnih izvedencev z mejnih področij zdravstva. Žal ne premoremo takšne temeljite analize stanja zdravstvene dejavnosti v družbeni reprodukciji. Zdravstvo bodo rešili le takšni predlogi, ki bodo pripravljeni na vsestransko pretehtani strokovni podlagi in katerih cilj bo gospodarno, a učinkovito zdraviti in preprečevati bolezni po sodobnih metodah.

Zdi se, kot da se včasih lotevamo migrene z macolo, toda migrena, ki jo tačas preživlja naša družba z vsesplošno krizo, zahteva bolj tankočuten in predvsem dolgoročno usmerjen prijem, sicer nas bo glava še dolgo in še bolj bolela.

Marija Frančeškin

Za šolstvo premalo denarja

V predlogu resolucije za leto 1988 je predvideno, da so gmotne možnosti za vse oblike porabe (osebno, splošno, skupno – razen sredstev SPIZ) v letu 1988 toliko zožene, da se morajo ob enostotnem realnem povečanju dohodka gospodarstva realno zmanjšati za tri odstotke. Doslej smo bili vajeni napovedi o 3-do 4-odstotni rasti družbenega proizvoda in je bil tudi delež razpoložljivega družbenega proizvoda večji, zdaj pa se je ustavil pri 87 odstotkih družbenega proizvoda za vse oblike končne porabe.

Na podlagi zveznih ocen o gibanju inflacije v letošnjem letu so v naši republiki izračunali, da se bo dohodek slovenskega gospodarstva povečal za 82 odstotkov. Če upoštevamo osem indeksnih točk zaostajanja sredstev za porabo za nominalno rastjo dohodka, potem to pomeni, da se bodo sredstva za družbene dejavnosti, s tem pa tudi za osnovno in srednje šolstvo, lahko povečala za 74 odstotkov.

Očitno je, da bo denarja za takšne programe, kot smo jih uspeli gmotno zagotoviti v minulem letu, premalo. Nekatere nove naloge so lani terjale dodatna sredstva šele v zadnjih štirih mesecih – z novim šolskim letom – in bodo terjale sredstva – kljub potrebnim racionalizacijskim in varčevalnim ukrepom – vsaj do konca tega šolskega leta. Druga realnost delitve »šolskih« sredstev pa je, da ogromen delež denarja pomenijo osebni dohodki zaposlenih.

Po ocenah delovanja predloga resolucije za leto 1988 na vzgojo in izobraževanje, ki so jo pripravili v republiški izobraževalni skupnosti, bi obseg racionalizacije v šolstvu moral predstavljati med 10 in 15 odstotki sredstev. Za realnejše cene vzgojnoizobraževalnih programov pa bi bila potrebna najmanj 25-odstotna racionalizacija.

Ugotavljajo, da v osnovnem šolstvu hitri posegi v zagotovljeni program niso mogoči, ker je ta določen z zakonom. V občinskih izobraževalnih skupnostih bodo moral znova preverjati obseg dodatnih programov, ki pa so večinoma že močno osiromašeni in je vprašanje, kaj se da še omejevati in krčiti.

Podobno velja tudi za usmerjeno povečanje vpis v srednje šolstvo in spremenjene (dražje) vzgojnoizobraževalne programe. Na področju visokega izobraževanja pa so realno večja sredstva posledica bolj razdrobljenih reformiranih programov v tretjem letu, podaljševanja študija na nekaterih programih in izobraževanja učiteljev na visoki stopnji. Resolucijski okvirji za usmerjeno izobraževanje omogočajo za osnovni program razdeliti 214.756 milijonov dinarjev, kar je za 17 milijard ali 7,8 odstotka manj, kot znašajo izračunana potrebna sredstva za to področje.

Usklajevanje programov šolstva s predvidenimi gmotnimi možnostmi bo brez dvoma zelo zahtevno in boleče. Na dan bodo znova prihajali stari in znani programi varčevanja in racionalizacij. Večino smo doslej precej zlahka odpravljali in se zadovoljili s površnimi in hitrimi ukrepi. Zdaj bo treba delo zastaviti resneje in temeljiteje.

Znana so stališča sindikata do predloga resolucije. Lahko rečemo – kljub črnim pikam, ki si jih je prislužil s svojim »razumevanjem« za nujnost zaostajanja sredstev za družbene dejavnosti – da njegova opozorila doživljajo podporo. V zahtevanih dogovorih o resnično pametnem, pretehtanem in čim bolj smotrnem načrtovanju v družbenih dejavnostih, tudi šolstvu, pa bo moral pomagati izluščiti še marsikateri konkreten dogovor.

Igor Žitnik

Naš novinar oproščen

Včeraj (27. januarja) je ljubljansko temeljno sodišče na glavni obravnavi oprostilo obtožbe našega novinarja Iva Kuljaja, ki jo je zoper njega sprožil novomeški javni tožilec Niko Bricej. Za osvežitev spomina: naš novinar je bil obtožen lažnivih in izmišljenih trditve v članku Afera in demokratizacija (Delavska enotnost, 8. maja, 1987), v katerem je razmišljal o vzrokih za tako imenovano novomeško gradbeno afero in o čudnih merilih novomeškega javnega tožilstva, s čimer naj bi huje vznemiril javnost.

Na sodišču smo lahko sledili zelo zanimivim izjavam. Tako smo med drugim od novomeškega javnega tožilca (zaslišan kot prič) tudi zvedeli, da je bila delitev avtomobilov Renault mimo vrste v IMV dolgo let stalna praksa, da so posamezniki (med njimi tudi zelo ugledni občani) skušali priti do njih tudi z nenehnimi pritiski na občinske može v Novem mestu itd.

Za marsikoga med zbranimi poslušalci v sodni dvorani pa je bila nedvomno največja poslastica razvpiti »spisek 481«, ki je nekaj let buril duhove in ki je v dobrušni meri pripomogel k padcu nekdanjega odgovornega urednika Pavlihe Bogdana Novaka. Iz spiska, ki ga je po dolgih petih letih le dal iz rok novomeški javni tožilec (kaj drugega mu kot prič niti ni preostalo), lahko ugotovimo, da je bilo v glavnem vse res, kar je leta 1983 pisal Bogdan Novak. Sicer pa je ta spisek spričo nekaterih zelo uglednih političnih imen in drugih zanimivosti, vsekakor vreden posebne novinarske obdelave.

Uredništvo

Razpis Ščukovih in Siratkovih priznanj

Vse zainteresirane vabimo, naj nam do konca februarja sporočijo imena in priimke tistih slovenskih (jugoslovanskih) posameznikov (ali skupin), ki so si po njihovem mnenju lani zaslužili eno od omenjenih priznanj. Predloge s kratko obrazložitvijo pošljite na naslov: Vinko Vasle, Adamičeva 22, Ljubljana (za priznanje); lahko pa jih sporočite tudi po telefonu 061/219-415 (dopoldan), ali 061/579-596.

Odbor za podelitev Ščukovih in Siratkovih priznanj je neodvisna skupina občanov, ki se ukvarjajo z javnim publicističnim, znanstvenim ali umetniškim delom. Ustanovljen je bil 21. aprila 1986 v Ljubljani. Namen odbora je, da s podelitvijo Ščukovih in Siratkovih priznanj opozori javnost na publicistična besedila

prejšnjega leta, ki v institucionaliziranem prostoru praviloma ostajajo zunaj javne pozornosti.

Ščukovo priznanje je namenjeno kakovostnim, kritičnim in pogumnim publicističnim dosežkom, ki pripomorejo k širitvi demokratizacije na podlagi socialističnega pluralizma, k oblikovanju dejavne javnosti in tako širijo meje svobode javnega dialoga. Siratkova priznanja podeljujemo za izgovorjene in pisane besede, ki težijo k naspornemu.

Letos ta odbor sestavljajo: Draga Ahačič (predsednica), Milan Apih, Manca Košir, Marjan Rožanc, Darko Strajn, Veno Taufer in Vinko Vasle.

Odbor za podeljevanje Ščukovih in Siratkovih priznanj, Ljubljana

Teater v mariborskem teatru

V mariborski Drami SNG je po kratkem zatišju ponovno počilo. Izvršni odbor sindikata je na minuli seji izrekel nezaupnico umetniškemu vodji Viliju Ravnjaku. O njej bo tekla razprava tudi na gledališkem svetu in še kje. Po »zaslugi« Vilija Ravnjaka so medsebojni odnosi v Drami povsem skrhani, veliko je gostov igralcev iz drugih mest, vse stroške pa je treba poravnati iz vreče, v kateri že primanjkuje denarja za normalne plače.

Na občinskem sindikalnem svetu Maribor Rotovž so nam povedali, da se tudi oni strinjajo z nezaupnico Viliju Ravnjaku, ker zapleti trajajo že predolgo, in da čakajo, kaj bo o sindikalni ne-

zaupnici sklenil gledališki svet. Če o njej ne bodo razpravljali, bo treba na sodišče združenega dela, z vodstvom in nekaterimi člani Drame pa se bo treba temeljito pogovoriti, kaj sindikat lahko naredi in česa ne, ne nazadnje bi bilo treba razmisliti, ali vsi zaposleni res spadajo v sindikat, ker včasih nekateri že žalijo delovno organizacijo.

Na sestanku delovne enote Drame, na katerem je bila sprejeta pobuda za nezaupnico umetniškemu vodji, je Vilij Ravnjak nekaterim sindikalnim aktivistom zagrozil s civilno tožbo, ker se na pobudo političnih organizacij ni pripravil umakniti, temveč samo po zakoniti pravni poti. Piko na i je pribil tudi njegov »odvetnik« Vladimir Novak, ki je dejal, da so »sindikalni funkcionarji navadni kontrolorji dela umetniškega vodje Vilija Ravnjaka«, po njegovem mnenju bi moral imeti vsak sindikalni zapisnik tudi podpis dveh overovateljev. Očitno pa je že pozabil, da ga je sindikat še kako podpiral pri študiju ob delu in redni mesečni plači, to pa je bilo pred desetimi leti.

Javnost gotovo ni pravo okolje za pranje umazanega perila, kar se ga je v mariborski Drami v zadnjem času nabralo. Vrhunec genialnosti umetniškega vodje Vilija Ravnjaka pa je vsekakor poteza, da dramski igralci, ki se »preveč« ukvarjajo z delom sindikata, po novem pri predstavah le še statirajo zajčke in druge zveste človekove prijateljce.

In da ne bo nesporazuma: Vili Ravnjak ima vse lastnosti sposobnega umetniškega vodje, tudi njegovi pogledi na osamosvojitvev umetniških procesov držijo kot pribito. Primanjkuje pa mu izkušenj o odnosih z ljudmi in vodenjem, kar je v mariborski Drami izbruhnulo na dan že pred poldrugim letom. Delovno mesto dramaturga bi mu še kako ustrezalo, umetniško vodstvo pa naj vendarle prepusti komu drugemu.

Srečko Logar

PREDLAGAMO

Razprava o stankovnih pravilih

Predsedstvo RS ZSS je pred kratkim sprejelo osnutek Stankovnih pravil, ki smo jih objavili v prejšnji številki Delavske enotnosti. Razprava o tej listini bo po sklepu predsedstva trajala do 25. februarja letos, ko naj bi republiški svet ZSS dokončno odločil o vsebini stankovnih pravil.

Pozivamo sindikalne organizacije in njihove organe ter posameznike, naj dobro premislijo o tem, kar nam ponuja predsedstvo RS ZSS pri razreševanju sporov v organizacijah združenega dela, ocenijo vsebino, predlagajo dopolnitve in pošljejo svoja razmišljanja tudi v naše uredništvo.

Ustavne spremembe

CILJI JASNEJŠI OD SREDSTEV ZA NJIHOVO DOSEGANJE

Po mnenju predlagateljev ustavnih sprememb, o katerih poteka zdaj javna razprava, je bistvo sprememb družbenogospodarskih odnosov predvideno večji gospodarski vpliv samoupravno organiziranih delavcev na gospodarjenju, ustvarjanje in delitev dohodka, in zmanjšanje moči in vpliva etatskih, birokratskih in tehnokratskih sil pri upravljanju z združenim delom in smermi družbene reprodukcije.

S predlogi za smotrnejšo samoupravno organiziranje združenega dela naj bi delavci resnično postali glavni subjekti uveljavljanja politike razvoja. Proizvajalci naj bi z ustavnimi spremembami dobili več možnosti, da sami odločajo o tem, kako bodo združili svoje delo in sredstva družbene reprodukcije, katere skupne interese bodo zadovoljili, kolikšna sredstva bodo porabili za kaj in kako bodo čim bolj

smotrno odločali o vsem tem.

Ali osnutek sprememb res predvideva večjo gospodarsko demokracijo?

Osnutek dopolni ustave SFRJ bi nedvomno morali

oceniti ne samo glede na predlagane cilje, ampak tudi glede na to, ali (in koliko) izhaja iz pravilno ugotovljenega stanja. Vse kaže, da so predlogi za spremembe oblikovani brez temeljite razčle-

nitve uresničevanja načela o odgovornosti delovnih organizacij ter krajevnih in družbenopolitičnih skupnosti za svoj razvoj.

Pregled predlaganih sprememb namreč predvideva zagotavljanje razvoja posameznim enotam pretežno z razvojem skupnosti kot celote, in to v okviru njihovih drugače zamišljenih pristojnosti, kot jih imajo zdaj in na podlagi poenotenja številnih standardov ter meril. Za osnutek je namreč značilno, da na mikro ravni res predvideva nekatere prvine realne ekonomije, na makro pa predvidene spremembe ne omogočajo večje samostojnosti gospodarskih subjektov, zlasti pa ne zagotavljajo

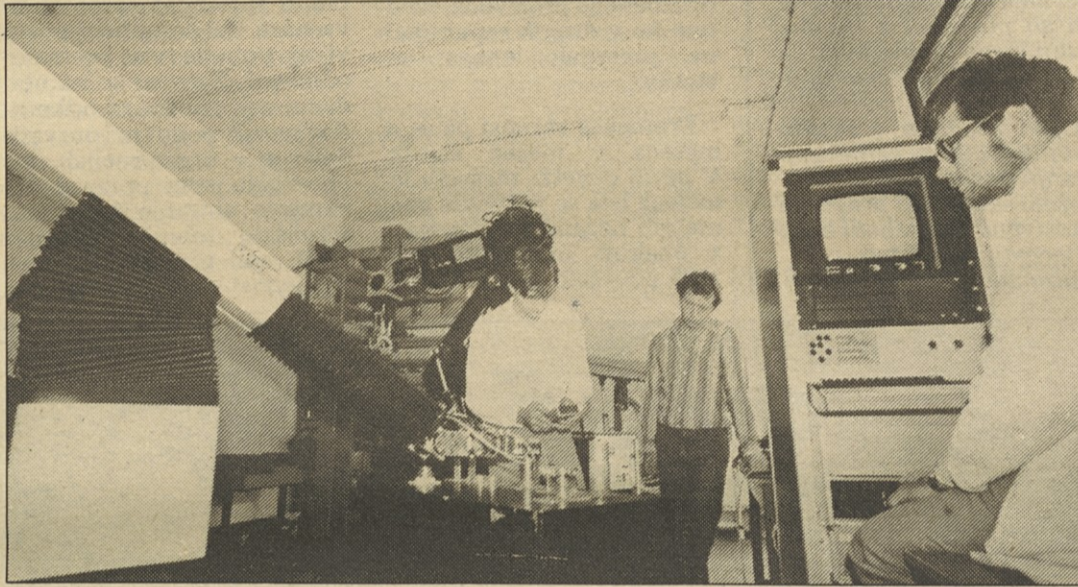
prevladujoče vloge združenega dela pri pridobivanju in delitvi dohodka. Na tej ravni namreč predvidevajo spremembe izrazito centralistične oblike odločanja, tako na bistvenih gospodarskih kot na drugih področjih, npr. v izboraževanju in v ključnih ustanovah, kot sta sodstvo in javno tožilstvo do t.i. »velikih sistemov«, ki jim pripada vloga nekakšnih javnih služb. Odločilno vlogo pri usmerjanju gospodarskih tokov naj bi imelo direktivno, če že ne v celoti centralistično planiranje.

Osnutek tudi ne predvideva nikakršnega bistvenega napredka v nujnem prenavljanju gospodarstva od spodaj, kar je prvi pogoj sleherne sodobne ekonomije, niti v smeri razbremenjevanja gospodarstva. Tako ohraja sedanjo odvisnost gospodarskih subjektov od administrativnih posegov države, in obstoječo gospodarsko sestavo. Govori o uveljavljanju tržnih meril, vendar ne omogoča odmika od sedanjega nelastninskega pojmovanja družbene lastnine, zlasti pa si ne zastavlja za cilj presejanja lažne solidarnosti, marveč nasprotno, dovoljuje še večje nekontrolirano prelivanje sredstev in socializacijo izgub. V tem smislu so predlogi sprememb nedvomno v nasprotju s cilji

ustavnih sprememb. Osnutek sprememb torej v resnici ne predvideva večje ekonomske demokracije, ki je pogoj za uveljavljanje trga, na drugi strani pa tudi ne zagotavlja drugega pomembnega pogoja za izhod iz krize, t.j. večje demokracije družbenih odnosov.

Tako utegne delovna organizacija ostati še naprej skupen formalno povezanih oseb, kljub nekaterih krepkejšim pristojnostim čen na primer ne bo v ospredju njen plan, če jo bo še nadalje lahko zamajal vsakršen namig iz »sedežne« občinske strukture, če povezovanja tja do sestavljenih organizacij ne bo spodbujal predvsem ekonomski interes, dohodkovne, ustvarjalne in razvojne koristi medsebojnih stikov med ozdi, če ne bo jasne, po mandatnem načelu opredeljene politične odgovornosti za vodenje neke organizacije, če ne bo najširših možnosti za pravno organiziranje. Boljše rešitve teh vprašanj pa bi že precej pomagale pri premogovanju sedanjih težav in iskanju novih poti.

Zato se v razpravi o ustavnih spremembah še posebno gospodarstvo ne sme izogniti nobenemu vprašanju, za katero meni, da zahteva drugačne rešitve v ustavnih določilih. *Vinko Blatnik*

o nadomestilih osebnih dohodkov

V PRIMEŽU INFLACIJE IN NERAZVOJNE MISELNOSTI

Nedavno je skupnost otroškega varstva Slovenije objavila podatke o materialnem položaju uživalc nadomestila za čas porodniškega dopusta. Spomnimo se, da je bilo lani v zvezi s temi nadomestili precej hude krivi: deklarirano stoodstotno nadomestilo je zaradi inflacije v nekaterih primerih pomenilo komaj polovico plačila. Po vroči razpravi je bilo sprejeto načelo, naj imajo porodnice v letu, ki jim ga družba priznava kot »dopust« za nego in varstvo otroka, enako nadomestilo, kot bi bil njihov osebni dohodek, če bi delale. Takšna odločitev je imela tudi nekaj ugovorov. Ker noben sistem ne more biti tako popoln, da bi izključeval vsako nepravilnost, se je kaj kmalu pojavilo tudi nekaj primerov izjemno visokih nadomestil, na primer pri zasebnicah, ki so si pravočasno vplačale prispevke za visoko osnovo. Toda, ali gre res samo za izjemne primere: podatki, ki jih je zbrala skupnost za leto 1987, kažejo, da velik del nadomestil ne dosega niti povprečnega osebnega dohodka v republiki. Pravzaprav ti podatki kažejo, naj rečem tako, žalostno resnico o osebnih dohodkih. Dejstvo, da precej žensk, na porodniškem dopustu, kljub temu da dobiva »stoodstotno plačo«, ne dosega meje dohodka, ki bi zagotavljala pokrivanje minimalnih življenjskih stroškov zanjo in za otroka, je dovolj zgovorno. Kaže namreč, da so nekateri osebni dohodki – predvsem mladih, ki so po osebnih dohodkih praviloma na repu v svojih organizacijah – takšni, da se upravičeno lahko vprašamo, ali

ima delo realno ceno? Ali, če je ustvarjeni dohodek res tako nizek, da ne omogoča izplačevati dostojnih osebnih dohodkov, ali se, družbeno gledano, takšno delo sploh splača?

Načeloma seveda velja, da je »nadomestilo enako osebnemu dohodku«, ki se vse pogosteje zahteva tudi za druge vrste nadomestil, slaba vrste rešitev. Kaj pa te sploh stimulira, da delaš – pogosto težko, neprijetno, monotono, neustvarjalno delo – če tisti, ki dela, dobiva enako, kot tisti, ki ne dela? Tudi to je najbrž en vidik dokaj razširjenega in, na žalost, precej točnega mnenja, da je pri nas nedelo enako plačano kot delo. Vendar pa je ob nizki ravni osebnih dohodkov in v razmerah visoke inflacije takšno dviganje nadomestil praktično skoraj edino možno. Vsaka druga rešitev namreč za vrsto prejemnikov pomeni ne samo občutno izgubo, ampak celo vprašanje preživetja. Kakršno koli preračunavanje in usklajevanje, ki ga je treba opravljati zelo pogosto, pomeni po eni strani nekakšno zakonito zniževanje realne vrednosti prejemka, po drugi pa zahtevo po obsežnem administrativnem urejanju. Če se vrnem k podatkom o nadomestilih za porodniški dopust, moram reči, da kažejo tudi, kako so mladi delavci (posebno ženske) objektivno zapostavljeni pri delitvi osebnih dohodkov. Mlajši rodovi so v povprečju bolj izobraženi in strokovno delo naj bi bilo praviloma bolj nagajeno. Prav od mladih ljudi pričakujemo, da bodo zrasli v strokovnjake,

inovatorje, ustvarjalne ljudi, ki naj bi bili naš adut za premagovanje krize. Pri nagrajevanju pa očitno dajemo prednost izkušnjam, stalnosti, zvestobi organizaciji. Najbrž drži, da mlad, še neizkušen delavec tudi objektivno ustvarja manj kot njegov že vpeljeni sodelavec, po drugi strani pa tudi drži, da so prav mladi ljudje, ki si ustvarjajo družino, nesorazmerno obremenjeni. Kako naj se mlad delavec posveti strokovnemu delu

in izpopolnjevanju, stalnemu obnavljanju in dopolnjevanju znanja, če je obremenjen s skoraj že nepremagljivimi naporji, da pride do stanovanja, če mu osebni dohodek komaj omogoča, da vzdržuje otroka?

Seveda je razmišljanje takšne vrste – v razmerah, ko je vse treba omejevati in ko praktično za osebne dohodke glede na ustvarjeno in glede na razvojne potrebe že tako delimo več, kot bi smeli – sila nepopularno. Toda, ali ne bi družba, zato da bi sploh nakazovala prihodnost, mogla mladim nekoliko olajšati breme? Če smo »socialne« sisteme skrčili na ljudi, ki so zares socialno ogroženi, osebne dohodke pa delimo po delu – ali nismo tu vmes na nekaj pozabili? *Marija Cigale*

Administrativno prerazdeljevanje deviz – kako dolgo še?

IZVOZNIKI ČAKAJO NA BOLJŠE ČASE

V izvoznih organizacijah združenega dela te dni še naprej premlevajo, kaj jim je prinesla nova devizna zakonodaja. Pri tem razočarano ugotavljajo, da je zvezna vlada pri dopolnjevanju omenjene zakonodaje le delno uveljavila interese izvoznikov in da se bo administrativno razdeljevanje deviz nadaljevalo. Del zasluženih deviz bodo namreč lahko porabili za plačevanje dolgov v tujini le tako imenovani neto izvozniki, pa čeprav je GZ Jugoslavije predlagala, naj bi to veljalo za vse izvoznike.

Zato je vprašanje, zakaj so bili nekateri člani zveznega izvršnega sveta tako močno proti predlogu, naj bi devize delili le na podlagi ustvarjenega deviznega priliva. Če so se resnično bali preprodaje deviz na »sivem trgu«, zakaj se niso bolj zagnano borili za politiko tržno uravnoteženega tečaja dinarja? Sedanja začasna rešitev, po kateri se devize delijo na podlagi deviznega priliva in tako imenovanih uvoznih pravic, v bistvu pomeni, da bodo devize dobili tudi tisti, ki so devizno in dinarsko premalo likvidni in ki s povečevanjem cen najbolj vplivajo na inflacijo. Realni tečaj dinarja, torej realna cena deviz, pa bi tako imenovani sivi tečaj in nelegalno preprodajo deviz odpravila, obenem pa selila pretežne uvoznike v preustroj proizvodnje in povečevanje produktivnosti dela skladno s povečevanjem v tujini. Očitno je, da potemtakem koncepta GZ Jugoslavije in ZIS za spodbujanje izvoznikov nista združljiva in da se bo morala razprava o dopolnjevanju devizne zakonodaje nadaljevati.

Kot je povedal za Delavska enotnost dr. Miran Mejak, bo želja uvoznikov po devizah nenasitna tako dolgo, dokler bo za nakup deviz dovolj dinarjev. Večja finančna disciplina bi nesporno zmanjšala povpraševanje po njih. Položaj izvoznikov se bo morda deloma izboljšal, če bo dosežena večja liberalizacija uvoza, če bomo uveljavili omejevalno posojilno-denarno politiko in realnejšo tečajno ter če bo bankam uspelo občane pritegniti k večjemu deviznemu varčevanju. Toda neto izvozniki bodo lahko prednostno poravnali del plačil v tujino le z uporabo 10 do 12 odstotkov ustvarjenega deviznega priliva, ne pa na podlagi 30 odstotnega ustvarjenega deviznega priliva, kot je predlagala GZ Jugoslavije. Koliko deviz bo izvoznikom in drugim koristnikom na voljo pa po mnenju dr. Mejaka še ni mogoče reči, ker še niso končana naša pogajanja s tujimi upniki o reprogramiranju dolgov.

Za zdaj je jasno, da uvoza ne moremo več zmanjševati, kot smo to počeli v zadnjih nekaj letih. Plačilno-bilančno ravnotežje lahko vzdržujemo le s povečevanjem izvoza in to predvsem na konvertibilno območje. Čeprav nas trenutne razmere silijo v izvoz za vsako ceno, pa takšno ravnanje dolgoročno ni v našem interesu. Kot meni dr. Mejak, je naš cilj predvsem čimbolj donosen izvoz tako na konvertibilno kot na klirinško tržišče. Da bi to dosegli, pa bi morali naši izvozniki priti v višje cenovne razrede. Žal jim ob sedanjem administrativnem določanju in zamrzovanju cen to ne bo uspelo. Nujno je torej tržno oblikovanje cen, večja domača in tuja konkurenca in rešitev vprašanja ogromnih tečajnih razlik. Vseh teh ciljev pa za zdaj ne dosegamo, ker so devize prepoceni. Izvozniki bodo torej še naprej čakali na boljše čase. Doklej še? *Emil Lah*

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije

Poziv organizacijam in organom ZSS na obravnavo rezultatov gospodarjenja za leto 1987

Sindikati moramo z usklajenim sodelovanjem odgovornih družbenih dejavnikov zagotoviti, da delavci kot upravljalci družbenih sredstev v organizacijah združenega dela na podlagi zaključnih računov za leto 1987 čim bolj celovito in kakovostno odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela ter poslovanja temeljne organizacije.

Za strokovno izvedbo te pomembne naloge so odgovorni poslovodni organi. Pripraviti morajo poročila s poslovnimi podatki in kazalci tako, da bo delavcem in samoupravnim organom omogočeno oceniti stanje in probleme svoje organizacije, da bodo seznanjeni z rezultati gospodarjenja sorodnih organizacij združenega dela in najuspešnejših organizacij v podskupini dejavnosti, kakor tudi z doseganjem letnih in srednjeročnih planskih ciljev. Upoštevajoč namen akcije, to je zagotoviti uspešnejše gospodarjenje in nadaljnji razvoj samoupravnega odločanja delavcev, je potrebno posvetiti pozornost tudi doseganju globalnih rezultatov gospodarjenja v letu 1987 in vplivu intervencijskih ukrepov na pogoje za gospodarjenje v letu 1988.

Sindikati v organizacijah združenega dela mora zahtevati od poslovodnih organov, da so delavci pravilno seznanjeni z vsemi poslovnimi odločitvami in predlogi, o katerih bodo odločali.

1. Pri obravnavi finančnih rezultatov poslovanja kaže posvetiti pozornost temu, ali je dohodek rezultat večje proizvodnje, produktivnosti dela, boljše izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti, manjših materialnih stroškov, združevanja dela in sredstev, lastnih razvojnih dosežkov, posodobitve delovnega procesa, izvoza, in koliko je pridobljen na račun večjih iztrženih cen za svoje izdelke oziroma storitve.

Ne glede na velikost dohodka, ki je rezultat inovacij in drugih tehnično tehnoloških izboljšav, je treba vztrajati, da se ta del dohodka posebej prikaže in da delavci posebej oziroma ločeno odločajo o njegovem razporejanju.

2. Ocena poslovnih rezultatov mora vsebovati tudi oceno posledic splošnih pogojev za gospodarjenje:

- kakšen je vpliv sprememb v gospodarskem sistemu (obračunski sistem...)
- kolikšen je vpliv spreminjanja ukrepov tekoče ekonomske politike, še zlasti na področju cen, posojilno-denarnih pogojev in gospodarskih stikov s tujino.

3. Osrednja pozornost v letošnjih razpravah naj bo namenjena nujnemu izhodu iz krize z odpiranjem perspektiv razvoju, ki ga bodo omogočili tehnično-tehnološka in kadrovska prenova gospodarstva, razvijanje tržnih in tehnološko perspektivnih programov, intenzivno gospodarjenje in učinkovit prodor na svetovni trg.

Ugotoviti je treba, ali so v posamezni organizaciji združenega dela že začeli:

- organizirano oblikovanje posameznih prodornih in dohodkovnih intenzivnih razvojnih programov;

- spreminjati in opuščati ekonomske in družbeno neperspektivne programe, ki ne prinašajo ustreznega dohodka ali ustvarjajo celo izgube;

- kadrovske prenovalne, usposabljanje, preusposabljanje in prezaposlovanje delavcev;

- pravočasno kakovostno pripravo sanacijskih programov in sočasno prezaposlovanje delavcev, katerih delo na novih programih ne bo več potrebno;

- vlaganje proste akumulacije v perspektivne naložbe v lastni OZD, poslovno povezanih organizacijah združenega dela ali kjerkoli v gospodarstvu;

- odločno zmanjševanje vseh stroškov, ki so posledica neproduktivnega in slabega dela, zlasti stroškov transporta in energije. Delavci naj od poslovodnih organov zahtevajo takšne ukrepe za zmanjševanje vseh vrst stroškov in izboljšanje likvidnosti, ki bodo neposredno vplivali na povečanje dohodka.

4. V organizacijah združenega dela, v katerih bodo pripravljali sanacijske programe, naj bodo delavci pozorni predvsem na to:

- ali so v sanacijskih programih opredeljene trajne rešitve za odpravo vzrokov izgub in nosilci za sprotno spremljanje rezultatov sanacije;

- ali je nadaljevanje obstoječih programov, na katerih so poslovali z izgubo, gospodarsko in družbeno utemeljeno, ali jih je treba bolj spremeniti ali celo opustiti;

- ali je sanacijski program v skladu s planskimi razvojnimi cilji in zahtevami po prestrukturiranju gospodarstva;

- ali so predloženi sanacijski programi strokovno in znanstveno utemeljeni in ali so predložene alternativne rešitve.

Osnovne organizacije zveze sindikatov

Sindikati delavcev v prometu in zvezah

VSE SLABŠA PROMETNA VARNOST

V Sloveniji zahtevajo prometne nezgode vedno več žrtev. Smrtnost v cestnem prometu v naši republici je nekajkrat večja kot v prometno najvarnejših državah. Stroški zdravljenja poškodovanih, nadomestila za invalidnost, izpad dohodka zaradi odsotnosti z dela, zavarovalnine in drugi stroški dosežajo v Sloveniji že približno tri odstotke bruto družbenega proizvoda, medtem ko v drugih republikah ne presegajo enega odstotka.

Prometna varnost pa se iz meseca v mesec slabša. V prvih devetih mesecih letošnjega leta se je število prometnih nezgod v primerjavi z enakim obdobjem leta 1986 povečalo za 6,4 odstot-

ka, imeli smo 409 mrtvih (17%) in 6341 poškodovanih (9,4 odstotka več kot lani). Kljub tem vznemirjajočim podatkom pa se sploh ne spreminja naš odnos do prometne varnosti, bilanca ob koncu leta pa bo še slabša.

V republiškem odboru sindikata delavcev v prometu in zvezah z republiškim svetom za preventivo in vzgojo v cestnem prometu redno spremljajo prometno varnost. Žal so njihovi pozivi in pobude vse premalo odmevni. Zato so se na nedavni seji izvršnega odbora dogovorili ponovno pozvati delavce v organizacijah, ki opravljajo javne prevoze, da okrepijo notranjo kontrolo, izboljšajo tehnično stanje vozil, bolj preverjajo usposobljenost voznikov in jih

bolj vzgajajo. Občinske sindikalne svete in svete za preventivo in vzgojo v cestnem prometu so ponovno pozvali, da si povsod bolj prizadevajo za prometno varnost. V pomoč naj bi jim bila tudi glasila delovnih organizacij, v katerih naj bi objavili pozive na večjo prometno varnost. Že znane ugotovitve, da k večji prometni varnosti pripomorejo boljše ceste, za katere namenimo bistveno manj denarja kot v drugih evropskih državah, a o premilih kaznih, nujnih dopolnitvah zakona o prometni varnosti in druge še niso zadržale odgovornih. Odnos do prometne varnosti bo potrebno torej korenito spremeniti, sicer bodo ceste zahtevale še večji davek.

Sašo Novak

Seminar za vodstva osnovnih organizacij ZSS iz Šaleške doline

VSAKA OO ZS MORA OPRAVITI SVOJ DEL NALOG

Občinski svet ZSS Velenje je v petek, 22. januarja, v Topolšici pripravil celodnevni seminar za predsednike osnovnih sindikalnih organizacij.

Uvodni, dopoldanski, del seminarja so namenili predstavitvi sozdov Gorenje in REK Franc Leskošek Luka ter Zdravstvenega centra Velenje in njihovih razvojnih usmeritev. Predstavniki Gorenja so govorili o uresničevanju zahtevnih razvojnih načrtov in podrobneje predstavili izkušnje, ki so si jih doslej pridobili s pripravo in izpolnjevanjem posameznih naložbenih nalog. Uvajanje novih proizvodov in tehnologij je za Gorenje nujno, če želi zadržati prodajni delež, ki ga ima na tehnološko najzahtevnejših tujih trgih. Predstavniki REK Franc Leskošek Luka pa so udele-

žence seminarja seznanili tudi z reševanjem ekoloških vprašanj Šaleške doline. Ob tej priložnosti so sindikalni aktivisti tudi slišali, da ima ta slovenski elektroenergetski velikan precejšnje težave zaradi večanja zaloga lignita na deponiji. Zdravstveni center Velenje pa tare, kot so povedali njegovi predstavniki, predvsem pomanjkanje prostora.

Popoldanska tema je bila še posebej aktualna za nove predsednike osnovnih organizacij ZSS; teh sta dobri dve tretjini. Franc Hribar, sekretar republiškega sveta ZS Slovenije, je govoril o vlogi in nalogah zveze sindikatov v političnem sistemu, posebej še v sedanjih zaostrenih razmerah. Prenehati moramo iskati vzroke za slabosti samo zunaj sindikata, zunaj delovnih kolekti-

vov. Videti moramo, katere so najpoglavnejše naloge posameznega okolja in se dogovoriti, kako se bodo lotili njihovega razreševanja, da bo delo uspešnejše.

Predsedniki osnovnih organizacij ZSS iz Šaleške doline so del seminarja namenili tudi dogovoru za aktualne naloge sedanjega obdobja. Govorili so o obravnavi zaključnih računov za leto 1987, pripravah na volitve nosilcev najodgovornejših dolžnosti v občinski skupščini in skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti, o javni razpravi o osnutku dopolnilne ustave SFRJ in o izobraževanju sindikalnih delavcev. Beseda pa je tekla tudi o pripravah na letno volilno sejo občinskega sveta ZSS Velenje.

M. L.

Sindikati v sistemu obveščanja v združenem delu

UPORABLJAJMO RAZPOLOŽLJIVE VZVODE

Pretežni del zagat, sporov in spopadov, v katere se prejal slej zapletejo zlasti zelo dosledni novinarji v organizacijah združenega dela, izvira iz različnosti v pojmovanju obveščanja v združenem delu. Drugače pojmuje obveščanje poslovodsko-upravljalni podsystem, drugače tisti, ki so resno vzeli naloge posrednika informacij in jih želijo pošteno opraviti. Na žalost opažamo, da je delegatsko-samoupravljalni podsystem do tega konflikta domala ravnodušen, čeravno vse poteka v njegovem imenu.

Mislím, da bi se morali novinarji, zlasti tisti, ki delajo v gospodarstvu enkrat za vselej nehati slepiti, da je mogoče ta temeljni konflikt, zaradi različnih težnj v zvezi z informacijami kot takimi, odpraviti. Različno pojmovanje informacije je immanentno vsakemu od opisanih položajev. Poenostavljena shema je naslednja: informacija omogoča položaj. Tisti, ki so nižje na lestvici, se nenehno želijo polastiti privilegirane položaja, zato se žele polastiti ključnih informacij. Vse to počno v imenu tistih spodaj, ki pa jih to ne zanima kdovekak, saj se morajo ubadati

z gmotnimi tegobami. Vendar pa to, da ta položaj skušamo razumeti, še ne pomeni, da se moramo strinjati z njim. Če se vrnemo k združenemu delu in vlogi novinarja v njem, položaj razumeti ne pomeni strinjati se ali celo popuščati pritiskom na informacijo. Sprejeti dejstvo in živeti z njim pomeni hkrati zavedati se svoje vloge v nekem ustroju. To pa zahteva, da druga stran toliko bolj okrepi svoj pritisk, kolikor bolj ga opravlja prva stran. Ta bitka je trajna, je tiha bitka. Mora biti nenehno taktično in psihološko prefinjeno prizadevanje zmanjševati prevlado zapr-

tih virov informacij, nenehno in sprotno nevtralizacijo vpliva ožjih, nedružbenih interesov na komunikacijske tokove. Ta bitka pri pametnih borbah ni nikdar frontalna - z vsemi topovi in z vsem strelivom na nekoga - ampak postopna, ped za pedjo, vsakokrat sproti, vsakokrat z enkratno in domišljeno strategijo.

Čeprav izkušnja uči, da bi se med sredstvi za dobivanje teh bitk morali prvenstveno oborožiti s psihologijo, z njenimi znanstvenimi dognanji in vsaj s poznavanjem temeljnih gibal človeške narave v skupinski dinamiki, pa za naše aktivistične potrebe vendarle pogledimo tisto, kar je bolj opremljivo. To so družbeni mehanizmi, ki so na voljo tistemu, ki v združenem delu gradi sistem obveščanja. Ne gradi samo posameznik, novinar, ampak ga grade vsi napredni dejavniki v združenem delu, vse tiste sile, ki težijo

k večji demokraciji, k večji svobodni iniciativi, k večji izvirnosti, k zdravi pameti.

Tako so v naš sistem obveščanja že z ustavo, konkretno pa z zakonom o javnem obveščanju, vgrajeni povsem legitimni vzvodi, ki jih bo pameten graditelj sistema obveščanja v združenem delu upošteval. V prvi vrsti je to tako imenovani družbeni organ za obveščanje. Ravno tega organizatorji obveščanja v večini delovnih organizacij v svojo škodo ne uporabljajo. Štejejo ga celo za motečo samoupravno navlako in organizacijsko gnjavljenje, namesto da bi

ga priredili tako, da bi podpisal napredne težnje. To pa je mogoče zagotoviti samo z ustrezno sestavo takega organa in ustreznimi pooblastili. Ker je sindikatu kot najbolj množični organizaciji v združenem delu poverjen mandat za sestavo takih organov, so vsi vzvodi za pametno ukrepanje na voljo.

Ko sem bil pred dvajsetimi leti urednik začetnik v neki gospodarski delovni organizaciji z dokaj grobim poslovnim slogom, me je po nekem sestanku proti oportunitizmu v delavskem svetu skušal vzeti v roke sekretar. Po prvem zastrašujočem verbalnem obračunu je zahteval, da poslej pred objavo prebere vsak prispevek. Izdajatelj je bila tedaj sindikalna organizacija. (Družbenega organa za obveščanje pred letom 1973 namreč še nismo poznali, pač pa samo uredniški odbor, kakor še danes večina delovnih organizacij). Naključje je bilo, da smo imeli pametnega predsednika sindikata. Dogovo-

rila sva se, da tovariša sekretarja na naslednji seji sindikata imenujemo v uredniški odbor. Poslej je sedel z ostalimi šestimi in sedmimi na sejah in si je moral kot član med skupnimi člani odbora izboriti svoje stališče v razpravi o objavi.

Ta prilika je zgled delegiranja v uredniške odbore, kjer vlada mešano delovno-delegatsko načelo tega telesa, in sestave izdajateljskih svetov, odborov za obveščanje ali kakorkoli jih že imenujemo. Kadar namreč določimo in zakonimo sestavo takega organa, se ne branim o udeležbe tistih, ki so najbolj zainteresirani za to, katere informacije bodo objavljene in katere ne bodo, pač pa uzakonimo vključitev prav teh. Hkrati pa moramo v teh organih dovolj okrepiti zastopanost vseh drugih sil, subjektov v komunikacijskem procesu - pa ne količinsko, ampak po strokovni avtoriteti. Zlasti sindikalna organizacija mora delegirati močnega človeka. Ta je po svoji vlogi v zvezi z obveščanjem v ozdih tisto, kar je SZDL pri množičnih medijih.

Ko bomo torej oblikovali družbene organe za obveščanje, mora sindikat vplivati že na to, da bodo v njih zastopani vsi sestavni deli informacijsko-komunikacijskega procesa, kar mora biti uzakonjeno v pravilniku ali statutu, obenem pa zelo odgovorno izbirati tiste, ki jih bomo delegirali v takšen svet. Sindikat bo moral tam zaščititi informacijske tokove, moral se bo boriti za odprtost virov informiranja, moral bo terjati javnost dela in biti v oporo delavcu ali delavcem, katerih naloga je zbiranje, obdelava in razširjanje informacij, če to delo opravljajo v skladu s kodeksom novinarske etike oziroma s temeljnimi človekovimi pravicami in svoboščinami.

Za novinarje v združenem delu mora veljati: stanu se svojega spomni - ne daj nikoli miru!

Jaro Novak

O obisku delegacije Evropske konfederacije sindikatov v Ljubljani

KORISTNI IN PLODNI POGOVORI

Na povabilo sveta Zveze sindikatov Jugoslavije se je te dni mudila na obisku v Ljubljani delegacija Evropske konfederacije sindikatov, ki jo je vodil generalni sekretar Mathias Hintersheid, spremljala pa sta ga člana sekretariata Peter Coldrick in Frith Raith. S sindikalnimi gosti se je med obiskom srečal in imel z njimi pogovore predsednik slovenskih sindikatov Miha Ravnik s sodelavci, zaključne pogovore pa je vodil član zveznega sindikalnega predsedstva Marjan Orožen. Gostje so se pogovarjali tudi s predstavniki sindikata, samoupravnih organov in vodstvom sestavljene organizacije združene dela Iskra, ki so jih seznanili z svojim tekočim delom in razvojnimi željami.

Kot so pokazali sklepni pogovori, je ZS Jugoslavije avtonomna organizacija, ki želi takšna tudi ostati. Vendar jugoslovanski sindikati - kot je dejal Marjan Orožen - spremljajo družbeno-politična dogajanja v Zahodni Evropi in se zavzemajo za razvijanje sodelovanja z Evropsko konfederacijo sindikatov, ki vključuje 35 sindikatov iz 21 zahodnoevropskih držav s 43 milijoni delavcev. V tem delu Evrope namreč potekajo procesi intenzivnega prestrukturiranja in integracije proizvodnje, znanstvenih raziskovanj in oblikovanja enotnega trga do 1992. leta, ki so za Jugoslavijo zanimivi, saj pri nas do ekonomske integracije še ni prišlo. Naše zanimanje za Zahodno Evropo pa je razumljivo tudi zato, ker smo z njo tesno povezani. Kar tretje skupne blagovne me-

njave, 72 odstotkov patentov in licenc, 72 odstotkov sporazumov o kooperaciji in 75 odstotkov vseh sporazumov o skupnih vlaganjih je Jugoslavija sklenila z zahodnoevropskimi državami. Pomembno je še, da več kot milijon jugoslovanskih delavcev dela v tem delu Evrope, da več kot 90 odstotkov deviznega priliva od turizma in transporta zaslužimo s sodelovanjem s tem koščkom sveta in da smo največ konvertibilnih deviz dolžni zahodnoevropskim upnikom.

Splošno znano je, da se je naše gospodarsko sodelovanje z Evropsko gospodarsko skupnostjo dobro razvijalo do leta 1985, odtlej pa menjava zastaja. Podatki kažejo, da se je trgovinska menjava zmanjšala, jugoslovanski trgovinski primanjkljaj pa povečal, težave pa so nastale tudi zaradi omejevanja našega izvoza v EGS in nespornost o človekovih pravicah. Lani se je trgovinska menjava malo izboljšala, naš trgovinski primanjkljaj v menjavi z EGS pa se je zmanjšal. Kljub temu ostaja nekatera vprašanja nadaljnega gospodarskega sodelovanja med Jugoslavijo in EGS nerešena, k njihovega reševanju pa bi brez dvoma pripomoglo intenzivnejše sindikalno sodelovanje. Kot je bilo poudarjeno v pogovorih med Marjanom Oroženom in delegacijo Evropske konfederacije sindikatov, ovira naše sodelovanje z EGS omejevanje izvoznih kvot, prepoved izvoza kmetijskih pridelkov, nizka raven kooperacije in premalo višjih oblik gospodarskega sodelovanja, številni protidumpinski postopki,

neurejen status naših delavcev na začasnem delu v Zahodni Evropi in podobno. Jugoslavija je na primer dobila 550 milijonov ecujev posojila za izgradnjo avtoceste, obljubljeni so tudi nova posojila sklada za reintegracijo, vendar je že zdaj menda jasno, da bodo preskromna. Izmenjava študijskih delegacij, predavateljev in koristnih informacijskih gradiv med Evropsko konfederacijo sindikatov in jugoslovanskimi sindikati naj bi bile oblike nadaljnega sindikalnega sodelovanja, ki naj bi pripomoglo k boljšemu medsebojnemu razumevanju in premagovanju skupnih težav.

Kot je pojasnil Mathias Hintersheid, se tudi na strani Evropske konfederacije sindikatov kaže zanimanje za razvijanje sodelovanja z jugoslovanskimi sindikati. Toda, pustimo času čas - je dejal Mathias Hintersheid - tako glede najustrežnejših oblik sodelovanja kot intenzivnosti teh stikov. Jugoslovanski sindikati že prejema-jo različne publikacije posebnega inštituta EKS, redne stike pa naj bi imeli vsaj enkrat na leto. Popolnoma jasno je, da so tudi zahodnoevropski sindikati proti protekcionizmu EGS, toda jugoslovanska stran bi se morala bolj zavedati, da morajo naša podjetja evropskemu trgu tudi kaj kakovostnega ponuditi, ne pa samo zahtevati nova posojila. Od Evropske gospodarske skupnosti torej ne bi smeli pričakovati daril, ampak pripravljenost za enakopravno uveljavljanje skupnih gospodarskih interesov.

Emil Lah

Ob 10-letnici aktiva novinarjev v združenem delu moščanske občine

POGUM ZA ISKANJE RESNICE IN NOVEGA

Že samo to, da se neka svobodna oblika delovanja in povezovanja ohrani deset let, potrjuje domnevo, da je omogočala uveljavljanje dejanskih interesov, da je torej bila pravilna in da se je verjetno prilagajala življenju. Prav to je potrdila nenavadna obletnica v združenem delu: aktiv novinarjev in organizatorjev obveščanja iz delovnih organizacij v občini Ljubljana-Moste-Polje se je zbral na slavnostni seji ob 10-letnici.

V letu euforije ob sprejemanju zakona o združenem delu so se začeli dobivati, da bi »se zmenili kot ljudje in potem tisto naredili - brez zapisnikov in aktov«, uredniki zdaj že uveljavljenih časopisov Emone, Gradisa, Izolirke, Kolinske, Saturnusa, Parnice Večve, Žita in še marsikaterih organizacij v občini. Opora za svoje delo so dobili v občinskem svetu zveze sindikatov in v SZDL. To pokroviteljstvo je aktivom omogočilo ne samo varno zaslobo, marveč tudi novo vsebino dela in širšo družbeno razsežnost. Več nekdanjih članov tega aktiva so danes znana imena v slovenskih množičnih občilih.

Gibalo uspešnega dela tega aktiva je bilo na eni strani poklicno zavzemanje novinarjev v združenem delu, na drugi strani pa

politični interes občinskega sindikalnega vodstva, ki navzlic kadrovskim menjavam ni upal. »Kot sindikalni delavci smo novinarje vedno šteli za svoje; s tem ko so vplivali na javno mnenje, so delovali kot mi, aktivisti, samo plače so imeli manjše,« je dejal nekdanji predsednik občinskega sindikata v občini Andrija Vlahovič. Prav ta aktiv je bil poglavitna opora pri akciji slovenskih sindikatov pod geslom »Tisoč delavcev-sodelavcev«, ki je uspela razširiti sodelavsko zaledje delavskega tiska na najbolj avtohtone vire informacij. Tako so ta občila postala res množična in so se približala idealu, da bi bil uporabnik informacije obenem njen vir.

Pobirali smo izkušnje drug od drugega, so povedali gostom na slovesni seji. Njihovi časopisi so danes tisto, čemur so z družanjem in izmenjavo izkušenj težili: kritični, pogumni in iščejo resnico, kakor jih je označila sedanja predsednica občinskega sveta zveze sindikatov, Marija Fedran.

Obema partnerjema v tej uspeli simbiozi političnih prizadevanj in strokovnega dela lahko ob obletnici samo čestitamo. Drug drugemu sta omogočala uresničevanje poslanstva, katerega cilj je svobodna človeška ustvarjalnost.

J. N.

Zahteve in opozorila pred stavko so običajno bob ob steno

Stavke so stvarnost. Naj jih imenujemo kakor koli, naj jih sindikat skuša uveljaviti kot zakonito obliko protesta, upora, ali zgolj »nezadovoljstva«, stavke so in ostajajo zunanja oblika posledic bistveno globljih vzrokov. Neposredni povodi zanje so prenizke plače. Nima posebnega pomena, če tisti denar, ki ga delavci dobe ob mesecu, imenujemo kako drugače. Osebni dohodki so to samo teoretično, mezde, pa čeprav so delavci bliže mezdnemu položaju – pa tudi ne. Delavci – pri tem pa sploh ne mislimo samo na tiste klasične proizvajalce, ki tako impozantno poosebljajo delo med povojno obnovo – žal ne odločajo o svoji usodi tako, kot smo zapisali v programski in normativne velike bule. Plače so majhne, draginja je iz dneva v dan hujša – vse to so točke, na katerih tudi naša velika pisanja in zamisli padejo ali obstanejo. Vse drugo je obilo leporečja, filozofije in kar je še takih – včasih tudi koristnih reči.

Idejne dileme o stavki so razjasnjene

Nekako tako razumejo in reagirajo tudi nezadovoljni delavci, ne glede na to, ali spadajo v sloj delavske inteligence, med strokovnjake ali pa so to povsem zdravi roko-delci. Dokler nam ne bo uspelo ustaviti generatorjev družbene krize – za to pa so prekoslej najbolj odgovorni »mašinsti« (slovensko: strojevodje), toliko časa bodo delavci iskali bližnjice, pritiskali na neposredno ali posredno odgovorne – tudi s stavkami. V tem pogledu v mestni organizaciji zveze komunistov Ljubljana, ki je minuli ponedeljek na predsedstvu obravnavala vlogo in vpliv komunistov v konfliktnih situacijah v ljubljanskih delovnih organizacijah, ni izrazite idejne neenotnosti. Ta podarek je videti sformaliziran – vendar je – glede na različne idejne poglede na stavke v preteklosti, takšna ugotovitev tudi pomembna. Nekateri dileme – na primer: kadar delavci štrajkajo, je to štrajk proti samemu sebi; ali pa – stavka je izrazito protisi-

stemsko in protisamoupravno dejanje, in podobno – so bile s plenumom CK ZKS v novembru 1986 – vsaj razjasnjene, če ne že odpravljene.

Dandanes, ko imamo s tem že kar nekaj pomembnih izkušenj, smo se prepričali, da si delavci ne izmišljajo nasprotnikov. Vzrokov za štrajke je skoraj toliko, kot je stavk, prekinitvev, izrednih zborov in podobnega. Dejstvo, da nezadovoljstva izbruhnjejo v dneve, ko se bliža izplačilni dan ali tedaj, ko v tovarni ali delovni organizaciji delijo denar ali plačilne lističe, potrjuje trditve, da so plače le povod. Zato moramo vsako stavko posebej razčleniti, – pa ne zato, da bi odkrivali krivice in kolovodje ali mogoče celo pohvalili stavkokaze – ampak zato, da bi odpravili prave vzroke.

Ti pa tičijo v kolektivu pa tudi zunaj njega. Da, izraz »tičijo« bo kar pravišen. Običajno gre namreč za stvari in razmere, ki niso nastale ali se zapletle šele včeraj. V Ljubljani je bilo lani 28 stavk, skupaj pa kar okrog sto različnih oblik nezadovoljstva delavcev. V različnih »konfliktnih dogodkih« pa je v Ljubljani leta 1987 sodelovalo okrog deset tisoč delavcev. Dosedanje analize so pokazale, da so vzroki za stavke pre-

težno notranji, da izhajajo iz neurejenih razmer v delovni organizaciji. Mednje sodijo predvsem slabi poslovni rezultati, ki so posledica neizpolnjevanja načrtov, ti pa povezani s prevelikimi zalogami, predolgimi plačilnimi roki, neplačevanjem obveznosti tujim dobaviteljem, slabo organizirano proizvodnjo, nabavo in prodajo, neustreznimi cenami, občutkom za tržna spoznanja in podobno. Akumulacija je slaba, lastna sredstva so minimalna, (premostitvena) posojila so vse prej kot ugodna, poslovanje je oprto na zastarelo tehnologijo, razvojno zanimivi kadri bežijo tja, kjer so boljše plače.

Država pomemben krivec za nezadovoljstvo delavcev

Že marsikateri od teh »notranjih« vzrokov je tesno povezan s tako imenovanimi zunanjimi dejavniki in posrednimi povzročitelji stavk. Predvsem so to nelogična, linearna in omejitvena poseganja državne administracije v poslovno in gospodarsko življenje. Nezadovoljstvo delavcev je doseglo vrhunec v dneh po sprejetju dveh oziroma treh svežnjev zvezne vlade.

Bržčas ni treba zdaj podrobneje opisovati vsakega omejitvenega zakona ali ukrepa, ki je močno omejil poslovno svobodo gospodarskih subjektov. Dovolj je, če omenimo mesece, ko se je nezadovoljstvo kopičilo: februar-marec, julij in zlasti druga polovica novembra. Državno in tudi domače, tozgodovsko in ozdovsko administrativno urejanje in birokratiziranje odnosov so tisto zlo, ki bi ga morali čimprej ozko omejiti ali vsaj spraviti na razumno mero, pa bi odpravili precej vzrokov in povodov za nemire.

Vpliv delavcev pa naj bi bil v resnici večji, odgovornost med poslovodstvom in samoupravo pa točneje razmejena. Logična posledica vsega tega bi namreč bilo tudi uspešnejše poslovanje, dejansko pa bi se povečal tudi vpliv delavcev na pogoje in sredstva za delo in njegove sadove.

nestavkajoče. Poskuse take delitve so v analizi in ob ocenjevanju dogodkov odločno obsodili tudi na sestankih osnovnih organizacij ZK in političnega aktiva oziroma koordinacije v kolektivu. Glede tega so izrazili popolno enotnost delavcev ter obsodili kakršne koli pritiske na stavkovni odbor ali njegove člane. Prekinitvev dela so ocenili za logično posledico razmer, v katerih se je znašla vsa delovna organizacija. Pri pregledovanju dela zveze komunistov oziroma petnajstih osnovnih organizacij v Litostroju dve leti pred stavko pa ugotovimo, da se je posamezna osnovna organizacija sestala približno trikrat ali štirikrat na leto, so pa med njimi tudi take, ki so se v dveh letih sestale samo dvakrat, najaktivnejša pa celo dvanajstkrat. Še bolj je zanimiva vsebina sestankov. Nekateri rezultati gospodarjenja, ukrepi za sanacijo razmer, odnosov v tozdi in delovni organizaciji sploh niso zanimivi, druge pa so ta vprašanja redno obravnavale. Povprečje pa pokaže, da je usoda kolektiva vzmernirjala osnovne organizacije ZK nekako dva in polkrat letno. Tako statistika. Kaj pa stvarna vsebina? Prav na kratko: skoraj povsod, čeprav bi za štiri od petnajstih osnovnih organizacij lahko rekli, da so neaktivne – so govorili in opozarjali na večino problemov, ki so se kot izjemno kritično in kot globlji vzroki za stavko pokazali ob razčlenitvi dogodkov. Opozorjali so na nepravilnosti nasploh, leta 1986 so obravnavali akcijski program za izboljšanje težkega položaja, opozorjali so na ozka grla v proizvodnji, na slabo delovno nedonosnost, dohodkovno neučinkovitost, neizpolnjevanje nalog, slabo organizacijo proizvodnje in drugih poslovnih opravil in podobno.

Komunisti in odgovornost

Dvomili so o sposobnosti kadra, ki je Litostroj pripeljal v slab položaj, da bi ga iz njega tudi izvlekel. Opozorjali so tudi na

Pritisk po pravilih

Dandanes je dobro znana izjava, da ni dovolj, če samo misel teži k stvarnosti, pač pa da mora hkrati stvarnost težiti k misli, tako aktualna, kot še ni bila nikoli doslej. Velja za vse naše velike in majhne dileme in teme pa tudi za vse tisto, kar je šele pred nami. Primerov je veliko, toda omenimo le enega, ki je izzval precejšnje nelagodje v do nedavna rutinskih sindikalnih aktivistih. Beseda je seveda o prekinitvah dela ali o stavkah.

Še dobro pomnimo tiste, ne tako oddaljene čase, ko je iz sindikalnih forumov prihajala čista in revolucionarna misel o stavkah. Sredi in proti koncu sedemdesetih let smo živeli na veliki nogi in prekinitvev dela smo lahko iskali z lučjo, čeprav so bile. Tedanje sindikalno vodstvo Hrvatske pa ni izpuščalo priložnosti, da se ne bi opredeljevalo celo do najbolj obrobni pojavov. Najvišje sindikalno vodstvo republike je tedaj jasno in glasno reklo, da je prekinitvev dela oblika razrednega boja, po kateri delavci sežejo takrat, kadar postanejo »neprehodne« redne samoupravne poti.

Toda že čez nekaj let je bila ta sicer izvrstna misel hote ali nehoti potisnjena v ozadje, in sicer v času, ko smo se soočili s pravo povodnijo prekinitvev dela. Še več, rekli bi lahko, da je v sindikalni organizaciji nastala prava zmeda misli, atrofija aktivnosti in splošno nelagodje v večini stavkovnih dogajanj.

»Teoretično« razmišljanje v slogu: »Proti komu stavkajo delavci? V samoupravni družbi, tako kaže, proti samim sebi!« zgovorno priča, zaradi česa se je sindikat do konca pasiviziral glede prekinitvev dela. Niti »stavkokaz« ni bil, kar bi bilo povsem naravno, če bi držalo, da delavec stavka proti samemu sebi. Prekinitvev dela so bile tedaj zgolj uzurpacije skupin in skupinic, kar je bilo tedaj poluradno mnenje pristojnih

o nemajhnem številu prekinitvev dela.

To seveda ni res. Nekaj let življenja z večjim številom prekinitvev dela to najbolj potrjuje. Toda po svoje je bila lažna tudi misel, da so stavke oblike razrednega boja, saj njeni tvorci niso imeli priložnosti, da jo preizkusijo. Vse za in proti v treznem premisleku o prekinitvah dela kot dejstvu v samoupravnem sistemu in poskusi normativnega urejanja, skratka vse to je bilo slišati tudi med javno razpravo o spremembah zakona o združenem delu. Toda spet je – na našo srečo ali žalost – posvetilo malo luči iz SR Slovenije.

Predsedstvo sveta Zveze sindikatov Slovenije je prejšnji teden sprejelo osnutek »Stavkovnih pravil«, o katerem se je tako začela javna razprava. Iz njega je zelo dobro razvidno, da je misel tokrat zelo upoštevana stvarnost, zato to srečanje vzbuja optimizem tudi zastran drugih, daleč bolj pomembnih vprašanj. V razpravi je bilo jasno in glasno rečeno, da sindikat mora promovirati in varovati interese delavcev, in sicer tako po redni poti kot s pritiskom, če to zahtevajo okoliščine. Kako bodo slovenske sindikalne organizacije na »papirju«, predvsem pa v praksi »pritiskale«, ko bodo imele opraviti z državo, poslovodnimi in tehnobirokratskimi sestavi, bomo seveda šele videli. Toda dejstvo, da se jim je za to prižgala zelena luč, po določenih »pravilih« pomeni zmago socialističnega razuma in civiliziranosti.

Toda če hočemo ostati zvesti izreku z začetka tega sestavka, moramo seveda ostati daleč od tega, da propagiramo slovenske rešitve, saj morebitno prepisovanje »Stavkovnih pravil« lahko v drugih okoljih, in sicer navzlic temu, čemur pravimo realno razmerje sil, pomeni samo novo misel, ki šele čaka na svojo uresničitev.

Miljenko Malnarič, Radničke novine

Državno poseganje v delavsko razpoloženje je še posebej značilno za kolektive, kot je zdaj že znameniti (in po svoje vzorčni) Litostroj. Čeprav tam ne manjka notranjih slabosti, brez katerih bi tudi delavcem šlo bolje, je med osrednjimi tudi država. Posel, v katerega je Litostroj vključen v Iraku (HE Haditha), bi pri sprotne poravnanju obveznosti do tega ljubljanskega kolektiva pomenil veliko olajšanje in boljše razmere zanj in za slehernega prizadevnega delavca. Do takega, relativno drznega sklepa pride mo ob podrobnejši analizi razmer in dogajanj v Litostroju v dneh in mesecih pred stavko. V poslovnem smislu je bil Litostroj predmet mnogih razprav že leta 1986, lani, ko so se razmere še zaostrovali, pa toliko bolj.

Litostrojski primer

O vsem tem se je mnogo pisalo in razpravljalo, tudi v Delavski enotnosti. Tokrat se bomo omejili zgolj na delovanje zveze komunistov in njenih osnovnih organizacij v Litostroju. Tako imenovani subjektivni dejavniki naj bi imeli namreč odločilen vpliv na razmere v slehernem kolektivu in ne šele, ko se odnosi zaostrijo. Zato bi morale biti prav družbeno politične organizacije tiste, ki naj bi poskušale razvozlati zaostrene razmere po normalnih, samoupravnih poteh. Prav v takih trenutkih oziroma razmerah se namreč pokažejo stvarno mesto, vpliv in vloga sindikata in zveze komunistov v kolektivu. O litostrojskem sindikatu je bilo že precej napisanega, o zvezi komunistov pa bolj malo, kar samo po sebi ni greh, prav lepo pa tudi ni... še posebej, če naj bi delavska avantgarda udeležila svoje napredne misli v neposrednih okoljih na nov, sodobnejši, tudi prenovljen način. Še vse prevečkrat se razmišljanje o tem ustavi pri preštevanju sestankov, udeležbi in delu komunistov v sindikatu, samoupravnih organih in podobno. Da ne bo pomote – med litostrojsko stavko ni bilo delitve in preštevanja na člane in nečlane, stavkajoče in

zunanje vzroke, a vse skupaj ni obrnilo kakih užitnih sadov. Zakaj? Zlasti zaradi neustreznega načina in metod delovanja zveze komunistov. Osnovne organizacije v Litostroju (in bržčas še mnogokje) razpravljajo, ugotavljajo, ocenjujejo, menijo, pripominjajo, včasih tudi ocenjujejo, predlagajo in zahtevajo... Le malokdaj in malo lokje tudi kaj sklenejo, prav redke med njimi pa samokritično ocenijo svoj delež odgovornosti, nimajo izdelanega načina – npr. uveljavljanja vsaj svojih mnenj, če že sklepe nimajo. Kako naj bi delovali v odnosu do samoupravnih organov, kako naj se zavzemajo v sindikatu – o tem pa razpravljajo bolj malo ali nič. Mimogrede – med 18 člani izvršnih odborov litostrojskih sindikalnih organizacij je samo 21 članov zveze komunistov, pa še ti so »razporejeni« tako da je po eden v vsakem. Kako naj potemtakem zveza komunistov vpliva na razmere kakšno vlogo in ugled naj ima med delavci če se še sama ne more postaviti pred ogle, dalo, ki bi ji ne ponujalo izkrivljene podobe. In kako naj ob vsem tem sploh zahtevajo odpravo zunanjih vzrokov za slabe razmere, katerih povzročitelj in krivec je v dobršni meri tudi država s svojimi različnimi obrazci in podobami. Zdi se, da so naredili prav, ko so se (ne da bi to sklenili na sestanku) komunisti pridružili stavkajočim. Delavci so ob (kasnejši) podpori vseh družbenopolitičnih in samoupravnih dejavnikov sprejeli zavezujoče sklepe. Pa ne zgolj zase, marsikaj so naložili svojim vodilnim, nemalo brezmiselnost, da so pustili »zunanji« dejavnikom. Litostrojska stavka bo imela svoj notranji smisel le, če bo dala rezultate: sodobno tržno zanimivo in dohodkovno uspešno proizvodnjo. Potem bodo tudi plače boljše in bi si bilo za morebitni novi povod za stavko treba izmisliti kaj drugega. Potem tudi za predloge, kot ga je ob koncu sklepnega zbora delavcem ponudil predsednik stavkovnega odbora, češ naj bi podprli ustanovitev nove politične stranke, v Litostroju (ali v kakem drugem kolektivu) ne bo prostora ne možnosti.

Andrej Pengov-Biten

o spremembah obračunskega sistema

DRŽAVA VZAME, KAR JE »NJENO«

Obračunski sistem ureja ugotavljanje in formalno razporejanje dohodka. Pri nas ga kar pogosto spreminjamo, nazadnje smo ga, in to kar precej, pa smo ga pred dobrim letom. Tako naj bi ugotavljanje dohodka bolj prilagodili inflacijskim razmeram. Dokaj ostro so spremembe zadele tudi delitev dohodka, še posebno financiranje skupne in splošne porabe. Odzivi na te novosti so bili zelo različni. Predvsem gospodarstvo je novi obračunski sistem sprejelo z dokajšnjo naklonjenostjo, čeprav tudi tu ni manjkalo očitkov, predvsem zavoljo nekaterih tehničnih rešitev, ki so preveč zapletene ali pa so celo vsebinsko vprašljive. Negospodarstvo pa ga v povprečju obravnava precej bolj kritično, kar velja še predvsem za delitev dohodka. Nasploh prevladuje mnenje, da novi obračunski sistem pomembno spremeni splošne pogoje za gospodarjenje. Razlike so tudi v vrednotenju teh sprememb. Nekateri namreč menijo, da delujejo v prid večji gospodarski učinkovitosti, drugi pa jih, nasprotno, proglašajo za dejavnik še večje nestabilnosti. O tem, kaj je res, bi lahko najbolj zanesljivo presodila sama praksa. Ta pa te ne preverjanja verjetno ne bo zmogla, ker ji tega preprosto ne bomo dopustili. Novega obračunskega sistema namreč še nismo niti v celoti uveljavili, in ga že vse pogosteje popravljamo, kar vse otežuje presojo njegovega delovanja. Zadnja sprememba je doživljal pred enim mesecem, v kratkem pa bi ji naj sledila še ena.

Pomik v pravo smer

Zadnja sprememba obračunskega sistema bomo lažje dojel, če si najprej oglejemo njegove značilnosti, po katerih se razlikuje od obračunskega sistema, ki smo ga uporabljali do konca leta 1986. Navost se nanaša na tri vsebinska področja. Prvo je povezano z obrestmi. Po novem namreč obresti ne obravnava več v celoti kot dohodek oziroma strošek, pač pa jih delimo na dva dela. Tisti, ki relativno ustreza inflaciji, se sedaj obračunsko šteje za obliko revalorizacije dinarskega finančnega razmerja (revalorizacijske obresti); te obresti torej formalno niso več dohodek.

Kot dohodek upoštevamo namreč le obresti, ki relativno presegajo stopnjo inflacije. Pri dinarskih posojilih je bila tako uveljavljena podobna tehnika kot pri deviznih. Devizne kredite namreč revaloriziramo s pripisovanjem tečajnih razlik, od tako revalorizirane glavnice pa potem obračunamo realne obresti. Podobno zdaj dinarska posojila revaloriziramo s pripisovanjem revalorizacijskih obresti, realne obresti pa potem tudi računamo od revalorizirane glavnice. Ta sprememba v obravnavi dinarskih obresti ima veliko praktično vrednost. Šele tako bo namreč mogoče uveljaviti do-

slednejšo politiko realnih obrestnih mer, ki je eden od bistvenih pogojev za tržno delovanje gospodarstva. Precej bo pripomogla tudi k temu, da bomo zaradi inflacije lahko realneje izkazovali dohodek in ga tudi pravičneje delili. Dosedanja nepravilna obravnava revalorizacijskih obresti je namreč spodbujala in dopuščala, da smo precej več delili, kot smo v resnici ustvarili; zato so nastale ogromne izgube (okoli 15 milijard dolarjev), ki jih v svojih bilancah izkazuje Narodna banka.

Druga pomembna sprememba novega obračunskega sistema se nanaša na vrednotenje odhodkov. Dohodek ugotavljamo namreč kot razliko med prihodki in dohodki, slednje pa smo doslej praviloma vrednotili po nižjih cenah kot prihodke. Tako izračunani dohodek je bil seveda previsok, pri njegovi delitvi pa smo upoštevali, kot da odraža novostvarjeno vrednost. Tako smo kar naprej delili več, kot bi smeli, tako pa smo seveda dodatno spodbujali inflacijo. Novi obračunski sistem se je energično lotil tega vprašanja, vendar z dokaj problematično tehniko. Zaradi nje je bilo predvsem v gospodarstvu veliko slabe volje, pa tudi nemalo škoda je povzročila, še predvsem samim temeljnim ciljem obračunskega sistema.

Netržni sistem delitve

Tretja pomembna novost obračunskega sistema zadeva delitev dohodka. V svetu uporabljajo različne sisteme, ki bi jih lahko delili v dve tipični skupini, in sicer na tržne in na druge sisteme. Za tržne sisteme je značilno, da se iz dohodka najprej poplača, seveda po tržnih merilih, proizvodne tvorice (delo ter sredstva), šele pri delitvi preostalega dela dohodka (bruto dobiček) pa je udeležena tudi država v obliki davkov in prispevkov.

Naš dosedanji sistem spada v skupino netržnih sistemov, zanj pa je značilno, da iz ustvarjenega dohodka najprej zadovoljijo svoje potrebe zunanji upravičenci v obliki davkov, prispevkov ter obresti, preostanek pa se kot čisti dohodek prepušča kolektivu, ki je sicer za ustvarjeni dohodek neposredno najbolj zaslužen. Pa še čisti dohodek se potem posredno obdavi, in sicer prek zelo široko pojmovanih bruto osebnih dohodkov, v obliki obveznega in nepovratnega združevanja akumulacije ter deloma tudi prek odtujevanja sredstev skupne porabe. Naš sedanji sistem delitve torej izrazito favorizira zunanje udeležence. Kako učinkovit je glede tega, priča podatek, da je bila vrednost davkov in prispevkov, ki jih je lani plačalo slovensko gospodarstvo, realno za več kot polovico večja kot je bila štiri leta pred tem. Ob veljavnem sistemu delitve naraščajo torej davki in prispevki povsem neodvisno od tega, ko-

liko dohodka ustvari gospodarstvo.

Sedanji sistem delitve je nasploh eden najšibkejših členov našega gospodarskega sistema, ki prispeva velik delež k poglabljanju krize, v kateri smo se znašli. Treba ga je torej temeljito spremeniti, če nam je seveda do tega, da bomo krizo vsaj postopoma lahko obvladali. Te zahtevne naloge se je lotil lani uveljavljeni obračunski sistem. Ponudil je rešitev, ki tehnično sicer ni povsem dorečena, ustreza pa temeljnemu merilu, ki splošno velja za tržne sisteme delitve. Tudi v tem delu gre torej kljub nekaterim pomanjkljivostim za pomembno novost. Žal pa ta doslej skoraj ni zaživela, predvsem zaradi nasprotovanja, na katerega je naletela.

Novi obračunski sistem se je torej lotil spreminjanja predvsem takšnega ugotavljanja in delitve dohodka, ki sta spodbujala čezmerno delitev dohodka oziroma ne ustrežata tržnim merilom gospodarjenja. To je bil pravi korak k preobrazbi našega gospodarskega sistema, da bi ta lahko deloval

bolj tržno in učinkovito. Njegovi praktični rezultati pa so za zdaj kaj skromni. Vzrokov za to je več. Mednje lahko štejemo nekatere neprimerne knjigovodsko-tehnične rešitve, ki jih praksa ni uspela koristno uveljaviti, še predvsem pa že omenjeno nasprotovanje družbenih struktur, ki naj bi jih prizadela spremenjena razmerja v delitvi dohodka.

Novi popravki, stari strah

Nedavne spremembe v obračunskem zakonu bi lahko razdelili v dve skupini. V eni so določila, ki popravljajo tehnične rešitve, ki so se pokazale za manj primerne. V to skupino spadajo revalorizacije zalog oziroma odhodkov. Glede tega ima gospodarstvo zdaj več svobode, ne da bi bila zato prizadeta načela o realnem vrednotenju odhodkov v razmerah inflacije. Omiljene so tudi zahteve po revalorizaciji poslovnega sklada. Primernejša je tudi tehnika obračunavanja obresti (konformni obračun), saj je doslej predvsem v gospodarstvu prihajalo do velikih nepravilnosti. Tehnično gledano je obračunski sistem z zadnjimi spremembami boljši. So pa v njem še ostale tudi take rešitve, ki bi se jih dalo nadomestiti z ustrežnejšimi, ali pa bi jih lahko v zakonu vsaj bolj razumljivo zapisali.

V drugo skupino novjših popravkov obračunskega sistema pa lahko štejemo tisti, s katerimi ponovno odlaga-

mo uporabo nekaterih njegovih temeljnih usmeritev, ali pa od njih vsaj delno celo odstopamo. Tako se Narodni banki ponovno odpira formalna možnost, da uporablja obrestne mere, ki so nižje od inflacije; tako se bo ta banka lahko še naprej ukvarjala s prerazporejanjem dohodka, pri čemer je bila tudi doslej izjemno učinkovita. Tudi tečajne razlike bo Narodna banka še naprej lahko urejala na svojstven način, verjetno zopet tako nesrečno, kot doslej. Te popuste Narodni banki lahko razumemo kot odraz nepripravljenosti, da bi začeli koreniteje spreminjati finančno ravnanje na področju, kjer je dosedanja praksa učinkovala družbeno najbolj škodljivo.

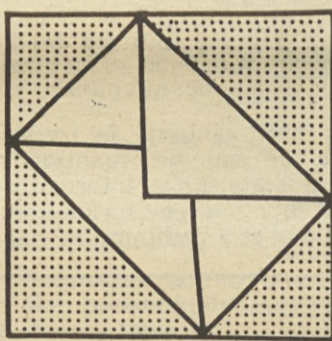
To, da pri uveljavljanju temeljnih načel novega obračunskega sistema popuščamo, kažejo tudi spremembe pri delitvi dohodka. Dosedanji sistem delitve, ki smo ga prej ocenili za izrazito netržnega, se namreč po novem vsebinsko ohranja še vse letošnje leto. Prvotno je zakon predvideval, naj bi ga spremenili že do srede preteklega leta. Za rok je bil potem najprej podaljšan za pol leta, zdaj pa so ga odložili kar za vse leto. Ob naslednji spremembi bomo morda že kar opustili željo, da bi odnose na področju delitve sploh začeli ostreje spreminjati v prid rešitev, ki se tudi drugod po svetu kažejo kot splošno primerne.

Še eno spremembo naj omenimo, ki je bodo veseli predvsem v organizacijah, ki poslušajo z izgubo. Po no-

vem je namreč bistveno olajšano formalno pokrivanje izgub, za zdaj vsaj za leto 1987. Ponujena rešitev je taka, da bodo samo najbolj problematične organizacije še ostale z nepokritimi izgubami. Ta sprememba je v nekem smislu odraz stvarnosti, saj ukrepov, kakršne predvideva zakon o sanaciji za primer poslovanja z izgubo, očitno ni mogoče uporabljati, če postane izguba splošen pojav. Nismo pa prepričani, da je umestna takšna širokogrudnost, kot jo je to pot pokazal zakon.

Zadnje spremembe obračunskega zakona lahko različno ocenimo. Po eni strani smo veseli tistih novosti, ki vsaj deloma popravljajo slabe dosedanje tehnične rešitve. So pa tudi vzroki za zaskrbljenost. Temeljnih usmeritev obračunskega sistema, ki so pred enim letom, ko smo se zanje zakonsko opredelili, kazali na resno pripravljenost spreminjati gospodarski sistem v prid njegove večje tržnosti, se namreč ne držimo dosledno, v nekaterih primerih pa jih že kar opuščamo. Verjetno prihaja do tega predvsem zaradi nasprotovanja tistih, ki ne glede na svoje formalno opredeljevanje za trg in samoupravljanje vendarle dajejo prednost administrativnemu urejanju gospodarskega življenja. Veliko problemov pa je tudi zato, ker sistemskih sprememb, za katere se odločamo, strokovno ne pripravimo dovolj dobro; obračunski zakon je izrazil primer takega ravnanja.

Andrej Cetinski

PREJELI SMO

Pismo z občnega zbora osnovne organizacije ZS OŠ Vide Pregarc, ki je bil 23. 12. 1987

Prispevek k dograjevanju delegatskega sistema

Slabo delovanje delegatskega sistema ni le posledica neustreznih metod in oblik dela, ampak bolj splošnih vzrokov sistemske narave. Delegatom bi morali zagotoviti predvsem primerne razmere za delo. Težko je resno in vestno opravljati svojo poklicno obveznost in biti obenem dober delegat. Priznanje statusa dela ne pomeni profesionalizacije v ozkem pomenu besede, ampak predvsem razbremenjevanje delegatov drugih obveznosti, zlasti vodij delegacij.

Delegati pri svojem delu nujno potrebujejo strokovno pomoč, saj bodo samo tako sposobni uveljaviti nek družbeni interes nasproti političnim forumom, ki imajo profesionalne kadre in svoje strokovne službe. Tudi delegati bi morali imeti na voljo organizirane strokovne službe, ki pa bi morale biti neodvisne od upravnih in politično izvršilnih orga-

nov, od tistih, ki sestavljajo predloge in delegatska gradiva.

Sprejemanje zakonov po hitrem postopku v bistvu zanika idejo delegiranja in onemogoča navezovanje delegatskih razmerij. Tako bi lahko odločali le v res izjemnih primerih in začasno. Zakon pa bi moral natančneje določiti, kateri so ti izjemni primeri, okoliščine in pogoji.

Podobna vprašanja se postavljajo ob gradivu z oznako strogo zaupno. Prepogosto slišimo, da se delegati opredeljujejo do važnih zadev širšega družbenega pomena, ki pa javnosti niso znane, kaj šele, da bi o njih lahko odločala. Zakon preveč na široko in premalo natančno omejuje uporabo te klavzule, zato pa so možne tudi zlorabe.

Z vzroki in utemeljitvami bi morali ob vsakem primeru seznaniti javnosti. Javnost in delegati pa bi morali imeti možnost, da tak sklep spodbijejo. Delegati se praviloma odločajo na osnovi imperativnega mandata, to je na podlagi napotkov delegacije, ki jo zastopajo. Ker pa se dogaja, da včasih v skupščinskem sistemu, posebno na zvezni ravni, uporabljajo tudi reprezentativni mandat (samostojno odločanje), bi veljalo tudi te izjeme natančneje opredeliti in javnost tudi obvestiti, kadar jih uporabijo.

Iz leta v leto ugotavljamo, da na pomembnih mestih nimamo pravih ljudi. Neustrezna kadrovska politika pa ni posledica prevelike demokracije ali nepoznavanja splošnih in posebnih meril iz družbenega dogovora o kadrovske politiki. Nasprotno, pomembne odločitve se pogosto oblikujejo v ozkih krogih in mimo deklariranih načel. Ljudje imajo občutek, da je že vse dogovorjeno, še preden se

sploh začne evidentiranje kandidatov za volitve. Količino je to res, je težko trditi, vsekakor pa menimo, da bi morali spremeniti volilni pravilnik:

- Na vseh ravneh odločanja bi morali uveljaviti **odprte kadrovske liste**. To pa ne pomeni le večjega števila kandidatov, ampak upoštevanje vseh predlaganih kandidatov, vseh, ki ustrezajo splošnim pogojem iz družbenega dogovora o kadrovske politiki (načelo enakopravnosti).

- Da bi načelo enakopravnosti uveljavili, bi morali odpraviti **ožjo izbiro kandidatov**. Nedopustno je, da se selekcionira kandidate pred javno razpravo, preden jih ima javnost sploh možnost spoznati. Ožjo izbiro naj bi opravili po javni razpravi, če bi bilo to (zaradi prevelikega števila) sploh potrebno. Torej naj odločajo volilci sami, kdo bo na volilni listi.

- Predstavitev kandidatov naj bi bila bolj temeljita in naj bi vključevala tudi program – stališča kandidata do tega, kako misli uveljavljati dogovorjeno politiko.

Ustava je temeljna listina družbe. Dosedanje razprave kažejo na številna nesoglasja in mnoge nedorečenosti. Ker menimo, da ustava ne more biti sprejeta, če nima najširše družbene podpore, predlagamo, da se o predlogu ustave slovenski narod izreče na referendumu (republiški referendum) oziroma z anketo splošnega značaja.

Postopki za sprejemanje ustave so znani. Rezultat referenduma naj bi bil le napotilo delegatom v skupščini, kako morajo glasovati oziroma opora in pomoč pri odločanju.

Predloge izbral in sestavil predsednik IO OO ZS Andrej Magajna

Pomoč delavcem DO Bratstvo Bihac

Na začetku decembra je vodstvo naše DO prejelo pisno prošnjo DO BRATSTVO BIHAČ, s katero smo imeli v preteklosti močno razvejane poslovne odnose, za pomoč njihovim delavcem zastran težkega gospodarskega položaja, ki je nastal po znani aferi Agrokomerc.

Konferenca ZSS je odločila, da obiščemo DO »BRATSTVO BIHAČ« in ugotovimo tamkajšnje razmere. Na obisku smo se prepričali, da je pomoč nujno potrebna. DO BRATSTVO ima zaposlenih 170 delavcev. Vsi že več mesecev prejemajo enake minimalne osebne dohodke ali 70.000 dinarjev. DO je zastran likvidacije Bihaške banke v izjemno težkem ekonomskem položaju. Zaradi nezaupanja kupcev ni naročil, DO pa dolguje precej denarja dosedanjim naročnikom. Proizvodnja je ustavljena, čeprav je tovarna v tehnološkem pogledu zelo solidna. V njej so zaposleni predvsem mlajši ljudje (mlade družine). Njihova želja je, da bi proizvodnjo obnovili, čeprav so v tem času v brezizhodnem položaju. Izrazili so željo za pomoč v hrani.

Na osnovi našega poročila o obisku v Bihaču je konferenca ZSS izoblikovala predlog o pomoči. Samoupravni organi so sprejeli sklep o nakupu hrane (olje, sladkor, testenine, itd.) za dva milijona dinarjev, tako da bo vsak delavec v DO Bratstvo prejel nekaj živeža. Delegacija naše konference ZSS je osebno izročila našo pomoč, delavci DO Bratstvo pa so se zanj iskreno zahvalili.

Konferenca ZSS Tovarne papirja Radeče, predsednica Marija Imperl

Po stavki, bojkotu in spodletelem referendumu v soboški bolnišnici

BO POTREBNO ZDRAVLJENJE S PRISILNO UPRAVO

Dogajanje v tozdu Splošna bolnišnica Pomurskega zdravstvenega centra v Murski Soboti lahko ponazorimo s prispodobno o bolniku, ki mu na operacijski mizi dajejo umetno dihanje, potreben pa bi bil čimprejšnjega zahtevnega kirurškega posega.

Dober mesec po odprtju kirurškega bloka, pokrajinske »naložbe stoletja«, za kar so šli »težki« solidarnostni denarji iz Pomurja in vse Slovenije, je sredi decembra dopoldanska izmena delavcev bolnišnice – približno 250 jih je bilo iz skoraj vseh oddelkov ali kar tretjina vseh zaposlenih – za več ur ustavila delo. Glede na zahteve stavkajočih ne more biti dvoma, da je v tej organizaciji že lep čas podtalno vrelo in da je končno moralo priti do bolj ali manj spontanega izbruha nezadovoljstva. Sicer pa smo tudi tisti, ki skrbimo za obveščanje javnosti, predolgo molčali o stvarnih razmerah in odnosih v soboški bolnišnici. Leta in leta je bilo namreč v ospredju zbiranje denarja za gradnjo nove kirurgije in je odvrčalo pozornost od notranjih razmer v Pomurskem zdravstvenem centru.

Zahteve stavkajočih

Zbrani na protestnem shodu so svoje zahteve oblikovali v šestih točkah, bistvene pa so bile: poenotiti delitvena razmerja in točkovni sistem v delovni organizaciji PZC ter z novim panožnim sporazumom oziroma pravilnikom, ki ga sprejemajo že dve leti, odpraviti očitno zaostajanje za delavci tozda Zdravstveni dom ter siceršnji zaostanek za plačami v gospodarstvu. Razčistiti je

treba, kako bo v prihodnje z izplačili za dežurstva in turnusno delo, ustreznost organiziranosti dela, vodnje oddelkov, tozda in delovne organizacije, medsebojne odnose, obveščanje zaposlenih in še marsikaj. Štiri ure so padale obtožbe, očitki, pripombe. Kaj bo z obljubljenim poračunom osebnih dohodkov? So delavci bolnišnice krivi za večje materialne stroške? Če bi bili preventiva in oskrba na domu – opravlja ju zdravstveni dom, v katerem imajo višje OD – boljši, bi bili stroški bolnišnice bistveno manjši. Zakaj ne deluje svobodna menjava dela in ne plačujejo storitve? Vprašati se velja tudi o delu sindikata in vodstvenih delavcev, njihovi zaupniki, sposobnosti, da bi tozda dobro gospodaril in pridobil ustrezna sredstva. Zakaj se hitreje ne rešujejo vprašanja kadrovske zasedbe v skladu z normativi in zahtevami sodobne medicine? Zakaj ni poskrbljeno za obnavljanje izrabljene in zastarele opreme? Oboje vpliva na odliv pacientov, ki take storitve rabijo, a jih bolnišnica ne more nuditi.

Evforično razpoložen zbor je med vpitjem in ploskanjem zahteval čimprejšnje izplačilo poračuna, povečanje plač in sprejem pravilnika o delitvi dohodka, osebnih dohodkov in skupne porabe ter odstop direktorja tozda dr. Rudija Mikoliča.

Stavkajoči so oblikovali komisijo, ki je omenjene zahteve še nekoliko podrobneje opredelila in jih predložila delavskemu svetu tozda. Ta jih je sprejel in sklenil, da se vrednost točke s 1. decembrom dvigne za 11,5 odstotkov, poračun OD pa opravi za enajst mesecev v višini 60,9 odstotkov mesečnega povprečja zaposlenih. Na občnem zboru sindikata konec decembra je bilo rečeno, da bo izplačilo bistveno vplivalo na poslovanje temeljne organizacije in da strokovna služba svari pred neprijetnimi posledicami. Hkrati so menili, da je z izsiljenim sestankom nastala precejšnja moralna, politična in materialna škoda. (Med stavko so poskrbeli le za najnujnejše primere in bolnikom z enurno zamudo razdelili kosilo.) Zdelo se je, skratka, da so se duhovi pomirili, čeprav smo tudi slišali, da je direktor tozda dr. Mikolič zaradi kriznih gospodarskih razmer in medsebojnih trenj dal predlog za nepreklicni odstop.

Podtalno vrenje in množičen bojkot

Tistih, ki bolje poznajo razmere v zdravstvu in še posebno tiste v Pomurskem zdravstvenem centru, odločitev delavcev soboške bolnišnice, da se uprejo, ni presenetila. Nabiralo se je, kuhalo in končno prekipelo. Omenimo le nekaj odmevnejših lanskih » afer«, kot so večja infekcija na ginekološkem oddelku, izplačilo izjemno visokih OD (okrog

150 starih milijonov) dr. Požunu in dr. Farkaševi za blizu 700 opravljenih delovnih ur v enem mesecu za redni delovni čas, dežurstvo in pripravnost na domu, posamezne kadrovske spletke in zakulisja med vodji posameznih oddelkov, podrejenimi in še bi lahko naštevali. Ob tem naj spomnimo na začetek aprila 1984, ko je skupina zaposlenih v pralnici splošne bolnišnice prenehala prati umazano perila, rekoč, da imajo čez glavo dovolj iskanja pravice na sodišču in zavlačevanj pri iz-

Iz poročila o čistih osebnih dohodkih delavcev v Pomurskem zdravstvenem centru (brez dodatkov in dopolnilnega dela) za november 1987 je videti, da je razmerje med najnižjim in najvišjim OD (1:3,66) v tozdu Splošna bolnišnica in v tozdu Pomurske lekarne najmanjše v delovni organizaciji. V drugih temeljnih organizacijah: zdravstveni domovi v Gornji Radgoni, Lendavi, Ljutomeru, Murski Soboti, na Zavodu za socialno medicino in higieno ter v delovni skupnosti je razmerje večje od 1:4. S povečanjem vrednosti točke s 1. decembrom za 11,5 odstotka so se v bolnišnici posamezni poklici približali sorodnim v drugih tozduh. Tako znaša mesečna plača specialista nekaj čez 600.000, zdravnika okrog 540.000, višje medicinske sestre približno 420.000 in direktorja 750.000 dinarjev; seveda brez dodatkov in dopolnilnega dela.

plačevanju osebnih dohodkov in nagrajevanju. Kaže, da »žehte« ni konec in da ne gre samo za tiste, ki so spodaj, marveč tudi (ali predvsem) za tiste, ki so na vrhu z največ moči in vpliva.

Sredi januarja je izvršni odbor osnovne organizacije sindikata sklical informativni zbor delavcev, na katerem naj bi se z vodilnimi in vod-

stvenimi sestavi pomenili o finančnem položaju tozda po izplačilu poračuna in dvigu vrednosti točke. Prišlo je vsega 50 zaposlenih, ki so se v razpravi pokazali za povsem razglašene pri poznavanju in razumevanju delitvenih razmerij, oblikovanju OD in nagrajevanju. Temeljna organizacija je ta čas v hudih likvidnostnih škripcih in tako so ob januar-skem izplačilu OD mogli izplačati zgolj osnove. Ob očitnem in množičnem bojkotu sestanka, dodobra motenih odnosih v kolektivu in poslovanju kot boju za preživetje je odločitev za referendum za sprejem pravilnika o delitvi dohodka, osebnih dohodkov in skupne porabe, ki naj bi ga pripravili 19. januarja, izzvenela kot prvovrstno tveganje brez upa na zmago. Po dveh letih priprav in že tretji komisiji, ki se ukvarja s pravilnikom, zaposlenim še vedno marsikaj ni jasno. Kolikor smo se lah-

ko sami prepričali, je zdajšnjemu vodstvu, tudi delovne organizacije PZC, samoupravnim organom in družbenopolitičnim organizacijam v preteklosti preveč zadev ušlo z vajeti.

Kar 189 jih ni glasovalo

Kljub vsemu so za 19. januar v soboški splošni bol-

nišnici razpisali referendum za sprejem omenjenega pravilnika; pravzaprav že drugič, kajti prvič referendumska odločitev tudi ni bila polnoštevilno izglasovana. Od 705 volilnih upravičenecv jih je glasovalo 516, med njimi 272 za in 235 proti, deset glasovnic pa je bilo neveljavnih. Po zakonu o referendumu bi se morala za pravilnik izreči najmanj polovica volilnih upravičenecv, torej 354 zaposlenih, da bi bil sprejet. Gre za tista deložila, ki se nanašajo na delitvena razmerja in nagrajevanja zaposlenih, o katerih je očitno še vedno veliko nesporazumov. Posebno so zaskrbljeni zaradi množice o tistih, ki na referendum sploh niso prišli – kar 189 jih je bilo. Ko smo se pogovarjali s predsednikom delavskega sveta Evgenom Kuzmo, je ta menil, da bo treba referendum ponoviti, vendar o podrobnostih in postopkih še ni mogoče nič zanesljivo poročati. Direktor bolnišnice dr. Rudi Mikolič je namreč odločno odklonil, da bi nam o tem kaj povedal, medtem ko nas je direktor Pomurskega zdravstvenega centra dr. Jože Šumak spravljivo odpravil, češ da bomo vse zvedeli ob svojem času. Najbrž si takih skrivalic ali prepovedi odgovornosti v tej delovni organizaciji ne bi smeli privoščiti, posebno ne zdaj, tip pred vselitvijo v nov kirurški blok, za katerega je zbiral denar velik del Slovencev. Zvedeli smo tudi, da se namerava v prihodnjih dneh v dogajanje v soboški bolnišnici vključiti tudi družbeni pravobranilec samoupravljanja Franc Kolarčič. Razmere so tako napele in odnosi tako moteni, da utegne priti do ukrepov od zunaj – v skrajnem primeru tudi do začasnega ukrepa družbenega varstva. Skratka, kot na dlani je jasno, da bo treba v soboški bolnišnici hitro, odločno in učinkovito ukrepati.

Branko Žunec

Mladina zahteva zdravo in varno okolje

JEDRSKE ELEKTRARNE NA LEDU DO LETA 2000

Pripravil: Vinko Blatnik

Strah pred morebitnim novim Černobilom se v Evropi in po svetu še ni polegel, tudi pri nas ne. Energetiki so v hudem precepu: razvoj zahteva vse več energije, mladina vsega sveta pa protestira in demonstrira proti jadrskim elektrarnam. Ljudje vseh barv in prepričanj vsak dan glasneje terjajo varno in zdravo okolje, odpor javnosti proti nuklearkam narašča. Tudi pri nas smo doživeli nekaj takšnih protestov; zadnjega v Titovem Velenju proti napovedanemu odlagališču jadrskih odpadkov...

Protestom proti gradnji jadrskih elektrarn, ki jih je pri nas sprožila slovenska mladina, se pridružujejo tudi drugod po državi, še najbolj odločna je mladina sosednje republike.

Rezultati prve znanstvene raziskave ekološke zavesti mladih v Jugoslaviji, ki sta jo pripravila delovna skupina RK ZSM Hrvatske in Zavod za sociologijo na filozofski fakulteti v Zagrebu, so skoraj neverjetni: mladi rod se raje odloča za zdravo okolje kot za možnost zaposli-

tve. Večina anketiranih je namreč nasprotovala »umazaniam« tehnologijam, ki zagotavljajo zanesljiva delovna mesta.

Mladina proti jadrskim elektrarnam

Anketiranci so na prvo mesto postavili strupene industrijske odpadke, sledijo zastrupitev voda, smeti, zastrupitev zraka, na šestem mestu pa so odpadki jadrskih elektrarn. Po njihovem mnenju je še najmanjša ekološka grožnja naraščanje prebivalstva.

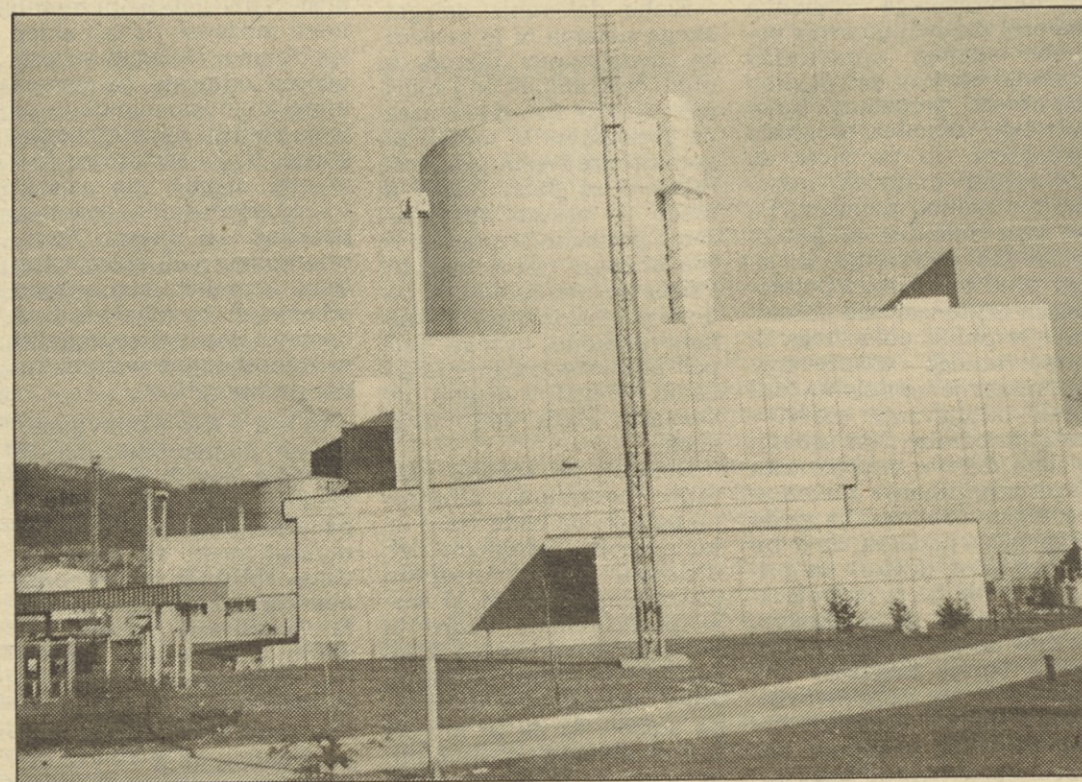
Večina anketiranih tudi meni, da namenimo za varstvo okolja premalo denarja. Samo 6 odstotkov mladih v jadrskih odpadkih ne vidi nevarnosti, tri četrtine anketiranih pa je proti gradnji jadrskih elektrarn.

Kaj pravi srbska mladina

Raziskovalno-izdajateljski center ZSM Srbije je anketiral 150 mladincev v Srbiji, v glavnem delavcev, dijakov

in študentov; samo vsak peti anketirani redno spremlja prispevke v časopisih o mnenju občanov glede gradnje JE pri nas. Kljub te-

mu pa 55% mladih meni, da je treba sprejeti moratorij za gradnjo jadrskih elektrarn, 77% pa jih ne soglaša s trditvijo, da posledice Černobila

»niso tako velike«. Kar 68% anketiranih je prepričanih, da problemi trajnega odlagališča jadrskih odpadkov niso v celoti rešeni, 50% pa jih ne soglaša s trditvijo, da so »protinuklearci iracionalni, da sledijo čustvom, ne pa razumu«.

V odgovorih na vprašanje o ekologiji so bili mladi še bolj odločni. Več kot polovica jih meni, da ekološki problemi niso samo vprašanja, za katera bi moralo skrbeti gospodarstvo, skoraj 60% mladih pa ne soglaša s mnenjem, da v kriznih razmerah

ne moremo zahtevati denarja za varstvo okolja.

Tudi naši sosedje so previdni

Nasprotovanje jadrski energiji je čutili po svetu in, kot kaže, so mnenja različna tudi pri naših sosedih. Ponekod so dosledno proti nuklearkam (Avstrija, Grčija), ali pa jim postavljajo ovire (Italija), v drugih državah to ne zanesljivo »energijo prihodnosti« celo sprejemajo, čeprav z nejevoljo (Madžarska, Bolgarija), ali pa z majhnimi rezultati (Romunija).

Tako Italijani ne samo da v bližini svojih domov ne želijo jadrskih central, ne želijo niti termoelektrarn na premog. V Avstriji so edino nuklearko zaprli, še preden je začela obratovati. Na Madžarskem ni protinuklearnega gibanja, prebivalstvo sprejema jadrsko elektrarno kot jamstvo za trajno prekrbljenost z elektriko, ekologi pa so se uprli le hidroelektrarni na Donavi. Prvo jadrsko elektrarno so v Romuniji začeli graditi že pred desetimi leti, spoznali pa so, da so zanemarili nevarnost potresov. Pozneje so začeli graditi drugo, skupaj s Kanadčani, a so šele pri zemeljskih delih. Torej je še daleč tisti trenutek, ko bo proizvodnja prve kilovatne ure, čeprav je elektrika iz atomov, kot kaže, edini izhod za Romunijo. Tudi Bolgari nimajo iluzij o nuklearkah, pravijo pa, da je najtežje živeti v hladnih in neosvetljenih stanovanjih. Na jugu

Balkana, v Grčiji, pa se vedno bolj usmerjajo k neizčrpnim virom energije, ki jih ni treba uvajati, kot so sonce in veter. Gradnje nuklearne načrtujejo.

Ljudem natočiti čistega vina

Poglejmo zdaj, kakšni so odmevi naše »uradne javnosti« na proteste mladine proti gradnji jedrskih elektrarn (konkretno na novembrskega v Titovem Velenju). V dnevnem tisku smo lahko (pre)brali, da »nasprotniki jedrske energije verjetno malce naivno pričakujejo, da bi lahko s protestnimi zborovanji dosegli zaprtje elektrarne Krško, kar je sicer »ideja«, ki so jim jo prinesli Avstrijci. To pa pomeni, da bomo morali sami poskrbeti za odpadke iz te elektrarne, kakor tudi, da bomo do lokacije tega odlagališča prišli po normalni poti, za katero se ve, da pelje prek strokovnih in kasneje tudi skupščinskih odločitev«. In še: »Dogodki v svetu kažejo, da je »efekt Černobil« že precej pozabljen in da naglo raste število naročil za nove jedrske elektrarne. Tega ne bi smeli razumeti kot zagovarjanje takih načrtov v Jugoslaviji, marveč tako, da se jedrski energiji v prid hodnjih desetletjih morda ne bomo mogli izogniti. Naši načrtovalci razvoja energetike svoje načrte prilagajajo zgolj načrtom predvidene gospodarske rasti. Hkrati pa imajo pripravljenih izredno malo načrtov za zmanjševanje porabe energije na enoto proizvoda, kjer smo še vedno (po porabi) med prvimi na svetu. Tako v bistvu ne vemo, ali smo v tem trenutku tehnološko in finančno sposobni speljati programe za smotnejšo izrabo električne energije.«

V tej oceni je nedvomno več kot samo zrno resnice. Protestna zborovanja proti jedrski energiji bi bilo zato treba razumeti tudi kot željo ljudi, da bi dejavno sodelovali pri odločanju o razmerah za njihovo življenje: vendar bi zato morali biti »opremljeni« s pravimi podatki. Takšno obveščanje seveda izključuje vnaprejšnje diskvalifikacije, demagogijo in pravljice o zeleni dolini; bolje bi bilo, če bi ljudem povsem konkretno povedali, kdo, denimo, ovira sanacijo termoelektrarn in številnih drugih onesnaževalcev našega okolja, namesto iskanja krivde med ljudmi, ki pri odločanju o gradnji teh objektov niso sodelovali.

Ali pa imajo ljudje res kaj možnosti, da bi zvedeli za prave podatke?

Uspešni samo dogovori o cenah in plačah

Ne samo navadni ljudje, tudi strokovnjaki, odgovorni za ves razvoj energetike (ne samo gradnjo jedrske elektrarne), jih nimajo.

Ze desetletje se namreč predstavniki elektrogospodarskih organizacij republik in pokrajin niso uspeli dogovoriti niti o tem, da bi gradili skupne elektrogospodarske objekte tam, kjer so viri. To dolgoletno dogovarjanje je sprožilo zastoj v razvoju elektroenergetike, to zaostajanje pa bo povzročilo težave pri preskrbi z električno energijo tudi po letu 1990.

Najpogostejše so se pojavljali dvomi o pravici do izkoriščanja neobnovljivih in obnovljivih naravnih virov (premoga in vode). Ravni zahtevajo namreč spremem-

bo ustave in enako dostopnost do vseh virov v državi. Nesoglasja nastajajo tudi glede časa izkoriščanja skupno zgrajenih zmogljivosti in amortizacije. Sporno je še vprašanje oblikovanja cen električne energije in kaj vse naj bi ta cena vključevala, pa tudi vprašanje skupnega tveganja, pogonskega in poslovnega.

Po vsem tem sodeč se je bati, da bi bilo treba skupne megavate predrago plačati in da se bodo vlagatelji glede planiranja, dogovarjanja in upravljanja s skupnim objektom znašli na stranskem tiru. Na nedavni seji zveznega družbenega sveta za gospodarski razvoj in ekonomsko politiko je generalni direktor jugela izjavil, da elektrogospodarske organizacije, združene vanj, ne morejo same rešiti teh vprašanj, brez tega pa ni mogoče določiti gradnje objektov v skupnem planu razvoja elektrogospodarstva, kar pa je zakonska obveznost. Jugel namerava o vseh svojih težavah obvestiti najvišje državne organe, in tako vse kaže, da se bo to vprašanje končno rešilo »na najvišji ravni«.

Desetina energije se porazgubi po žicah

Medtem ko prepri o gradnji elektrarn nikakor ne pnehajo, pa se v Jugoslaviji res bolj malo zanimamo za to, kako energijo sploh izkoriščamo. Podatki o tem so nadvse osupljivi, saj govorijo, da se vsaka deseta kilovatna ura električne energije, ki jo proizvedemo, v naših elektrarnah, izgubi nekje na poti do zadnjega uporabnika. Očitno gre za izredno slabo prenosno mrežo, račun za to pa plačajo porabniki. Med 24 evropskimi državami (brez Albanije) je tako Jugoslavija po izgubah pri prenosu električne energije na 22. mestu! Izgube so – s tem pa soglašajo tudi energetiki – nedopustno visoke, četudi upoštevamo naše številne »specifičnosti«. Splošna neugodna podoba tega stanja se v primarjavi z evropskimi elektrogospodarstvi že leta bistveno ne spreminja.

V prihodnje lahko celo povsem upravičeno pričakujemo, da se bodo izgube pri prenosu energije zaradi specifičnosti naše države (porabniki na enem, proizvajalci električne energije pa na drugem koncu Jugoslavije), še povečale. Pri tem nam ne bo veliko pomagal niti sodoben 400-kilovoltni daljnovod Nikola Tesla, ker imata narava in stroka enostavno svoje zakonitosti.

Po zadnjih podatkih se v daljnovodih Jugoslavije povprečno izgubi 3,7% električne energije, podatki po republikah pa so takile: BiH izgubi 3,03%, Crna gora 2,9%, Hrvatska 3,1%, Makedonija 5,05%, Slovenija 3,6%, Srbija brez pokrajin 3,15%, Kosovo 3,4% in Vojvodina 2,7%. To pa je šele vrh ledene gore. Glavne izgube v elektrogospodarstvu nastanejo namreč v distribuciji. Tudi te izgube so povsem logične in v skladu z naravnimi zakonitostmi, vprašanje pa je, ali morajo biti res tako visoke (povprečne so 6,6%, v BiH 7,47%, Črni gori 5,5%, Hrvatski 7,05%, Makedoniji 5,45%, Sloveniji 1,9% (!), ožji Srbiji 3,27%, Kosovu 1,8% (porabnik je zraven elektrarne), v Vojvodini pa celo 9,5%.

Podobno kot o prednostnih gradnjah elektrarn se posamezni sektorski direktorji že več let dogovarjajo tudi o tem, ali bomo več denarja namenjali za postavitev novih elektrarn ali za posodobitev distribucijske

mreže, čeprav je jasno, da za enakomeren razvoj obeh področij ni dovolj denarja. Zato se zatekamo k bolj ali manj uspešnim kompromisom. Zadosten znak za alarm je nedvomno podatek, da se od 85 milijard kilovatnih ur električne energije izgubi več kot desetina. Porabniki bi res lahko nekoliko bolj varčevali pri porabi električne energije, povsem upravičeno pa zahtevajo, naj elektrogospodarstvo najprej pomete pred svojim pragom. Šele ko bo tam čisto, pa naj zahteva višje cene in si odmerja višje osebne dohodke.

»Ure« brez uporabnega dovoljenja

Namesto da bi energetiki izkoristili vse možnosti za

Za našo prvo JE v Krškem z neprikritim ponosom podarjamo, da že pet let obratuje kot »ura«. Zamolčimo pa, da še vedno nima uporabnega dovoljenja, da spušča v Savo več radionuklidov, kot je dovoljeno. To pa še ni vse. Po priporočilih mednarodne agencije za jedrsko energijo na Dunaju bi morala imeti vsaka država v razvoju za vsako JE v organih uprave zaposlenih 14 visokostrokovnih in 6 srednjeizobraženih delavcev, ki bi morali stalno spremljati nje-no delo. Zdaj pa v upravi JE Krško iz SR Hrvatske za to skrbi samo en človek.

Z gradnjo novih JE ne bi postavili na kocko samo denarja (ki ga še niti nimamo) marveč tudi varnost prebivalstva.

okoli 100 milijard kWh letne porabe.

Nihče tudi točno ne ve, koliko stane ena JE. Če namreč potrebujemo za gradnjo ene termoelektrarne vsaj 3,2 milijarde dolarjev, od kod pogum nekomu, da javno izjavi, da predlagane JE ne bodo stale več kot 800 milijonov dolarjev? Vodilni ljudje v Krškem so povedali, da je njihova elektrarna samo na podlagi tujih posojil zadolžena za 515 milijonov dolarjev (po reprogramiranju znaša sedaj dolg že 1,2 milijarde dolarjev). Nismo pa še odplačali niti dolarja osnovnega dolga! Vsako leto mora Jugoslavija samo za takšno reprogramiranje plačevati 1,5 milijarde dolarjev (do leta 1992) samo za obresti.

Ob izrecni trditvi zagovor-

ki se je glasilo: »Določbe zvezne ustave federacije ne dajejo možnosti za sprejem takšnega zakona«.

Po mnenju komisije lahko federacija v okviru svojih pristojnosti zaostri samo pogoje za gradnjo JE. Nekatera vprašanja s tega področja pa že ureja zvezni zakon o varstvu pred sevanjem in posebni varnostni ukrepi pri uporabi jedrske energije, navaja komisija in opozarja, da obstaja možnost, da se vprašanja lokacije, izgradnje in uporabe jedrskih objektov opredeli v posebnem zakonu.

Če zvezni zbor skupščine SFRJ oceni, da v Jugoslaviji ni treba graditi novih JE, lahko zboru republik in pokrajin predlaga spremembo družbenega plana države, ki predvideva gradnjo JE kot sestavni del skupnega razvoja energetike. To pa da je tudi edino, kar v tem trenutku ni sporno.

In vendar se premika

ZIS bi moral do 26. januarja 1988 objaviti rezultate mednarodnega natečaja za gradnjo JE v Jugoslaviji. Zanesljivo bi lahko pričakovali ob tem datumu spet burne odzive tako nuklearcev kot tudi njihovih nasprotnikov. Če do tega datuma ZIS ne bo objavil svoje odločitve, bi imeli vsi tisti, ki so se prijavili na natečaj, pravico do spremembe pogojev, v glavnem finančnih.

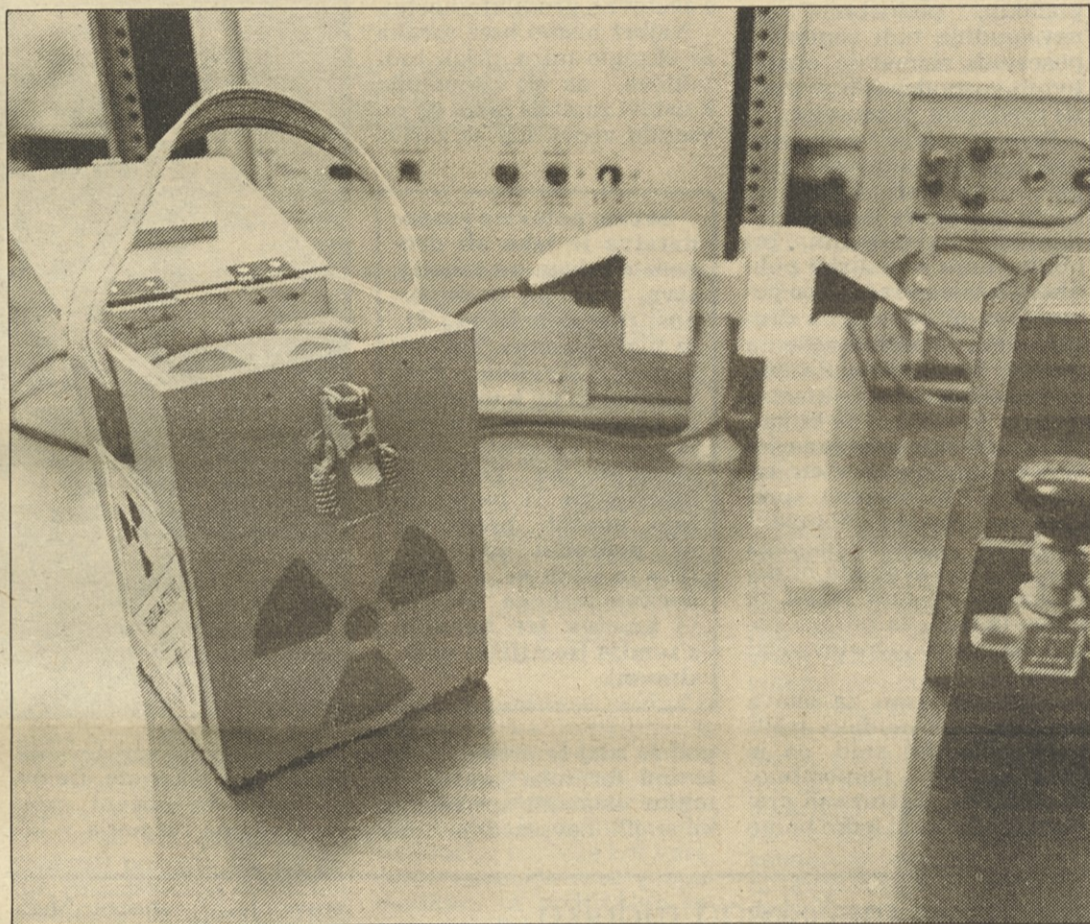
Zarko Petrović, koordinator delovne skupine za pripravo gradnje JE Prevlaka, je v pričakovanju odgovora ZIS med drugim poudaril, da so vse odločitve, na osnovi katerih je bil razpisan natečaj, še vedno veljavne – čeprav je skupščina SFRJ načelno sprejela pobudo mladine za sprejem zakona o moratoriju za gradnjo nuklearke do konca stoletja. Dodal je, da družbeni plan razvoja SR Hrvatske do leta 2000, ki vključuje tudi 500 nuklearnih megavatov, ni spremenjen. Znano je tudi, da IS Hrvatske in sabor nista sprejela razvojnih planov jugoslovanske energetike, v katerih gradnja nuklearke ni predvidena.

Zarko Petrović je opozoril, da ni splošnega soglasja o tem, ali so JE res škodljive za zdravje. Prej bi celo rekel, da je prav nasprotno, da so termocentrale na premog za okolje bolj škodljive kot nuklearke. Posebno vprašanje pa je gospodarsko. Po revaloriziranih proračunih izpred dveh mesecev je v ceni kilovatne ure električne energije, proizvedene v JE Krško, gorivo udeleženo s 3,3 din, pri električni energiji npr. iz bosansko-hercegovske elektrarne pa so stroški za gorivo 10-krat večji.

Toda zgodilo se je nekaj nasprotnega od pričakovanj Zarka Petrovića: ZIS je na pragu novega leta obvestil delegate zbora republik in pokrajin, da podpira pobudo skupščine SR Slovenije za moratorij za gradnjo jedrskih elektrarn do leta 2000. Za ustrezne spremembe družbenega plana in dolgoročnega družbenega plana Jugoslavije pa poskrbi zvezni zavod za planiranje.

ZIS je ob tem poudaril, da je pobuda slovenske skupščine v skladu z »osnutkom programa razvoja energetike SFRJ z vizijo razvoja do leta 2000«, ki ga je podprlo tudi predsedstvo Jugoslavije.

Mar bi po vsem tem namesto sklepnih misli ne kazalo zdaj zapisati tiste znane Galilejeve: »In vendar...«?

optimalno izrabo energetskih proizvodnih zmogljivosti, raje fantazirajo o gradnji novih jedrskih elektrarn.

Hrvaški in jugoslovanski energetiki vztrajajo pri gradnji serije jedrskih elektrarn in trdijo, da je to edino jamstvo, da ne bomo v mraku pričakali leta 2020. Pri tem pa pozabljajo, da bi lahko potrebno energijo dobili iz številnih drugih virov. Znano je npr. da v Danski in še nekaterih drugih državah Zahodne Evrope in celo v nekaterih državah nerazvitega Juga farmarji, ki imajo 200 krav, samo iz hlevskega gnoja proizvedejo toliko bioplina, da lahko z njim krijejo ne samo svoje energetske potrebe, temveč presežek prodajajo celo državi! Da ne govorimo o izkoriščanju potokov, vetra, moči morskih valov in sončne energije.

Pozabili so celo na to, da so pri koncu priprave na gradnjo prvega mednarodnega fuzijskega centra, in na »detajl«, da bo ta, mnogo čistejša tehnologija, najkasneje v desetih letih pogasila ogenj v reaktorjih sedanjih nukleark. V želji po naglem zaslužku so se naši energetiki opredelili za nuklearke in vse, ki so proti njim, proglašajo za nevedneže, »zelen« in sovražnike razvoja. Tako etiketirajo celo tiste, ki ne dvomijo o njihovih argumentih in strokovnosti, a so upravičeno previdni samo zato, ker so, preslepljeni z dobro pripravljenimi elaborati in »neizpodbitnimi« dejstvi, glasovali za Obrovac in številne druge naše zgrešene naložbe.

Že krška jedrska elektrarna je en sam dolg

A energetiki se ne dajo. Prav zdaj, ko je dinar izgubil 160 in več odstotkov svoje zunanje vrednosti, ko še nimamo določene energetske politike države do leta 2000, ko mladina pričakuje odgovor na svojo pobudo glede moratorija za gradnjo nuklearke, komisija Jugela predlaga ZIS štiri najbolj ugodne tuje partnerje za gradnjo JE v Jugoslaviji. Pri vsem tem pa najbolj preseneča široka akcija zagovornikov JE pri nas. Zapisali smo že, da se nikakor ne moremo dogovoriti o tem, koliko električne energije bomo pravzaprav potrebovali do konca tega stoletja. Tega ne vemo zato, ker tisti, ki bi morali s svojim znanjem zagovarjati objektivno tezo, kot kaže, popustijo globalnim ocenam tistih, ki niso večji takšnih mojstrov. Ti namreč trdijo, da bo družbeni proizvod naraščal od 5 do 6% letno, zato mora tudi energetska poraba rasti v tem okviru. To pa je teza za majhne otroke. Če je namreč že zdaj naš družbeni proizvod na »pozitivni ničli«, poraba energije na enoto proizvoda pa trikrat večja kot v razvitem svetu, ti argumenti postanejo protiargumenti. Po prvi tezi bi morali namreč vsako leto zgraditi po eno elektrarno z močjo 1000 megavatov, tako, da bi leta 2000 znašala poraba električnega toka 240 milijard kWh. Zadnje čase smo že nekoliko bolj realni; ocene se namreč gibljejo

nikov gradnje JE, da bomo nuklearke odplačevali z lastno proizvodnjo, je vprašanje, s katerim blagom, ko pa še vedno v glavnem izvažamo surovine in polizdelke in to po smešno nizki ceni. Po njihovi trditvi naj bi bila to kovinska industrija s proizvodnjo jedrskih sestavin in druge opreme. To sicer lepo zveni, vendar pa je račun napačen. Sedaj npr. industrija Srbije na dolar proizvoda povprečno porabi 15 kWh električne energije in 8 kWh druge energije. V kovinski industriji pa je stanje še slabše. Torej bi nuklearka proizvajala elektriko samo za proizvodnjo blaga, s katerim odplačuje sama sebe. Kdo pa bi plačal vloženo delo, surovine in vse drugo?!

Posluš »po črki ustave«

Načrtovati razvoj, graditi proizvodne zmogljivosti – to je pravzaprav »službena dolžnost« naših energetikov, zato jim niti ne velja prehudo zameriti. Zato pa je toliko bolj resno vprašanje, kakšen je »posluš« pristojnih za vso to zapleteno problematiko, kako se vanjo vključuje ZIS, ki je v sedanjem mandatu pred skupščino odgovoren za razvoj Jugoslavije. In kako se?

Zakonodajna komisija zveznega zbora skupščine SFRJ je lani oktobra, na zahtevo ZIS, ponovno razpravljala o zahtevi ZK ZSMJ o sprejemu zakona o moratoriju za gradnjo JE, vendar ni spremenila svojega prejšnjega stališča,

Kakšno pot bo ubralo kmetijstvo

NE SMEMO SI PRIVOŠČITI PRAVNIH ZALETAVOSTI

Na čem graditi odnose v družbeno organiziranem kmetijstvu; kako bolje gospodariti z zemljo in čemu sploh predpisovati zemljiški maksimum; kako kmetijstvu končno priznati, da je gospodarska dejavnost; kakšno vsebino bo imelo združništvo in ne nazadnje, kako se približati znanstveno intenzivnemu kmetijstvu, ko pa je denarja za šolstvo in znanstveno raziskovalno delo čedalje manj. Takšna in podobna vprašanja so zastavljali udeleženci nedavne okrogle mize na ljubljanski Biotehnični fakulteti na temo kmetijstvo in ustava, s katero se je tudi v Sloveniji uradno začela javna razprava o spremembah naše zvezne ustave.

Polna dvorana udeležencev pogovora, ki se ga je udeležil tudi Andrej Marinc, član predsedstva SRS, je samo potrdila, da je zanimanje za to, kako bo v ustavnih dopolnilih urejeno vprašanje kmetijstva, izjemno veliko. Fakultetni učitelji, študentje, kmetijski strokovnjaki in nekaj kmetov, ki so se odzvali vabilu marksističnega centra Biotehnične fakultete, so v živahnem večurnem pogovoru dokazovali, da jim ni vseeno, kakšno pot bo ubralo kmetijstvo. Pri tem so seveda izhajali iz sedanjih razmer v družbi in dogajanja v kmetijstvu, kjer razmere niti po prvih ukrepih zveznega izvršnega sveta v tem letu ne obetajo kaj bolj spodbudnega. Delna odmrznitev cen mleka in napovedana za mlečne izdelke, medtem ko pri mesu vlada vsaj za zdaj še noče popustiti dokazom o čedalje večjem navzkrižju cen (in ekonomskih težavah, ki iz tega izhajajo), so namreč stvari, ki živo prizadevajo slovenskega kmeta. Nič

čudnega, ko pa je zaradi geografskih, podnebnih, pa navsezadnje tudi zemljiško posestnih razmer in objektivnih gospodarskih možnosti predvsem živinorejec.

Prav zato je iz večine razprav bolj ali manj velja težnja po suverenosti Slovenije, s tem pa seveda tudi drugih republik in pokrajin, pri oblikovanju kmetijske politike. To bi namreč lahko pomembno pripomoglo k drugačnemu, naprednejšemu razvoju kmetijstva. Razlike v jugoslovanskem kmetijstvu so prevelike, da bi lahko stlačili to naše jugoslovansko kmetijstvo v en kalup. Zato bi ustavne spremembe morale dopustiti možnost samostojnejšega razvoja. Več svobode in demokracije je tudi pogoj za ustvarjalnost, za hitrejši napredek vseh v jugoslovanski skupnosti.

Čeprav je jasno, da ustava sama po sebi ne more rešiti krize, v kateri smo, pa je vendarle zelo pomembno; kako bomo organizirali pravo združništvo; kako bomo

preobrazili kmetijstvo in zagotovili delovanje enotnega jugoslovanskega trga; kako bomo spodbujali pridelavo hrane v hribovskem svetu in s tem razvoj na tem področju, kako bomo razvijali modele proizvodnih enot, ki bodo omogočali največjo možnost izrabo kmetijskih zemljišč in s tem najbolj uspešno gospodarjenje; kako z več znanja pridelati več in bolje; kako obdržati stik s svetovno produktivnostjo.

Najbrž nismo brez vzroka za okroglo mizo slišali tudi zahtevo, da je dopolnila k ustavi zapisati tako, da bo vsakdo vedel, kaj se skriva

Skoraj polovica gospodarstva je tako ali drugače odvisna od kmetijstva, kruh pa ta dejavnost reže dobršnemu delu Jugoslovancev. Zato so kajpak številna tudi vprašanja, na katera naj bi odgovorila javna razprava o ustavnih spremembah na področju kmetijstva. Te pa prinašajo novosti predvsem na področju združništva in lastnine, družbenoekonomskega položaja kmetov ter lastnine z zemljo (zemljiški maksimum).

pod za zdaj še preveč zapletenimi formulacijami v osnutku ustavnih sprememb, ki si jih navsezadnje vsak

lahko razlaga zelo po svoje. Takšno je na primer predlagano dopolnilo o združništvu. V njem je zapisano, da delovni ljudje in občani svobodno združujejo svoje delo in svoja sredstva v zadruga

Zemljiški minimum ali maksimum

Bolj prozni bi morali biti tudi na področju urejanja lastninskih vprašanj. Po predlaganih ustavnih dopolnitvah bi imeli zasebno lastnino, skupno lastnino združnikov, združno lastnino in družbeno lastnino. Pri tem se kajpak znova zastavlja vprašanje zemljiškega maksimuma. Po zdajšnjih predlogih ustavnih dopolnil naj bi se hektarski maksimum povečal od 10 na 15 hektarov. V resnici pa po sedaj še ne povsem jasni dikciji predlogov maksimum ne more biti manjši od 15 hektarov, ker pomeni, da gre v resnici za zemljiški minimum. Razumno bi vsekakor bilo, da bi to vprašanje urejali podobno, kot ga je Slovenija že doslej (z upoštevanjem posebnih razmer znotraj republik, na primer zemljišča v hribovskem svetu).

in druge oblike združevanja, določena z zakonom. Delovni ljudje in občani svoja medsebojna razmerja v teh

proizvodnji, sanaciji Meziške doline. Vodstvo delovne organizacije je sindikalnim delavcem Koroške zagotovilo, da je sprejem teh predlogov temelj za dolgoročno socialno varnost delavcev iz Mežice, Črne in Žerjava. To pa nikakor ne pomeni lagodnega počivanja na doseženem, temveč bitko za vsako tono koncentratov, za vsak nov izdelek, za delo delavcev ob postopnem opuščanju primarnega rudarjenja, za vsak program. Te pa bo treba šele pripraviti.

Sindikat je v delovni organizaciji prvo bitko že izbojeval. Podprl je usmeritev naj ima znanje svojo pravo vrednost, upr se je težnjam po uravnilovki in podprl strokovno opredeljene strateške cilje ter zahteva vso odgovornost in sprotno ter neposredno seznanjenje delavcev s položajem, v katerem so. Samo tako bo lahko vlak odpeljal naprej. V nekaterih vagonih namreč se sedijo zavirači, ki jih je doslej vlekla naprej inercija. Ponekod pa svoj vlak že zamujajo, in kot je rekel Albert Vodovnik, predsednik republiškega odbora delavcev kovinske in elektro industrije v Mežici: »Zadnji trenutek je, da ujamemo vlak, ki pelje v prihodnost in kdor ga bo zamudil, bo lahko samo še opazovalec.«

Delavce meziškega rudnika čaka torej še trdo delo, toda na trdno postavljenih temeljih bo prav gotovo laže ustvariti delovno organizacijo, v kateri bo prevladovala inovacijska miselnost in bo ta ustvarjala več kot zgolj možnosti za preživetje.

Edi Prošt

želja ne vidijo pravih možnosti v kmetijskem poklicu zaradi česar se povečuje število mešanih kmetij.

Združništvo se ponuja velika priložnost

Tako kot je res, da v našem kmetijskem prostoru prevladujejo mešane kmetije (dosedanja kmetijska in gospodarska politika je pravzaprav to spodbujala) in kot je res, da imamo čiste kmetije z omejenimi proizvodnimi možnostmi, zaradi omejene lastnine zemljiške

posesti ter da imamo na drugi strani družbene proizvodne obrate, je tudi dejstvo, da so lahko samo ekonomske zakonitosti tiste, ki ali spodbujajo ali pa ne spodbujajo lastnikov zemlje k produktivnejšemu, donosnejšemu kmetovanju. Čemu potem takim sploh poudarjati zasebno in družbeno, ko pa je naš skupni cilj vendarle družbeno organizirana pridelava, ne glede na lastništvo zemlje? Prav tu pa je priložnost, ki se ponuja združništvu, vendar le, če se bo znalo organizirati in postaviti v drugačno, popolnejšo poslovno proizvodno vlogo.

Veliko govorimo o tržnem gospodarstvu, od katerega pa smo v resnici še zelo daleč, so opozarjali študentje in se zavzeli, da bi tudi s pomočjo ustavnih dopolnil vendarle prišli do resničnega uveljavljanja tržnih zakonitosti v kmetijstvu. Teh pa ne bo vse dotlej, dokler bo državni administrativni aparat po kapljicah dajal kmetijstvu tisto, kar mu pripada in kar mu s svojimi »dobrohotnimi« potezami že dolgo zavestno odreka. Vse to pomeni tudi odrekanje ustavnemu sicer opredeljene svobode in demokracije (že po sedaj veljavni ustavi), pa naj bo ta v zadrugi ali drugod v kmetijstvu. In če je po svoji res, da imamo sicer dovolj sodoben koncept kmetijske politike in da ne gre več za ideološke ovire, je zato toliko pomembneje, kaj in kako bo zapisano v temeljnem ustavnem dokumentu. Na tej osnovi lahko nato gradimo to sodobno kmetijsko politiko, ki naj bi končno potegnila voz razvoja in v kateri bo pravo veljavo (z rezultati dela) dobila tudi kmetijska stroka.

Marjeta Šoštaric

Pripravljen projekt zapiranja mežiškega rudnika

RUDARJI PRAVIJO, DA SE MOŽNOSTI VEDNO NAJDEJO

Sindikat na Koroškem se je lani, ko je bil v mežiškem rudniku aktualen ukrep družbenega varstva, pogosto poglobljaj v razvojno perspektivo tega dvatisoččlanskega kolektiva. Sindikat je sodeloval pri oblikovanju predloga za uvedbo »izrednega stanja« in prednovoletnega sklepa, da bi ga odpravili. Kot se je pokazalo, je bil predah nujen, saj vse kaže, da so v rudniku zajeli sapo, čeprav so imeli še v prvem polletju lani vodo že do grla in čez.

Kako je zdaj v Mežici? Strokovnjaki so predlagali, naj jamo v 15 letih zaprejo in naj v tem času poleg projekta zapiranja opravijo nujne rudarske in geološke raziskave in pripravijo selektivnejše izkopavanje svinčeve in cinkove rude. Ta naj bi poleg ekonomskega (pozitivnega) rezultata omogočil izkoristiti narodno bogastvo, ki bi bilo sicer potopljeno hkrati z 800 km rogov, ki so jih rudarji v preteklih letih izvrtali pod Peco.

Ekoška katastrofa v znani dolini smrti, ki je že nekaj let spreminjala zavest o življenjskem okolju in odloči-

tev za smotrnejši odnos do nekoč zelene doline, je bila nujna. Kljub temu da so bile količine žveplovega dioksida mnogokrat manjše, kot jih recimo spušča v zrak bližnja šoštanjaska termoelektrarna, so namreč posebne vremenske razmere povzročile prave kislinske požige rastlinja. Svinčev prah so sicer zajeli že pred leti s filtri, z muljem onesaženo Mežo so zbistrili z odlaganjem separacijskih produktov v opuščeni rovih rudnika, ostal je tako problem primarne predelave koncentratov.

Manevrski prostor pač določa ekonomija, tej pa so mnogo pomagali z lastno separacijo sekundarnih surovin – predvsem akumulatorskih odpadkov. Ti postajajo v bilanci delovne organizacije vse bolj pomembni.

Med ukrepi družbenega varstva je bilo treba rešiti našete probleme, saj je grozilo, da se zruši del stavb, ki so jih z leti postavili nad rudnikom. Vedeti je namreč treba, da rudnik že nekaj desetletij ni samo jama in separacija, temveč pridobivajo prihodek predvsem s končnim

produktom – akumulatorji. Ni bila torej ogrožena samo socialna varnost rudarjev, temveč so bili v negotovosti tudi vsi drugi delavci, od metalurgov do delavcev dveh tovarn elektrostrojne opreme, ki sta zrasli iz nekdanjih remontnih delavnic, in skupnih služb. Med delavci so krožile vesti o razprodaji, stečajih, cesti... Približno desetina jih je v tem času poiskalo delo drugod. V ravenski železarni in drugih delovnih organizacijah so jih sprejemali z odprtimi rokami, kajti odhajali so v glavnem kvalificirani. V tem času so se za samostojno pot (enovito delovno organizacijo) odločili še v tozdu Vesna, Tovarni akumulatorjev v Mariboru in v tovarni, ki so jo postavili delavci rudnika Mežica. To se je zgodilo tedaj, ko so bile na kocki temeljne odločitve o prihodnosti delovne organizacije. Tako je bilo v mežiškem rudniku konec leta 1988 delavcev.

Perspektiva? Na začetku februarja bo skupščina SR Slovenije odločala o predloženih projektih za zapiranje jame, raziskavah, rudarski

Združevanje dela in sredstev v Črni gori

VEČ IDEJ KOT DOSEŽKOV

Črna gora dobiva od sredstev sklada za nerazvita območja 8,9 odstotka. S tem denarjem bi se lahko veliko hitreje razvijala, saj ta ne zadnje ni majhen. Toda če sodimo po dosedanji učinkovitosti združevanja dela in sredstev, priložnosti niso ustrezno izkoriščene, tako da lahko letos in v prihodnjem obdobju pričakujemo pomembnejše uspehe.

V času od leta 1981 do lani je bilo sklenjenih približno 70 sporazumov o združevanju dela in sredstev. Največ so jih podpisali lani, in sicer blizu 40. Odločili so se ta denar vlagati zvečine v nerazvite črnogorske občine, kar lahko razumemo, saj je polovica nerazvitih in v njih živi okoli 35 odstotkov črnogorskega prebivalstva. Te občine so v dohodku Črne gore udeležene zgolj z desetimi odstotki in so tako različno razvite, denimo Ivangrad, Šavnik in Plav, da ne dosejajo niti petdesetih odstotkov povprečne republiške razvitosti, ki je glede na jugoslovansko že sicer zelo zadovoljiva. Razmerje med razvitostjo nekaterih občin na severu republike in tistih na jugu (Budva in Herceg-novi) je celo ena proti deset ali celo še večje.

Za vlaganje v manj razvite občine so postavili ugodne pogoje: obresti so znatno manjše (približno 10-odstotne), pogosto dajejo brezplačne lokacije, urejajo infrastrukturo in drugo. Toda večina bi veliko raje vlagala v bolj razviti del Črne gore, torej v primorski pas, še posebej v turizem.

Toda združevanje je deloma oteženo, saj dohodkovni odnos ni dovolj opredeljen. V začetnem sporazumu je sicer precej podroben glede pravic in obveznosti, ni pa pri poslovnem in naložbenem riziku. Poleg tega ni strokovne pomoči in začetne dobre zamisli ter pobude najpogosteje kasni zavoljo počasne priprave tehnično-investicijske dokumentacije in odlašanja bank pri odločitvah ter precej dolgega zadrževanja denarja na žiro računih.

Dosedanje izkušnje tudi zaradi drugih vzrokov niso take, da bi lahko bile zmeraj poučne, in sicer niti takrat, kadar je beseda o tistih, ki prek sklada za nerazvita območja združujejo sredstva in delo s tamkajšnjim gospodarstvom. Najpogosteje se zasuče tako, kot da je govor o avtomatizmu, za katerega so se dogovorili »na ravni« (v federaciji), in da je najlažje dajati sredstva in pri tem tudi - ostati. Temu v prid govori tudi podatek, da je v malo tozdih iz drugih republik dozorela odločitev, da svoja sredstva združijo za kakšen črnogorski program, pri čemer so izjema le bolj redki turistični objekti. Črna gora se je zastran razvoja sicer opredelila za turizem, toda njena najpomembnejša razvojna zasnova zahteva zlasti drugačno industrijsko proizvodno sestavo.

Ko govorimo o dosedanjem sodelovanju, moramo vsekakor reči, da je črnogorsko gospodarstvo največ sredstev in dela združilo s podjetji iz Srbije, Hrvatske in Slovenije. Tudi nekaj zelo dobrih primerov tega je. Eden takih je sodelovanje tigrajske industrije proti-

točnih raket »Osemnajsti december« s službami za protitočno varstvo iz Slovenije, ki so svoj denar večkrat vložile v razvoj te industrije ali dale kot pomoč pri premagovanju sprotih težav. Ta tovarna na leto pošlje slovenskim službam enajst tisoč raket, s katerimi varujejo dober milijon hektarov ozemlja.

Tesno sodelujeta tudi nikšiški Koni in moziški El-kroj. Toda omenimo naj tudi

vezi med Radensko in Kmetijskim kombinatom Bijel-sica iz Bijelega polja, kjer so postavili tovarno mineralne vode. - Čeprav so dobro opredelili poslovno-dohodkovne odnose, vse še zmeraj ne teče najboljšo, o čemer zgovorno priča slaba izraba novih zmogljivosti v Bije-lem polju. Kriva resda ni Ra-denska, ki je tudi z novimi programi (proizvodnja sok-ov in polnjenje) hotela zboljšati poslovanje bijelo-poljskega partnerja, toda na

večje uspehe bo treba še ne-kaj časa čakati...

Ti primeri silijo partnerja v obojestransko previdnost in natančne dogovore za naložbe, toda po drugi strani je že zdaj nekaj dobrih ponudb in skupnih prizadevanj, da bi z združevanjem dela in sredstev tudi to območje Ju-goslavije občutno bolj vklju-čili v enoten proizvodni in tržni prostor.

Ko smo že pri slovenskem gospodarstvu, zapišimo, da se v zadnjem času še pose-

bej zanima za vlaganje svo-jih sredstev, in sicer ne samo tistih, ki jih neposredno vla-ga prek sklada za nerazvita območja, ljubljanska E-mona, ki je z Montenegroturi-stom na veliki ulcinjski plaži postavila velik hotel Otrant s prek 200 ležišči. Prvi po-slovni uspehi, torej predlan-ski in lanski, so zelo zado-vljivi, zato sta se partnerja od-ločila za nov skupni posel, to je postavitev hotelskega kompleksa s prek dvesto ti-soč ležišči. Graditi bosta za-čela že to pomlad.

Od delovnih organizacij iz drugih krajev po državi je najboljši program ponudil beograjski Termovent, in si-ker za novo tovarno kerami-ke v Nikšiću, kmetijsko pro-izvodnjo, predelavo barita,

izdelovanje konfekcije, pro-izvodnjo armatur, predelavo aluminija, proizvodnjo me-dicinske opreme in galante-rije, strokovno pomoč v se-danji proizvodnji itn.

Kaj od tega bodo uresniči-li, kakšno zanimanje in orga-niziranost črnogorskega gos-podarstva bo za prihodnje združevanje dela in sred-stev, in ne samo s Sloveni- in z Beograjcani, bomo še vi-deli. Toda povsem zaneslji-vo je, da Črna gora ne more sama razvijati svojega gos-podarstva in da od sode-lovanja z drugimi ne bosta od-visna samo njena ekonom-sko-finančna konsolidacija in proizvodno-poslovni po-ložaj, pač pa bo tudi to, kako in s čim bo stopilo v enain-dvajseto stoletje.

Branko Jokić

Kakšen bo novi zakon socializma in demokracije

NADSTRANKARSKI PLURALIZEM

Za razmerje med socializ-mom in demokracijo je pre-dolgo veljala logika, ki je bi-la uporabljena v starem an-gleškem splošnem pravu o enakosti moža in žene v za-konu. Po tem razumevanju sta mož in žena v zakonu eno, to eno pa je mož.

Ali lahko še naprej obsta-ne formula, da sta sociali-zem in demokracija eno in da je to eno socializem? Ali ni uporaba tega obrazca pre-pogosto vodila v dejansko ločitev, razporoko socializ-ma in demokracije? Ali ni bila demokracija v zakonu s socializmom ne samo po-drejena, pač pa včasih tudi napadana stran?

Dejstvo je, da socializem na oblasti zlahka prezre vprašanje demokratičnosti ureditve družbenega življenja. Za socialistično oblast so števil-na pravila in načela demo-kratičnosti balast tako ime-novane meščanske, buržoaz-ne ali formalne demokracije. Dejanske potrebe družbene-ga in političnega življenja so bile vedno nad procedural-nimi zahtevami demokraci-je. Potemtakem ni čudno, da je demokracija slabša stran socializma.

Socialistična demokracija glede na buržoazno daje prednost tako imenovani stvarni demokraciji pred formalno, gospodarski pred politično. Toda vsiljuje se vprašanje, ali je sploh mogo-če uveljaviti tako imenova-no stvarno demokracijo brez tako imenovane formalne, še posebej zato, ker vemo, da so določene prvine demo-kratične procedure bistvene in nujne sestavine, brez ka-terih ni demokracije.

To vprašanje velja tudi za razmerje med gospodarsko in politično demokracijo. Kot je klasična socialistična kritika zamerila politični de-mokraciji kapitalizma, da ne zagotavlja gospodarske de-mokracije in da ima pogosto nasproten učinek (utrjuje in petrificira gospodarsko ne-enakost in izkoriščanje), ta-ko je mogoče tudi socializ-mu s precejšnjo utemelje-nostjo očitati, da dosežki gos-podarske demokracije (manjše razlike v imetju in bogastvu, popolna zapos-le-nost in druge oblike social-ne enakopravnosti) ne po-menijo avtomatično tudi uvedbe politične demokra-cije. Nasprotno, ena od zna-čilnosti socializma je, da sta ta dva vidika demokracije

praviloma šla v različne smeri.

A vprašamo se lahko tudi, ali sta popolna demokracija (razumljena kot politična in vsaka druga svoboda) in po-polna enakost (razumljena kot gospodarska in socialna enakopravnost) sploh uredni-čljivi v istem času in v ena-ki meri. Teoretično je more-biti celo mogoče povsem iz-ravnati svobodo in enakost (ti načeli sta napisani tako na zastavah buržoaznih kot socialističnih revolucij), to-da v resnici to ni niti malo lahko in ne izvedljivo.

Izkušnje socialističnih de-žel dokazujejo, da je večja enakopravnost (izpričana predvsem kot gospodarska enakost) pogosto šla na rač-un zmanjševanja političnih svoboščin in državljskih pravic. Kot ima po drugi strani razmeroma široka oblast državljskih svoboš-čin in pravic v kapitalistič-nih družbah za pogoj gos-podarsko neenakopravnost in

socialno neenakost. Ključno vprašanje izravnosti gos-podarske in politične de-mokracije je potemtakem razrešitev spora med gos-podarskimi in političnimi svoboščinami, gospodarsko in politično enakostjo ter ena-kopravnostjo. Beseda ena-kost ima pogosto seveda raz-ličen pomen: logično-mate-matičnega in socialnega, pri čemer je uporabljena v dru-gem, torej socialnem po-menu.

Če s splošnega področja preidemo na konkretnjšo raven obravnavanja demokracije in socializma, potem se tema o razmerju med gos-podarsko in politično de-mokracijo pojavlja kot vprašanje razmerja med gos-podarskimi in političnimi re-formami. Pri tem lahko opa-zimo nekaj stvari.

Prva je ta, da je razvoj splošne demokracije v soci-alizmu daleč zaostajal za gos-podarskim razvojem in in-

stitucionalizacijo teh družb. To zaostajanje je dandanes doseglo raven, na kateri celo vladajoče politične elite (ali vsaj njihovi najbolj prosvet-ljeni deli) spoznavajo, da je gospodarski razvoj teh dežel resno omejen, ker ni širših in bogatejših demokratičnih oblik družbenega in politič-nega življenja.

Drugo, s tem tesno pove-zano dejstvo je, da so števil-ni začetni dosežki gospodar-ske demokracije in enako-pravnosti v socializmu resno ogroženi, ker jih ne spreml-jajo ustrezne politične spre-membe z demokratično vse-bino.

Tretje dejstvo je, da se večkratne manjše ali večje gospodarske reforme v soci-alističnih družbah niso kon-čale slavno, in sicer pred-vsem zato ne, ker jih niso spremljale ustrezne reforme političnega življenja.

Kot vidimo, na listi druž-benih prednosti v socializ-mu prvo mesto zavzema in-dustrijski razvoj, medtem ko so določene oblike gos-podarske demokracije na drugem mestu in politična demokracija na zadnem. Takšen vrstni red dandanes očitno postaja nevzdržen in čim počasneje se bo spre-mnjal, toliko večja bo nevar-nost, da bodo v nevarnosti ali celo izničeni nekateri ob-jektivni dosežki socializma v tempu gospodarskega raz-voja in posameznih vidikih dosežene gospodarske ena-kosti.

Eno ključnih vprašanj vsa-ke demokracije, torej tudi demokracije v socializmu je, kako zgraditi vez med po-sebnimi (individualnimi, skupinskimi, revolucionar-nimi, z eno besedo parcialni-mi) interesi in širšimi, skup-nimi ter splošnimi interesi.

Odlika dosedanega socializ-ma je, da je načelno dajal prednost splošnim pred osebniimi interesi, pri čemer je uporabljal paralelno for-mulo prednosti dolgoročnih interesov pred neposredni-mi. Zavoljo abstraktno opre-deljenih splošnih in dolgo-ročnih interesov so bili po-gosto zapostavljeni nepo-sredni in posebni interesi. Zato je prvi korak pri od-pravljanju starih modelov in snovanju novega tipa soci-alistične demokracije odpi-ranje širšega družbenega in političnega prostora za priz-navanje in izražanje dejan-sko obstoječih posebnih in-teresov različnega tipa. Ne-katere socialistične družbe, denimo jugoslovanska, so že naredile prvi korak v to smer. To, kar pri nas malo konfuzno imenujemo samo-upravni pluralizem intere-sov, izpričuje ta prvi premik.

Toda kot pravi naša izkuš-nja, potem pride od novih težav. Priznavanje zakonito-sti različnih interesov še ne

pomeni tudi rešitve vpraša-nja usklajevanja teh intere-sov oziroma sprejemanja takšnih političnih odločitev in rešitev, ki ustrezajo sploš-nemu interesu vseh pripad-nikov in delov skupnosti. Socializem, in sicer tudi ju-goslovanski, ima stare me-hanizme, s katerimi prihaja do splošnega interesa (pred-vsem partija in država), ki so v novih okoliščinah nezado-vljivi, neučinkoviti ali ne-adekvatni, zvečine pa so vse hkrati. Še hujša pomanjkljivost je stara logika, ki obre-menjuje politično življenje socializma in - gledano dol-goročno - zmanjšuje capaci-tete globalne interesne inte-resne interakcije družbe.

Najšibkejši člen te logike je a priori prednost moni-stičnega odgovora na vprašanje, kdo je arbiter oziroma socialni in politični nosilec izražanja skupnih in sploš-nih interesov. V politične si-steme tako imenovanih soci-alističnih demokracij je si-stemsko vzidana logika inte-resnega monolitizma, bodisi kot predpostavka bodisi kot zeleni cilj. Izkušnje sodob-nih družb ob vseh slabostih in mogočih pomanjkljivo-stih dokazujejo demokratič-no prednost pluralističnih strategij in formul pri pove-zovanju in usklajevanju po-sebnih in splošnih intere-sov. To seveda ne pomeni spravljanje rešitev v obrazce večstrankarske predstavn-ške demokracije, ki danda-nes prav tako kaže številna znamenja hude krize, pač pa nujno iskanje novih mode-lov pluralistične demokra-cije.

Če na kratko povzamemo ključno vprašanje, s katerim se bolj ali manj ukvarjajo vse sodobne socialistične družbe, ga lahko glede na prispevke v uvodu tega prispevka ubesedimo tako-le: skrajni čas je, da v soci-alizmu pride do ločitve, raz-poroke gospodarstva in poli-tike, obenem pa do sklepa-nja novega zakona med poli-tiko in demokracijo. Ta nova zveza bo mogoča samo ob globokih, korenitih, rekeli bi strukturalnih demokratič-nih reformah sedanjih poli-tičnih institucij v socializ-mu. Kumulativni cilj teh re-form mora biti iskanje novih modelov nadstrankarskega demokratičnega političnega pluralizma. Prihodnost soci-alizma je odvisna od njegove sposobnosti poiskati tvorne demokratične rešitve.

Toda ali bo socializem - če postavimo, da bo našel take rešitve - mogel razrešiti uganko, ki ostaja nerazreše-na tudi v kapitalizmu (torej da obenem zagotovi tudi po-litične svoboščine in dejan-sko gospodarsko enakost ljudi), bomo še videli.

Dr. Vukašin Pavlović
Borba

Čas zahteva razgledane predstavnike delavcev, trdne v prepričanju in visoko usposobljene.

RS ZSS razpisuje programe družbenopolitičnega usposabljanja za sindikalne delavce v izobraževalnem centru v Radovljici za leto 1988

KAKO POVEČATI UČINKOVITOST OSNOVNE ORGANIZACIJE ZSS (5 dni)

Na vsa vprašanja vam ne moremo obljubiti odgovorov. Zanesljivo pa boste dobili veliko uporabnih napotkov za obvladovanje zadreg v vaši aktivistični praksi. Usposobili vas bomo za bolj samozavestne odločitve, ko boste morali zastopati težnje in zahteve kolektivov.

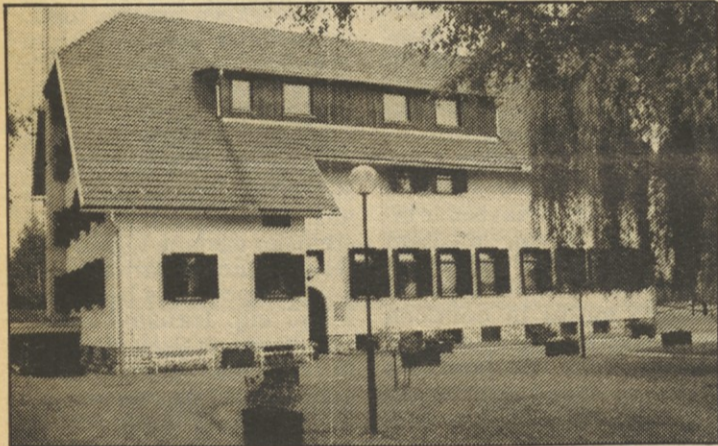
Seminar je namenjen usposabljanju predsednikov osnovnih organizacij Zveze sindikatov Slovenije in konferenc osnovnih organizacij Zveze sindikatov Slovenije.

Seminar traja od ponedeljka do petka od 8. do 12. in od 15. do 18. ure.

Okvirna vsebina seminarja:

- Vloga in naloge sindikata v združenem delu, organiziranost in metode delovanja Zveze sindikatov Slovenije;
- Vzroki za konfliktno razmere v OZD in njihovo reševanje;
- Kako pripraviti sestanek in voditi razpravo (varianta: Metode političnega delovanja);
- Sindikat pri urejanju življenjskih in delovnih razmer delavcev;
- Vrste samoupravnih pravic in družbene lastnine;
- Vloga sindikata pri urejanju delovnih razmerij;
- Gospodarjenje v novih razmerah;
- Obiski v OZD - pogovori s sindikalnimi delavci o upravljanju v OZD in sodelovanju z Zvezo sindikatov Slovenije.

Vsebinska predavanja in razprav je povezana s težavami pri delu sindikalnih organizacij. Seminar vodi pedagoški vodja.

Udeleženci seminarja bivajo v Sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici.

Nadomestilo osebnega dohodka in potne stroške udeležencem praviloma zagotovi ozd, če je potrebno pa pri tem sodelujejo občinski sveti ZS Slovenije. Stroške organizacije in izvedbe plača Republiški svet ZS Slovenije.

Termini skupin za I. polletje 1988:

- I. skupina od 14. 12. do 19. 12. 1987 (realizirano)
- II. skupina od 1. 2. do 5. 2. 1988
- III. skupina od 29. 2. do 4. 3. 1988
- IV. skupina od 4. 4. do 8. 4. 1988
- V. skupina od 18. 4. do 22. 4. 1988

Za II. polletje 1988 bodo določeni termini na podlagi prijav udeležencev.

Vabimo predsednike osnovnih organizacij in konferenc osnovnih organizacij Zveze sindikatov Slovenije, naj se prijavijo občinskim svetom Zveze sindikatov Slovenije, ki bodo prijavljene udeležence napotili na seminar.

POLITIČNA ŠOLA ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE (1 mesec)

Samo z znanjem, oprtim na izsledke sodobnih družbenih in političnih ved, boste lahko kot sindikalni vodje enakopravno in suvereno nastopali z drugimi naprednimi silami v združenem delu in občini, ki si prizadevajo za napredek; vaš nastop bo, podprt z znanjem, samozavestnejši. Ko se boste za kaj odločali sami ali predlagali drugim, boste vedeli, zakaj ravnate prav tako in ne drugače.

Namenjena je predsednikom osnovnih organizacij in konferenc osnovnih organizacij Zveze sindikatov Slovenije, članom organov občinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije, članom v organih samoupravljanja in delegacijah, vsem tistim delavcem, ki se že dalj časa uspešno uveljavljajo kot aktivisti v Zvezi sindikatov Slovenije.

To je program strnjene enomesečnega družbenopolitičnega usposabljanja iz dela. Politična šola traja 22 delovnih dni oziroma 176 ur. Vsak dan je dopoldan 5 ur, popoldan pa 3 ure predavanja in razprav.

- Udeleženci študijsko obravnavajo tale področja:
- Družbenoekonomski odnosi in procesi v socialistični samoupravni družbi (39 ur)
 - Ustavni položaj delavcev v združenem delu (32 ur)

- Vloga in naloge Zveze sindikatov Slovenije v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja (75 ur)
- Obiski in pogovori v OZD (20 ur)
- Aktualne teme (10 ur)

Po končanem strnjem usposabljanju napišejo udeleženci ob pomoči mentorjev seminarsko delo o dogovorjeni temi. V njem obravnavajo konkretno problematiko svojega delovnega okolja in na podlagi pridobljenih spoznanj v času usposabljanja nakažejo možnosti za spremembe stanja. Pogovor o seminarskem delu opravijo udeleženci približno mesec dni po zaključenem strnjem delu usposabljanja.

Termin:
28. skupina: od 8. februarja do 5. marca 1988
29. skupina: od 14. marca do 9. aprila 1988
Jesenske termine bomo objavili kasneje.

Udeležencem pripadajo nadomestilo osebnega dohodka in potni stroški. Nadomestilo osebnega dohodka zagotovijo ozdi, potne stroške poravnajo občinski sveti Zveze sindikatov Slovenije, stroške bivanja in organizacije in izvedbe šole pa plača republiški svet Zveze sindikatov Slovenije.

Prijave zbirajo občinski sveti zveze sindikatov Slovenije.

ŠTUDIJSKO USPOSABLJANJE NOSILCEV POLITIČNIH FUNKCIJ V ZVEZI SINDIKATOV SLOVENIJE (4 dni)

Usposabljanje je namenjeno predsednikom in sekretarjem občinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije, medobčinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije, članom organov republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, predsednikom in sekretarjem republiških odborov sindikatov dejavnosti, predsednikom svetov, komisij in odborov republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije in medobčinskih svetov Zveze sindikatov Slovenije.

To usposabljanje je usmerjeno v poglobljeno obravnavo razvoja, značilnih družbenih pojavov, vzrokov zanje in posledic. S tem usposabljanjem želimo povečati zanimanje za študijsko obravnavo problemov, kontinuirano individualno študijsko delo in omogočiti boljše delo v družbenopolitični praksi.

Okvirna vsebina programa:

- Sodobni razvoj mednarodnih gospodarskih stikov
- Prehod v inovacijsko družbo, ustvarjalnost, pogoj sodobnega družbenega razvoja
- Jugoslavija na pragu 21. stoletja
- Pot v gospodarsko razvitost
- Integracijski procesi v gospodarstvu
- Problemi samoupravne organizacije dela
- Metode učinkovitega političnega delovanja

Usposabljanje je strnjeno in poteka od torika zjutraj do petka popoldan v Sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici.

Udeleženci prejmejo teze obravnavanih tem in spisek potrebne literature, da lahko do seminarja že pripravijo vprašanja; tako je mogoče lažje razviti razpravo, izmenjavati mnenj in izkušnje udeležencev.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije plača stroške organizacije usposabljanja in vsem udeležencem tudi stroške bivanja v Sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici. Potne stroške udeležencem povrnejo tisti organi, v katerih opravljajo funkcijo.

Termini skupin:

- I. skupina od 26. 10. do 30. 10. 1987 (realizirano)
- II. skupina od 26. 11. do 20. 11. 1987 (realizirano)
- III. skupina od 18. 1. do 22. 1. 1988 (realizirano)
- IV. skupina od 15. 2. do 19. 2. 1988
- V. skupina od 7. 3. do 11. 3. 1988
- VI. skupina od 21. 3. do 25. 3. 1988

Ob koncu usposabljanja prejmejo udeleženci ustrezna potrdila. Podrobnejše informacije o posameznih programih lahko dobite na občinskih svetih Zveze sindikatov Slovenije ali pa v Sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici, (telefon: (064) 74-090, 74-091) pri predagoškem vodji Petru Finžgarju.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije bo pripravil tudi druge seminarje za člane republiških odborov sindikatov dejavnosti, svetov, odborov in komisij. Organizirala bo tudi seminarje za:

- kulturne animatorje v ozdih
 - predsednike komisij za kulturo, šport in rekreacijo
 - za organizatorje obveščanja v ozdih
 - predsednike za SLO in družbeno samozaščito
- Udeležence bomo o času seminarjev sproti obveščali. Občinski sveti Zveze sindikatov bodo samostojno pripravili usposabljanje za:
- predsednike delavskih svetov
 - predsednike in člane organov samoupravne delavske kontrole
 - predsednike disciplinskih komisij in
 - komisij za delovna razmerja

po svojem programu družbenopolitičnega usposabljanja.
REPUBLIŠKI SVET ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE

Program šole v Radovljici je zgled za koristno uporabljeno sindikalno članarino - za znanje, ki se vrača članstvu kot kakovostno delo sindikalnih delavcev.

ZA VSAKOGAR NEKAJ IZ ZALOŽBE Delavska enotnost

Jože Pirjevec:

TITO, STALIN IN ZAHOD

Knjiga, polna novih, doslej neznanih podatkov o letu 1948, ki se bere kot roman. Cena 15.000 din.

Mojmir Mrak:

SVETOVNI JUG V PASTI DOLGOV

Dolžniška kriza, dežele v razvoju. Mednarodni denarni sklad, svetovne banke - vse to v novi knjigi. Cena 22.000 din.

Pavao Brajša:

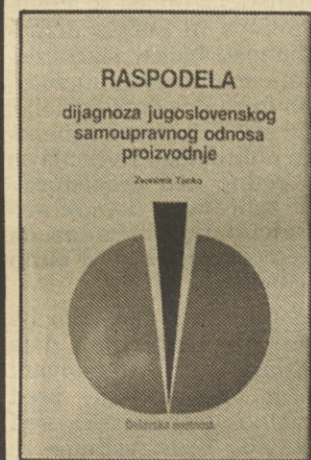
OČETJE, KJE STE

Mit in resnica o materinstvu Nova uspešnica (!) varaždinskega psihiatra, ki je pri nas izdal že tri knjige in so bile razprodane. Cena 12.000 din.

Milan Vršec:

SODOBNA VARNOST IN SAMOZAŠČITA V SFRJ

Nepogrešljivi priročnik za organizacijo združenega dela, krajevne skupnosti, študente, organe, organizacije in skupnosti. Cena 18.000 din.

Zvonimir Tanko:

DELITEV

ali diagnoza jugoslovenskih samoupravnih odnosov v proizvodnji. Knjiga je izšla v srbohrvaškem jeziku. Cena 12.700 din.

Barica Kranjc:

ZDRAVJE PRIHAJA IZ KUHINJE

Knjiga z več kot 100 recepti, a ni kuharska knjiga. Preberite, primerjajte, razmislite in »precedite« svoji jedilnik. Cena 12.000 din.

Dr. Robert Haas:

ZMAGA V ŽELODCU

Svetovna uspešnica tudi v slovenščini! To je biblija prehrane za zdravo, dolgo in bogato življenje. V knjigi najdete nešteto odgovorov in receptov za to, kako to doseči. Cena 19.500 din.

Vse knjige lahko naročite pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Celovška 43, telefon 318-855, 320-403. Posamezniki, ki kupijo za več kot 18.000 din, lahko plačujejo na obroke.

Reforma kitajskega socializma in 13. kongres KP Kitajske (2)

SOCIALIZEM KITAJSKIH BARV

Pripravil: Bogomil Ferfila

Gospodarske in politične reforme

Kitajsko vodstvo se je stopoma razcepilo na del, ki je videl cilj ekonomskih in političnih reform samo v gospodarsko smotrnejšem in učinkovitejšem organiziranju gospodarstva in družbe, ter del, ki je videl potrebo po koreniti preobrazbi državnega socializma in partijske birokracije.

Kitajci sami navajajo tri vzroke za nujno politično reformo:

- uspeh gospodarskih reform je dal ugodno ozračje tudi za politične;
- gospodarske reforme so že odprla vprašanja vodenja, to je potrebno nadaljevati tudi na političnem področju;
- obstaja protislovje med razvojem blagovne proizvodnje, ki temelji na pluralizmu in avtonomnosti blagovnih, ekonomskih interesov, in prevelikim centralizmom političnega sistema.

Vendar lahko med vso reformo spremljamo vrsto bolj ali manj odkritih nasprotovanj, izpadov »stare garde«, vojske itd. proti reformskim usmeritvam, od marca 1987 pa se nasprotovanja umirjajo.

Trinajsti kongres KP Kitajske je delal za zaprtimi vrati, zato je mogoče o njegovih usmeritvah, sklepih, razpravljati predvsem glede na uvodni referat Zhao Zi Yanga.

Poudaril je, da je Kitajska še vedno na začetni stopnji socializma in da je to obdobje praviloma zelo dolgo. Večina opazovalcev poudarja izreden pomen takšne forme, takšnega razumevanja socializma, ki pomeni negiranje ideološkega pristopa k socializmu in poudarja pragmatično, racionalno usmeritev v graditvi socialistične družbe.

Glede na to, da gre za ogromno državo, z velikim številom prebivalstva, je jasno, da si mora Kitajska zgraditi svojo pot in ne more slepo slediti niti marksistični teoriji niti praksi drugih socialističnih dežel.

Zanimivo je, da je Zhao Zi Yang videl večjo nevarnost v levičarskih in ultralevičarskih nasprotovanjih in po-

gledih kot pa v liberalizmu. Tako je posredno poudaril premoč zagovornikov radikalnih reform kitajske družbe.

Strategija gospodarskega razvoja

Poglavitni gospodarski cilj je hitra rast narodnega dohodka vse do sredine 21. stoletja, ko naj bi se Kitajska po narodnem dohodu izenačila s srednjeračvitimi dr-

V referatu je poudaril šest konkretnih nalog gospodarske graditve:

1. oživiljanje podjetij v lasti naroda z ločevanjem lastnine od funkcij vodenja;
2. krepitev vodoravnih gospodarskih povezav;
3. razvijanje socialističnega tržnega sistema z vsemi trgi;
4. izpopolnjevanje sistema za nadzor podjetij, vendar posrednega;
5. razvoj mešanega gospodarstva z različnimi oblikami lastnine (osnovna je še vedno javna lastnina)

žavami (približno 3000 dolarjev).

Ta cilj naj bi dosegli s socialističnim, plansko tržnim gospodarstvom, ki ima tri značilnosti:

- temeljna razlika med socialistično in kapitalistično blagovno proizvodnjo je v obliki lastnine (javna lastnina po njihovem mnenju omogoča uravnotežen razvoj narodnega gospodarstva);
- planiranje mora potekati v skladu z načeli blagovne menjave in zakonom vrednosti;
- delovanje plana in trga zajema vso družbo: »država regulira trg, trg pa usmerja podjetja«.

mi lastnine (osnovna je še vedno javna lastnina)

6. razvoj različnih oblik delitve (temeljna je še vedno delitev po delu).

Lahko rečemo, da je Kitajska s takšnimi usmeritvami vsaj na ideološkem področju odgovorila na velike dileme socializma, ki v socialističnih državah že desetletja zavirajo gospodarske reforme.

Politične reforme

Kitajci poudarjajo, da je njihov politični sistem v osnovi dober, ima pa pomankljivosti predvsem pri vodenju, organizacijski sestavi (koncentracija oblasti, visoka stopnja birokratizma, fevdalni vplivi).

Zanimivo je, da je politični pluralizem sorazmerno dobro razvit na državni ravni (poleg komunistične partije imajo še osem organizacij z značilnostmi političnih partij, kar dokazuje možnost partijskega pluralizma tudi v večnacionalni socialistični družbi), manj razvit pa je politični pluralizem na nižjih oziroma lokalnih ravneh.

Kitajci poudarjajo, da v obstoječem političnem sistemu ni potrebno spreminjati narodnih kongresov, da je nujno potrebno ohraniti večpartijsko sodelovanje in institucijo politične konsultacije pod vodstvom KP ter načelo demokratičnega centralizma. Poglavitno smer za prenovo političnega sistema vidijo v tehle ukrepih:

- ločevanje države in KP ter institucionalizacija tega odnosa,
- delegiranje oblasti navzdol,
- reforma vladnih organov, kadrovskega in perso-

nalnega sistema (ločevanje funkcionarjev od državnih uslužbencev, racionalizacija in profesionalizacija državnega aparata - vračajo se k depolitizirani upravi, saj je močna konkurenca pri vstopu vanjo, sistemu, strogih izpitov napredovanju itd.),

- spodbujanje dialoga, konsultacij, javnosti dela,
- razvijanje številnih vidikov socialistične demokracije (volilni sistem, ustavne pravice itd.),
- krepitev socialističnega pravnega sistema.

Reforma komunistične partije

V referatu generalnega sekretarja Zhao Zi Yanga je posebej obdelano temeljno vprašanje socializma: vloga komunistične partije v reformiranju socialistične družbe.

Zahteva, da se partija na ideološko izobraževalnem področju osvobodi formalizma, da se poudarijo praktični rezultati in preneha z »izpraznjenim partijskim žargonom«. Pri preobrazbi kadrovskega področja naj bi bil poudarek na postopni zamenjavi starejših kadrov, potrebni so mlajši, bolj profesionalni, bolj strokovni, bolj revolucionarni kadri. Zahteva kolektivno vodenje ter demokratični centralizem, za zgled naj bi tem zahtevam sledil predvsem centralni komite. Prvi koraki v tej smeri so bili že narejeni na kongresu: novi člani centralnega komiteja so stari povprečno 55 let, 75% jih ima visoko izobrazbo. Prvič je bilo na volilnih listah več kandidatov, prav tako pa je bilo mogoče dopisati nova imena. Potrebno je poudariti, da je v novem centralnem komiteju samo 16,5% vojakov (kar je najmanj od leta 1949). To nam dokazuje, da se Kitajci ne omejujejo le na besedičenje o reformah, marveč uspešno delajo premike tudi na tako občutljivem družbenem področju, kot je zmanjševanje politične vloge armade.

Skupni cilj: močna svobodna Kitajska

Blok reformističnih sil v kitajskem vodstvu je bil oblikovan konec šestdesetih let pod vplivom tedanjega premiera Zhou En Laia, dokončno podoba pa je dobil v drugi polovici sedemdesetih po smrti Mao Ze Donga, pod vodstvom danes najvplivnejšega kitajskega politika Deng Xiaopinga.

Tako kot v vseh socialističnih deželah je tudi kitajske reforme sprožilo zaostajanje in neuspešnost na gospodarskem in tehnološkem področju. Povečevanje učinkovitosti prav na teh področjih razglajajo poleg hkratnih sprememb lastniške sestave, demokratiziranja političnega sistema in partije tudi za glavni cilj kitajske »perestrojke«.

V bloku reformističnih sil so kljub skupni želji po močni in sodobni Kitajski ter skupni kritiki maoistične politike postopoma nastopile razlike glede metode, tempa, vsebine »modernizacije«. »Radikalna smer«, ki jo je vodil nekdanji sekretar Hu Yao Bang, zagovarja brezkompromisno uveljavi-

tev reform. Gospodarski in tehnološki razvoj ter rast življenjske ravni bodo rešili vse probleme in stvari postavili na pravo mesto.

»Konservativni reformatorji« (ki jih sestavljajo predvsem stari revolucionarji) pa poudarjajo nujnost politične stabilnosti ter integrativno vlogo KP v kitajski družbi.

Glede večne socialistične dileme o reformiranju znotraj sistema ali tudi prek njegovih meja so se na kongresu zdaj sporazumeli za kompromis: to nam potrjujejo zamisli o mešanem gospodarstvu, koeksistenci različnih lastninskih oblik.

Vseeno pa lahko ugotovimo, da kitajsko reformiranje stopoma izgublja zgolj pragmatični značaj in dobiva značilnosti izvorne kitajske strategije.

V razpravah o reformi skoraj ne omenjajo vprašanja delavskega razreda. Predvsem v Kitajski dajejo poudarek narodnemu vprašanju, narodni samobitnosti, razmerju posameznih teritorialnih enot do centra in podobnemu.

Temne in svetle plati preteklosti ne obremenjujejo

Temeljne ovire, ki jih bo moral odstranjevati nadalj-

nji potek gospodarskega in političnega reformiranja:

• nadaljevati spreminjanje kadrovske partijske sestave (ki na Kitajskem poteka že od leta 1978. in ki jo je npr. izredno korenito opravil Gorbačov v Sovjetski zvezi v mnogo krajšem času);

• nadaljevati proces ideološkega delegitimiranja starega sistema, ki se praviloma enači z revolucijo, in utrjevati zakonitost novega ekonomskega in političnega sistema. Tu moramo poudariti, da je nova ideološka platforma KP Kitajske mnogo manj internacionalistična, da se obrača predvsem k narodnim vrednotam, interesom, simbolom. Sicer pa je značilno, da se deideologizirajo številna področja, poudarjajo predvsem pragmatične, racionalne vidike, obrnjenost v prihodnost. Eden izmed vzrokov za največjo dinamiko kitajskih reform v primerjavi z reformami v drugih socialističnih deželah je prav dejstvo, da kitajske reforme niso toliko kot druge obremenjene z ideološkimi usledinami in obremenitvami preteklosti, da se niso pretirano ukvarjali in zapletali s svojo preteklostjo, z njenimi temnimi in svetlimi platmi;

• Še bolj temeljito institucionalizirati politični sistem, razdelati delitev oblasti, kolektivno vodenje, decentralizacijo, politično participacijo itd. Vse to naj bi postopoma zoževalo prostor arbitrarnemu in hierarhičnemu enopartijskemu odločanju.

Konec

Ministrstva v Sovjetski zvezi imajo težave

KAM Z URADNIKI

V Sovjetski zvezi, delavski deželi, očitno ni več nedotakljiva dogma, da ni brezposelnosti, čeprav je pravica do dela tudi tam zamahčena z ustavo. Kriza, ki je ne bi smelo biti, je pokazala, da sistem popolne zaposlenosti ne deluje v vsakršnih gospodarskih razmerah. In pod vtisom teh sprememb je politbiro nedavno objavil seznam ukrepov z oceno, da bo zaradi reform v ministrstvih in zavoljo krčenja administracije samo v Moskvi sproščeno okrog 60.000 uradnikov. To je presenetilo teoretike, med ljudstvom pa zbudilo strah pred prihodnostjo.

Do leta 1990 naj bi se samo osebe ministrstev, ki so pristojna za proizvodnjo, zmanjšalo za polovico. Da je to upravičeno, dokazuje podatek, da je v upravi sovjetskega gospodarstva zaposlenih 15% aktivnega prebivalstva.

Poleg napovedane reforme cen je varnost delovnih mest v sovjetski javnosti najpogostejša tema. Da je tudi dokaj kočljiva, dokazuje previdnost, s katero se je politbiro loteva. Govor je o izpopolnjevanju sistema posredovanja dela, krepitev socialnih jamstev in o izenačevalnih ukrepih za delavce, »ki bodo sproščeni v novih gospodarskih razmerah«.

V množičnih občilih je že nekaj mesecev mogoče zaslediti svarila, naj v gospodarstvu ne bi odpirali novih delovnih mest, ker da je že zdaj zaposlenih dovolj državljanov (130 milijonov).

Podpore za nezaposlene v Sovjetski zvezi ne poznajo. Kdor prekine delovno razmerje in ga po treh mesecih ne obnovi, tvega, da ne bo deležen starostnega zavarovanja, četudi je iskal zaposlitev. V takih primerih je zamahčena pravica do dela zgolj farsa.

To, kar politbiro zdaj razglaja kot »razširitev pravic za sproščene delavce oziroma kot izenačitev števila zaposlenih«, je mogoče razumeti kot napoved bližnje uvedbe podpore za nezaposlene. O višini te podpore in njenem razmerju do zadnjih prejemkov za zdaj še ne govorijo. Ko so krčili prva ministrstva s področja kmetijstva, je bila vlada še velikodušna, saj je odvečnim uslužbencem izplačala polne plače za tri mesece. Vendar se ta poteza ni ponovila.

Politbiro skuša dognati, kako daleč lahko poseže v razbohoteni upravni aparat in, ne nazadnje, kakšne ukrepe (prisilne, kajpada) sme uporabiti pri premeščanju razvajenih uradnih uslužbencev iz udobnih uradov v prestolnici na manj ugledna in manj udobna mesta na podeželju. S socialistično solidarnostjo taki ukrepi seveda nimajo nič skupnega. Problemi, ki se jih je treba lotiti, so s hrbtni strani medalje, ki se imenuje perestrojka. Tem težji in toliko bolj zamotani so zato, ker se partijski aparat z nji vse od tridesetih let sem ni soočal.

Nande Žužek

Vse aktualno v Aktualni temi, zbirki založbe Delavska enotnost Ljubljana, Celovška 43, telefon 320-403, 318-855.

4 aktualna tema

Na igrah ljutomerske občine kar tisoč rekreativcev

PROFESORICE NAJBOLJ PREPRIČLJIVE

Lanske delavske športno-rekreativne igre v ljutomerski občini so potekale v znamenju množičnosti, saj gre za precej večjo udeležbo kot leto prej. Nastopilo je okrog tisoč rekreativcev – blizu 650 moških in več kot 300 žensk. Največ moštev je bilo v malem nogometu, streljanju z zračno puško in kegljanju. Sicer pa so moške vrste nastopile v 12 in ženske v devetih panogah. Največ uspeha so imeli tekmovalci DO Tehnostroj, obrtnega združenja in upravnih organov SO Ljutomer, najbolj prepričljive pa so bile »profesorice«, ki so z odličnimi nastopi v vseh panogah zanesljivo osvojile 1. mesto v skupni razvrstitvi.

Predsednik komisije za šport in rekreacijo pri občinskem svetu ZSS Ljutomer Franjo Kocmut sicer z zadovoljstvom ocenjuje število nastopajočih, še veliko pa bo potrebno napraviti na organizacijskem področju. V posameznih delovnih okoljih bi morali veliko več narediti predsedniki osnovnih organizacij sindikata, za vodje iger pa postaviti takšne ljudi, ki razumejo pomen športa in rekreacije v današ-

njem ritmu življenja. Škrip-lje tudi pri zagotavljanju materialnih sredstev. Dodatek ZTKO je premajhen, delov-

ne organizacije pa za te namene ne namenajo kaj dosti denarja.

Kakor koli že, sezona iger

je spet pred vrati. Nepopravljiv optimist Franjo Kocmut je prepričan, da bodo tudi tokrat na dostojni ravni. Novost pa sta dve dodatni panogi: tenis in plavanje.

Vrstni red najboljših: 1. Prosveta – 68 točk, 2. Skupnost malih delovnih enot 42, 3. Trgovsko podjetje Vesna 37, 4. Skupščina občine 33, 5. DO Tehnostroj 30, 6. Krka, tozđ ISIS 17, 7. Obrtno združenje 16, 9. Mura, tozđ Oblačila 5, 9. LB Ljutomer 1.

Niko Šoštaric

Predsednik ZTKO Ljutomer Stane Šoster je izročil priznanje tudi predsedniku komisije za šport in rekreacijo pri občinskem svetu ZSS Ljutomer Franju Kocmutu.

Razvejena športna dejavnost v novomeški Krki

PRVI TUDI NA OBČINSKIH IGRAH

Tovarna zdravil Krka je doslej namenjala precejšnjo pozornost tudi športnorekreativski dejavnosti. Prelomnica za ta kolektiv je leto 1960, ko je sodelovanje na občinskih sindikalnih igrah spodbudilo številne delavce, da so iz vrst gledalcev stopili med aktivne športnike.

Na pobudo mladine in sindikata so pozneje v Krki

ustanovili Športno društvo Krka, ki je poskrbelo za redno dejavnost vse leto. Ko so si delavci omislili še oddelek za oddih in rekreacijo, se je krog aktivnih še razširil. Možnosti za športno rekreacijo so postale tako zanimive, da je skorajda vsakdo lahko prišel na svoj račun. Organizatorji so med drugim poskrbeli za korektivno

gimnastiko in najrazličnejše tečaje. Vrhunec športnih doživetij predstavlja športni dan delavcev Krke, na katerem tekmujejo v pikadu, streljanju, kegljanju, namiznem tenisu, odbojki, vlečenju vrvi in šahu.

Delavci Krke pa ne tekmujejo samo med seboj, saj se udeležujejo med drugim tudi občinskih sindikalnih

iger. Lani so v skupni uvrstitvi osvojili prvo mesto. Seveda rekreacijska dejavnost ne bi bila na tako visoki ravni, če ne bi imeli delavci v svojih vrstah 26 organizatorjev športne rekreacije, 34 učiteljev in vaditeljev smučanja in 10 planinskih vodnikov.

Na lanskih internih tekmovanjih so se temeljne organizacije odrezale takole: 1. Izolacije, 2. Zdravila, 3. Biokemija, 4. Zdravlišča, 5. Institut, 6. DSSD, 7. Marketing, 8. Ljubljana, 9. Kozmetika, 10. ISIS, 11. Tehnoservis in 12. Zelišča.

Darja Colarič

Pozor pred plazom

Nekateri planinci zatrjujejo, da je hoja po zasneženih gorah preveč nevarna. Vendar je treba priznati, da ti ljudje veliko zamudijo, saj so doživetja, ki jih nudijo hribi pozimi, skorajda enkratna. Seveda pa zimski vzponi nikakor niso za začetnike.

Izrazito zahtevnih tur se navadno lotevajo alpinisti, vendar s tem ni rečeno, da manj zahtevnemu vzponu v zimskih razmerah ne bi bil kos tudi izurjen planinec. Vedeti pa je treba, da so v globokem snegu vzponi bistveno daljši kot poleti. Sicer pa velja pravilo, da se podamo v zimskih razmerah le tja, kjer smo že bili poleti. Pametno je tudi počakati vsaj teden dni po sneženju, da se bela odeja sesede in utrdi.

Hoja pozimi je še toliko bolj naporna zaradi polnega nahrbtnika. V snegu namreč potrebujemo kar precej opreme. V mehkem snegu bomo na položnejšem terenu s pridom uporabljali krplje. Za strma pobočja je nujen cepin, ki ga potrebujemo za oporo in za izdelavo stopov kot tudi za ustavljanje, če nam zdrsne. V gladkem in trdem snegu si navežemo dereze.

Pravilne uporabe cepina in derez se lahko naučimo z vztrajno vadbo. Oba pripomočka sta že marsikomu rešila življenje, če je z njima prav ravnal. Prav tako pa so cepin in dereze pogubile nemalo takih, ki jih niso znali pravilno uporabljati ali pa so jih nosili zgolj kot zanimiv dodatek k nahrbtniku.

Največja nevarnost pri zimskih vzponih so plazovi. Velika verjetnost plazov je na strmih in golih pobočjih. Plaz se lahko sproži sam od sebe, lahko pa ga sproži sunek vetra, vpijete ali ljudje, ki si utirajo pot prek pobočja. Pri reševanju od plazu je najučinkovitejša pomoč takojšnja pomoč. Zato bodo najuspešnejši reševalci prav planinci, ki so ostali v nesreči nepoškodovani.

U.

Nove cene, stare zadrege

Slovenski žičničarji so te dni oziroma takrat, ko so se začele zimske šolske počitnice, podražili vozovnice, in sicer povprečno kar za 30 odstotkov. In tako je postalo veselje na snegu, ki je med najbolj priljubljenimi športi v Sloveniji, čez noč še bolj drago razvedrilo. Za številne smučarje pomeni torej podražitev nekaj manj nedelj na dilcah. Še bolj pa bodo nove cene občutili otroci in šolarji, ki so jim bile urice na snegu že doslej dokaj skopo odmerjene. Po novem je namreč treba za dnevno vozovnico na naših najmikavnejših smučiščih odriniti od 10 do 13 tisočakov. To pa je za žep povprečnega Slovenca toliko, da bo vsak pošteno premislil, kdaj in kje bo stopil na smuč.

Žal je prišla odločitev slovenskih žičničarjev zares ob najbolj nepravem času, pa ne samo zaradi šolskih počitnic. Ob slabi zimski turistični sezoni, pomanjkanju snega, ne najboljši ponudbi naših zimsko-sportnih središč in ponovnemu navalu na tuja smučišča bi namreč človek pričakoval prav nasprotno, torej pocenitev tega ali onega, s čimer bi vsaj zdaj, ko je zimska sezona na vrhuncu napolnili turistične zmogljivosti. S podražitvami jih zagotovo ne bomo, saj smo bili že doslej odločno predragi in zato, vsaj glede na ponudbo, tudi precej nezanimivi, predvsem pa premalo konkurenčni.

Seveda pa ima, kot vedno, tudi v tem primeru medalja dve plati, zato še beseda o drugdi. Res je, da so žičničarji podražili svoje storitve ob najbolj nepravem času, nekateri v primerjavi z leto dni starimi cenami kar za 300 odstotkov, in prav tako je res, da v Sloveniji kljub visokim cenam še ni prave smučarije, ker je terenov pač malo, ljudi, ki iščejo svoj prostorček na smučišču, pa veliko. Vendar je treba k temu dodati, da naši žičničarji kljub svojim nepriljubljenim ukrepom ne morejo in ne morejo dohitevati naraščajočih stroškov. Cene goriva, elektrike in strojne opreme, ki jo potrebujejo se vzpenjajo, in vzpenjajo, zato tudi sedanje podražitve smučarskih vozovnic slovenskim žičničarjem ne bodo kaj prida pomagale. Žal... Kar je za nekatere pod ceno, je za druge, za smučarje, postalo že predrago.

Tako se bodo naše žičnice tudi to zimo v glavnem vrtele z izgubami, seveda zato, ker smučarske žičnice pač niso same sebi namen, kot se to zdi pri nas. So del nujno potrebne infrastrukture naših zimsko-sportnih središč in eden izmed členov v verigi, ki ji pravimo turistična ponudba. Zanj pa naj bi, kot povsod drugod po svetu, skrbeli vsi, ki od turizma živijo, torej hoteli, gostišča, zasebniki promet pošta, seveda tudi trgovina itd. Dokler ne bo tako, se bodo naše žičnice, ob takih ali malce drugačnih cenah, pač vrtele z izgubo.

Andrej Ulaga

Slika: Joco Žnidaršič

Ob 100-letnici sindikalnega gibanja na Slovenskem (4)

PRIPRAVE NA NOVO KOLEKTIVNO POGODBO

Pripravljaja: Miroslav Stiplovšek

Po pripravi predlogov za nove tarifne postavke za posamezne kategorije tiskarskega delavstva je sredi leta 1899 mezdno gibanje prešlo v zaostreno fazo, ker so nekateri podjetniki odločno zavračali delavske zahteve. Društvo tiskarjev na Kranjskem je bilo v akciji za izboljšanje dotadanje kolektivne pogodbe ves čas zelo aktivno, o čemer pričča že količinski podatek, da so o novih mezdah razpravljali na 11 sejah tarifne komisije, ki se je običajno sestajala z društvenim odborom, ter zahtevalo od svojega odposlanca na dunajskih pogajanjih, da odločno vztraja na njegovih zahtevah, pozivalo delavske predstavnike k enotnemu nastopu do tiskarskih podjetnikov in 12. oktobra po ogorčenih protestih zoper podjetniško prekinitev pogajanj izrazilo pripravljenost »uprizoriti splošno stavko«. Končno so na Dunaju 11. decembra 1899 podpisali »Normalni mezdni cenovnik za vse izučene in usposobljene tiskarske in črkoliške pomočnike avstrijskih kronovin«, s katerim so delno zvišali minimalne in akordne postavke. Po izračunih tarifne komisije je bilo povprečno zvišanje mezd v ljubljanskih tiskarnah in novomeški tiskarni 31, 85-odstotno. S takšnim rezultatom pa ti-

skarji niso bili zadovoljni in so zahtevali novo splošno zvišanje mezd. V dveh ljubljanskih tiskarnah, Kleinovi in Blaznikovi, so grafični delavci šele s savko prisilili lastnike k spoštovanju sprejete kolektivne pogodbe. Tarifna komisija v Ljubljani je morala zaradi odpora tiskarskih podjetnikov proti novim mezdam razglasiti zaporo za iskanje zaposlitve vsem tiskarjem na Kranjskem, kar je potrdila tudi dunajska tiskarska centrala. Dva člana društva sta bila zaradi prizadevanj za uveljavitev novih mezd tudi odpuščena. Po končanem mezdnem gibanju je društveno vodstvo ugotovilo, da so zlasti starejši bolj plačani tiskarji krivi, da uspeh ni bil večji, vendar se je v njem storil »zopet korak naprej«. Poudarilo je tudi, da je v socialnoekonomskih bojih potrebna enotnost in skupno delovanje starejših in mlajših, bolje in slabše plačanih, slovenskih in nemških članov društva. Z novo kolektivno pogodbo je bil uveden osemurni delavnik za strojne stavce, z njo pa so tudi dogradili ustanovo partitetnih razsodišč za urejanje mezdnih in delovnih sporov. Po vseh kronovinah – deželah so bila ustanovljena tarifna razsodišča iz predstavnikov grafičnih delavcev in podjetnikov, predsedniki krono-

vinskih razsodišč in njihovi namestniki pa so sestavljali osrednji tarifni urad na Dunaju. Nova kolektivna pogodba je začela veljati 1. januarja 1900 za dobo petih let. Toda še 25. novembra tega leta so člani Društva tiskarjev na Kranjskem na iz-

rednem občnem zboru protestirali proti kratenju dogovorjenih pravic ter poudarili, »da bodo slej ko prej delovali z vsemi dovoljenimi sredstvi do skrajnosti na to, da se skupni tarif uveljavi.« To so naslednje leto tudi uspeli povsod, razen v Postojni, kjer so nove mezde uveljavili leta 1902. Društvena tarifna komisija je tudi dosegla, da so spoštovali kolektivno pogodbo iz leta 1900 tudi v novih tiskarnah. Tiskarsko delavstvo pa je bilo zadovoljno tudi zaradi uspešnih prizadevanj za nekaj dnevne dopuste, ki jih je leta 1903 dovolila ena tiskar-

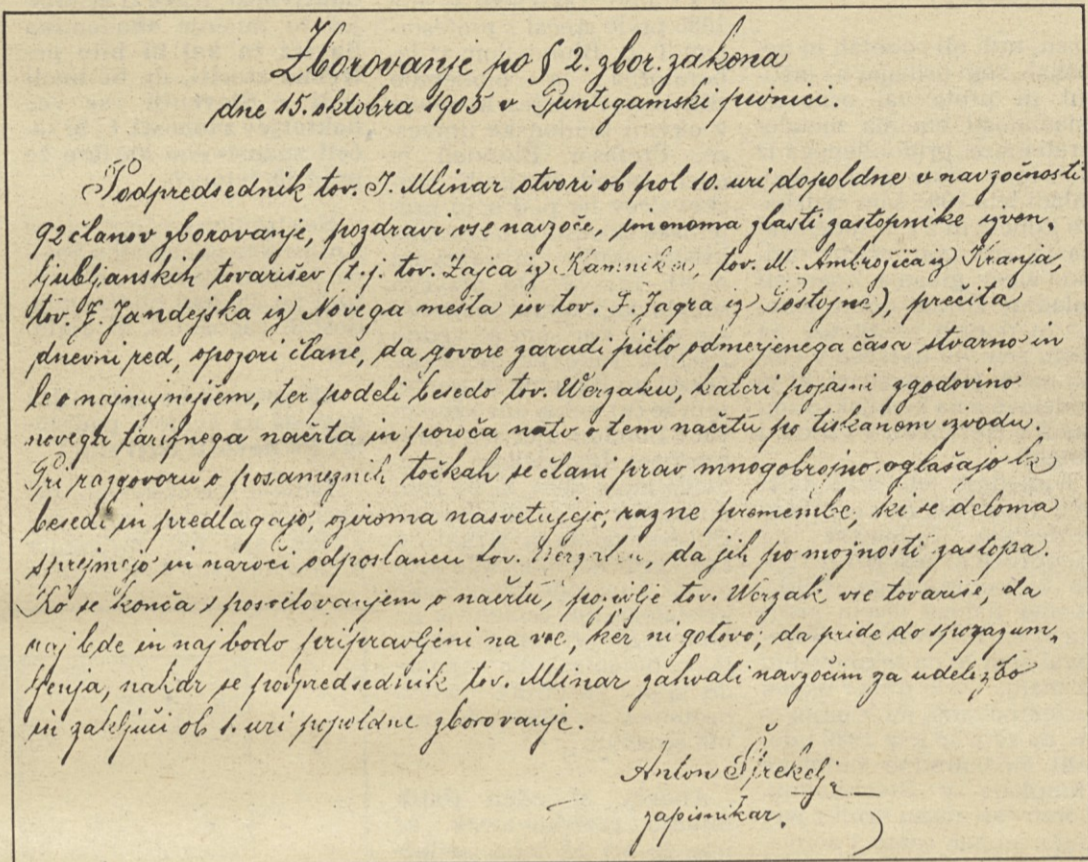
na, naslednje leto pa že pet ljubljanskih. Uspešno je potekalo tudi zaposlovanje prek društvene posredovalnice za delo. Na vsakem občnem zboru so izvolili tudi tri člane za kronovinsko tarifno razsodišče. Ves čas je Društvo tiskarjev na Kranjskem tesno sodelovalo v vseh akcijah, ki jih je pripravila dunajska centrala, izmikalo pa se je tesnejšemu sodelovanju s strokovnimi organizacijami delavstva drugih panog na Slovenskem. Tako so v pripravah na prvo strokovno konferenco v Ljubljani odborniki na seji 18. junija 1901 sklenili, da se društvo

ne vključi v načrtovano »Centralo strokovnih organizacij na slovenskem ozemlju«, ki pa nato na konferenci ni bila ustanovljena. Zato so ostro kritizirali njihov separatizem, »izvirajoč iz nekega stanovskega ponosa.« Deželno tiskarsko društvo za Kranjsko pa je s tiskarskimi društvi v Avstro-Ogrski sodelovalo ne le pri skupnih mezdnih gibanjih, temveč tudi pri urejanju podpor in reševanju vprašanja brezposelnih, v primerih stavk v posameznih krajih pa je prepovedalo svojim članom iskanje dela v tamkajšnjih tiskarnah in s tem onemogočilo njihovim lastnikom, da bi jih uporabili kot stavkokaze. Leta 1905 je ljubljansko tiskarsko društvo pooblastilo funkcionarja dunajske centrale, da ga zastopa na izrednem kongresu Strokovne komisije na Dunaju. Društvo pa je poslalo mednarodnemu sekretariatu tiskarskih organizacij tudi poročilo o mezdnih razmerah tiskarskega delavstva v Ljubljani v zadnjih štiridesetih letih.

Zaradi novih strojev manj vajencev

Že poleti 1904. leta so se začele priprave za spremembo mezdnih določb iz leta 1900. Na zborovanju v Ljubljani so tiskarji zaupali zveznemu načelstvu na Dunaju, da sestavi predlog mezdnih postavk za posamezne kategorije delavstva glede na nove draginske razmere, zaradi katerih je bilo potrebno zvišati tudi prejemke. Društvo tiskarjev na Kranjskem je tudi izdelalo svoje predloge za izboljšanje minimalnih in akordnih mezd, ki jih je predsednik Leopold Werzak izročil zveznemu vodstvu.

Nadaljevanje prihodnjic

Zapisnik zborovanja članov Društva tiskarjev na Kranjskem 15. oktobra 1905, na katerem so razpravljali o mezdnem gibanju (Arhiv SR Slovenije)

NAGRADNA KRIŽANKA

4

Delavska enotnost	UVELJAVITEV	SLOV. PISATELJ (-MALI LJUDJE-)	MOŠ. IME ZBOROVODJA KUNEJ	FRANC. SKLADATELJ (MAURICE, BOLOERO-)	REKA NA PELOPONEZU (EVROTAS)	SPOGLEDLJIVKA	ALIDA VALLI	Delavska enotnost	UMETNI LESNI KAMEN	POLITIK HUMO	NATRIJ	TRIMESTNO ŠTEVILO	OKRAJSAVA	ŠVEDSKI AVTO
DVOJNA CELINA, NOVI SVET								DRŽAVA VZDA						
MOZARTOVA OPERA								POLIT. ZATOČIŠČE						
MANJŠI JADRAN OTOK							STENA				TALISOVA ORANŽADA			
TELESNE POŠKODBE					SKLEPNA BESEDA		OHRO-MELOST				PREBIV. GRČIJE	EDVARD BENES		
MANGAN			AVION		IZRAELSKI POLITIK (LEVI)				PODZEMNI HODNIK					NAJVEČJA KOPENSKA ŽIVAL
VULKAN NA FILIPINIH				VRSTA TRAVE, LOČJE				ST. GRŠKA POKRAJINA		RUS. REKA, TEČE V BELO MORJE				
STRANEN, OZEK TOK TEKOČINE						ŠVED. ZGODOVINAR IN DRŽAVNIK (OSCAR JOSEF)		SLAVJE OB ZAKLJUČKU DEL			CIMA, POGANJEK			
ZDRAVILISČE V BOKI KOTORSKI						ŠVED. ZGODOVINAR IN DRŽAVNIK (OSCAR JOSEF)					KOŠARKAR TVRDIC			
JEDILNI LIST						ŠVED. ZGODOVINAR IN DRŽAVNIK (OSCAR JOSEF)						TORINO		
SREDOZEM. RIBA, KI NIMA PLAVALNEGA MEHURJA						ŠVED. ZGODOVINAR IN DRŽAVNIK (OSCAR JOSEF)			SOL ZA ZASTAVLJANJE KRVI			GREZILLO, SVINČNICA		
Delavska enotnost	JUGOSL. AVTORSKA AGENCIJA				OSAMILO				LADO TROHA					AVTOR. KRIŽANKA R. NOČ
					GOSTA, MOČNO GLAVNA V PLATNENI VEZAVI					ČEŠKO MOŠ. IME				ETIOPSKI PLEMISKI NAZIV

Rešitve pošljite do 9. februarja 1988 na naslov: Delavska enotnost, Celovška 43, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnici: Nagradna križanka št. 4

Nagrade so: 10.000, 7.000 in 5.000 dinarjev

Rešitev nagradne križanke številka 2
 KLOPI, JOTA LAPAROSKOP, APARAT, INN, KRIŽANOVSKI, ORIS, NENI, IC, SALON, KOC, ZONA IRENE, OJ, RIP, LEGITIMACIJA, OT, KILA, ANANAS, NENASITNEŽ, KOK, EJA, TRIZNA, ENI

Izrebrani reševalci nagradne križanke številka 2

- Barbara Gnus, Ilirska 36, 61000 Ljubljana,
- Eva Vovk, Prvomajska 2, 61270 Litija,
- Konrad Gros, Percerjeva 13, 63320 Titovo Velenje

Nagrade bodo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavska enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odkloval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo. Izdaja ČGP Delo – tozdel Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI, telex 31 787. Glavni urednik: Franček Kavčič. Odgovorni urednik: Marjan Horvat. Člani uredništva: Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomski odnosi, delitev); področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografije), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeskin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kujaj (ekonomska ureditev), Emil Lah (mednarodni ekonomski odnosi in politika), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Sašo Novak (urednik, politični sistem, sindikati), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Brane Bombač (oblikovalec), Jozica Anžel, Meri Jurca, Iča Putrih (tajnice), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica). Vršilec dolžnosti direktorja tozda Milan Živkovič. Telefoni: vršilec dolžnosti direktorja tozda 322-778, glavni urednik 313 942, odgovorni urednik 313 942. Naročniška centrala, Titova 35, 321 551. Uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Celovška c. 43, 318 855 in 321 651. Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323 951. Marketing, Celovška cesta 43, 320 403. Računovodstvo, Ljubljana, Titova 35, 310 923. Žiro račun 50102-603-41502. Založba 311 956. Knjižarna galerija, Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317 870 in 312 891. Posamezna številka Delavske enotnosti 300 din. Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo. Poština plačana v gotovini. Tisk ČGP Delo, tozdel Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35. Časopisni svet Delavske enotnosti: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Benčič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevnšek, Ivo Gričič, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Peklar in Nada Serajnik.

Andrej Šali, podiplomec na oddelku za biokemijo Inštituta Jožef Stefan v Ljubljani

ZAME JE VSE IZZIVALNO

Andrej Šali se je rodil 1963 v Kranju. Tu je obiskoval osnovno šolo Simona Jenka in gimnazijo, kjer se je navdušil za raziskovalno delo. Jeseni leta 1983 je vpisal študij kemije na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo, kjer je v treh letih in pol diplomiral. V diplomskem delu (mentor je bil prof. dr. Vito Turk) se je ukvarjal z napovedovanjem nekaterih strukturnih značilnosti nizkomolekularnih cistatinov, proteinskih inhibitorjev cisteinskih proteinaz. Z njim smo se pogovarjali nekaj dni pred odhodom na doktorski študij v London.

Andrej, biokemija in računalništvo sta danes prav gotovo najbolj dinamični veji znanosti. Potrebujeta veliko raziskovalcev. Raziskovalne organizacije si zagotavljajo kader tudi z novčenjem iz vrst mladih raziskovalcev. Med te spadaš tudi ti. Kaj vse je vplivalo na tvojo odločitev, da boš postal raziskovalec na področju biokemije?

Odločil sem se že v srednji šoli. Bil sem v prvem letniku gimnazije, ko sem našel v učbeniku za biologijo zelo zanimivo predstavitev problema beljakovinske strukture. Problem se mi je zdel toliko bolj zanimiv, ker sem vedel, kako pomembne so beljakovine za življenje. Čeprav so me takrat privlačevali različni problemi iz naravoslovja, mi je bilo jasno, da imam pri nas največ možnosti za raziskovalno delo na področju biokemije.

Kako so se stvari razpletale naprej?

Prav tedaj smo na kranjski gimnaziji ustanovili biološki krožek. V krožku mi je bilo omogočeno prvo delovanje, vendar pa s tem nisem bil zadovoljen. Želel sem se sam spopasti z nekaterimi problemi. Tako sva začela z mentorico krožka, profesorico Aljančičevo, iskati ustreznega mentorja. Ker ga nisva našla takoj, nisem miroval, ampak sem se začel poglobljati v kemijo. Sodeloval sem na republiškem tekmovanju iz znanja kemije, čeprav mi tekmovanje kot oblika aktivnosti ni bilo nikoli všeč. Tedaj sem se prvič srečal s profesorjem Turkom z Inštituta Jožef Stefan. Predstavil sem mu problem, ki sem ga želel raziskati. Nekako v istem času smo si člani karožka ogledali inštitut in takrat sem tudi profesorju Kregarju razložil svoj problem in izrazil željo, da bi na Oddelku za biokemijo ta problem tudi raziskal. Ker problematika mojega predloga ni spadala v problematiko oddelka za drug problem in v prostem

času, tudi ob sobotah in nedeljah, sem prihajal na inštitut in proučeval osnovne značilnosti encima metalo-proteinaze, pridobljenega iz določene vrste glive. Spomladi leta 1981 sem raziskavo končal in z njo sodeloval na 15. srečanju mladih raziskovalcev gibanja Znanosti mladini. Zaradi dobre naloge in dobrih rezultatov na testu sem bil uvrščen v ekipo naših tekmovalcev, ki je sodelovala na kemijski olimpiadi v Norwichu v vzhodni Angliji.

Naslednje leto sem delal pod mentorskim vodstvom profesorja Gubenska na identifikaciji nekaterih spojin iz modrasovega strupa, vendar naloge nisem predstavil na 16. srečanju. Sodeloval sem le na tekmovanju iz znanja. Zelo dober uspeh na tekmovanju mi je omogočil, da sem se leta 1982 udeležil mednarodne kemijske olimpiade v Stockholmu. Domov se nisem vrnil z medaljo, ampak samo s pohvalo. Vendar sem bil sam pri sebi zadovoljen, saj sem se uvrstil najbolje med posamezniki izmed članov jugoslovanske ekipe. Tudi med služenjem vojaškega roka nisem izgubil stika s stroko. Profesor Turk mi je namreč pošiljal članke iz strokovnih revij.

Le malo študentov se odloči za raziskovalno delo že med dodiplomskim študijem. Kako je bilo s teboj?

Kot srednješolec sem že po prvih mesecih raziskovalnega dela na inštitutu ugotovil, da sem izbral pravo področje. Imel pa sem seveda tudi veliko sreče, da sem našel ljudi, ki imajo velik posluš za delo z mladimi raziskovalci. Raziskovalno delo me je tako prevzelo, da sem bil kmalu več v laboratoriju na inštitutu kakor v predavalnici. Kljub temu sem vse izpite opravil še pred iztekom študijskega leta. Ker sva se s profesorjem Turkom dogovorila za izpopolnjevanje v tujini, sem študij pospešil in diplomiral aprila lani.

Omenil si izpopolnjevanje v tujini. Ali nam lahko poveš kaj več o tem?

Na Oddelku za biokemijo smo se dogovorili, da bomo aplicirali proteinski inženiring na zaviralce proteinaz, zato smo se začeli povezovati s tujino. Tako sem se leta 1985 prvič srečal s profesorjem T. L. Blundellom iz laboratorija za biokemijo Birkbeck Collegea, ki deluje v okviru londonske univerze. Profesor Blundell je eden izmed vodilnih raziskovalcev na področju proteinske strukture in uporabe kristalografije pri razvoju novih zdravil. Do pravega sodelovanja takrat še ni moglo priti, ker sem še vedno študiral. Tako sem moral počakati do diplome in potem sem že čez nekaj dni odpotoval v London, kjer sva s profesorjem Blundellom opredelila moje delo, ki bo tudi doktorska disertacija. Obravnaval bom strukturo nekaterih kompleksnih proteinaz z metodo rentgenske kristalografije. Sodeloval pa bom tudi pri razvoju teorije, ki bo omogočila napovedovanje strukture novih proteinov na osnovi že znanih struktur.

Andrej, si eden tistih mladih raziskovalcev, ki ima že pri 24. letih priložnost, da dela svojo doktorsko disertacijo, in to z mentorjem, ki je med vodilnimi raziskovalci tega področja na svetu. Kaj lahko mlad človek doseže do svojega 30. leta?

Mladim raziskovalcem na razvitem Zahodu je formalno že z diplomami omogočeno, da zelo zgodaj posežejo v znanost. Do 30. leta si »prigara« položaj in okoli 35. leta so že vrhunski strokovnjaki. Najprej je tu obvezno služenje vojaškega roka in pa seveda drugačen režim dodiplomskega in podiplomskega študija. Imeti moraš srečo, da se ne ukvarjaš predolgo s problemi, ki ti vzamejo preveč časa. Na področju biokemije je mladem človeku še mnogo teže, ker potrebuje veliko znanja in izkušenj, ki si jih lahko pridobi le v stiku z vrhunskimi strokovnjaki. Teh pa je doma premalo. Če taki stiki obstajajo, je veliko več možnosti, da bo tudi mladi raziskovalec hitreje napredoval v smeri novih odkritij.

Pri nas je šele z doktoratom omogočeno resnično ukvarjanje z znanostjo. Ker je pri sedanjem režimu šolanja to šele okoli 30. leta, običajno pa še kasneje, ima raziskovalec resnične možnosti takrat, ko upadeta tako ustvarjalnost kot produktivnost. Kako ti ocenjuješ to mnenje akademika Savića in kaj bi bilo potrebno storiti, da bi imeli tudi v Sloveniji vse več doktorjev znanosti, ki bi začeli znanstveno kariero že pred 30. letom?

Ne strinjam se popolnoma z mnenjem akademika Savića. Menim, da lahko človek tudi po 35. letu obdrži mladostno zagnanost in ambicije.

Ali intenzivno spremljaš novosti na svojem področju? So novosti izzivalne?

Zame je vse izzivalno. Biokemija in moje ožje področje sta me pritegnila predvsem zato, ker še niso

odkrili in naredili vsega, kar me zanima. Po prvih eksperimentih pri strukturi proteinov, že pred drugo svetovno vojno, so naredili veliko še zlasti v 50. letih.

Teoretično pa so se začeli ukvarjati s tem področjem šele ob koncu 60. let.

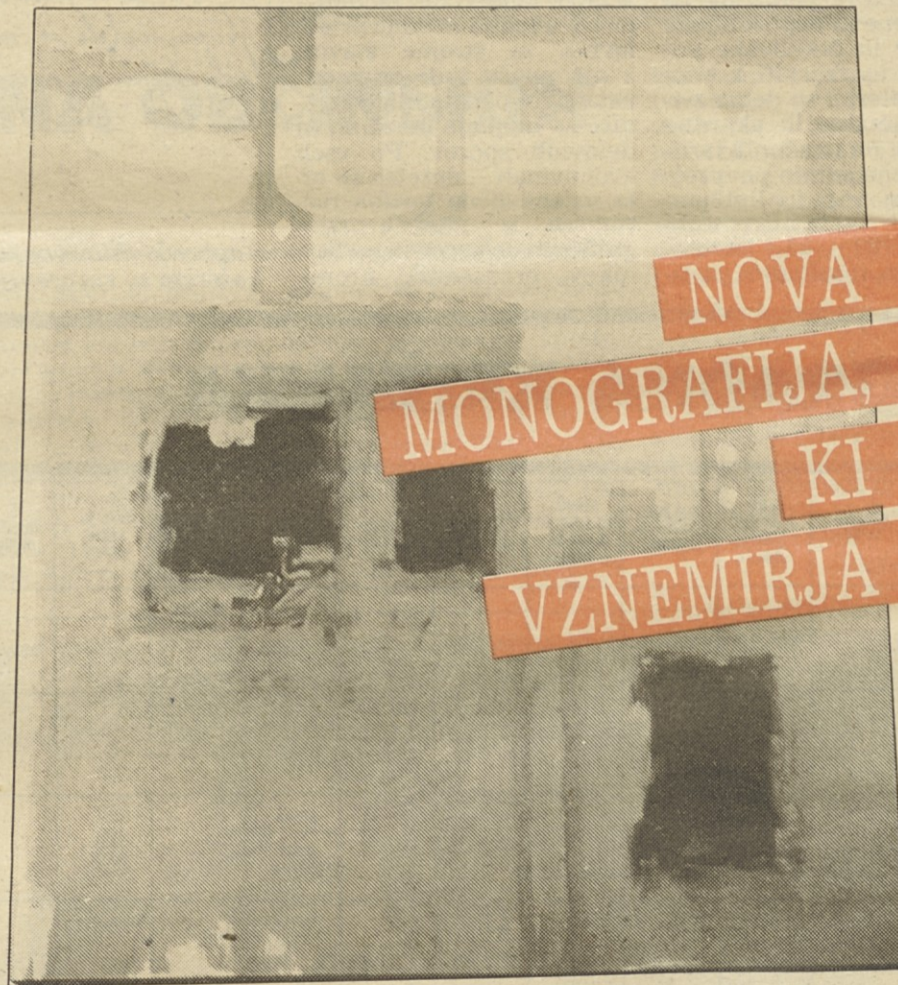
Zame ni pomembna obsežnost problema, ki bi ga sam obdeloval z vseh strani. Tega danes ne dela skoraj nihče več. Raziskovalci so si delo razdelili. Problem je lahko manjši, potrebna oprema manj stane, je pa prav tako zanimiv za raziskovanje. Pomembni so tudi

ljudje v laboratoriju in pa seveda povezava z drugimi raziskovalci.

Naj bomo še malo radevedni: Kaj je znanost?

Mislím, da je znanost tisto področje človekove dejavnosti, zaradi katere se človek razlikuje od druge narave. Zakaj? Zato, ker zna samo človek abstraktno in konkretno manipulirati z naravo, včasih pa zna tudi napovedati, kaj se bo zgodilo. In prav to je bistvo znanosti.

Iz RR.
Edvard Kobal

Cena 59.000 din.

Založba Delavska enotnost, Ljubljana, Celovška 43.

LIPE SVEDER: NIČ NOVEGA

